

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Daša Lamut Prosen

Poročevalski stil v dnevnikih Jutro in Slovenski poročevalec
(1920–1960):
razvoj informativnih žanrov

Diplomsko delo

Ljubljana, 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Daša Lamut Prosen

Mentorica: red. prof. dr. Monika Kalin Golob

Poročevalski stil v dnevnikih Jutro in Slovenski poročevalec
(1920–1960):
razvoj informativnih žanrov

Diplomsko delo

Ljubljana, 2016

ZAHVALA

Najprej hvala mentorici red. prof. dr. Moniki Kalin Golob za potrpežljivost in razumevanje.

Hvaležna sem tudi petim izjemnim ženskam, ki imajo pomembno vlogo v mojem življenju in ki so me bodrile, ko mi je bilo najbolj težko. Hvala teti Vesni, Jasni, Andreji, Ani in sestri Anji.

Posebna zahvala pa gre mojima dvema fantoma – hvala tebi, Primož, ker mi zmeraj stojiš ob strani, me razumeš in me podpiraš, in hvala tebi, Maj, ker si mi dal moč in zagon za končno dejanje.

Draga starša, načakala sta se, a nikoli obupala – prav zato to delo posvečam Vama.

Poročevalski stil v dnevnikih Jutro in Slovenski poročevalec (1920–1960): razvoj informativnih žanrov

Diplomsko delo je jezikovna in stilna analiza dnevnikov Jutro in Slovenski poročevalec. Osredotočila sem se na informativne žanre, analizirala sem 102 vesti in 102 poročili v času med letoma 1920 in 1959 in tako potrdila tezo, da se je poročevalski stil z naraščanjem števila dnevnikov, s povečano količino informacij in z vedno bolj razvito tehnologijo, ki je omogočila krajši čas med dogodkom in objavo informacije, z leti vedno bolj razvijal in si specializiral jezikovna sredstva. Do leta 1959, ko je nehal izhajati Slovenski poročevalec, so se kazale že marsikatero podobnosti z današnjimi časopisi. Po 2. svetovni vojni sta se izčistila informativna žanra vest in poročilo, vzporedno z žanri se je razvila ločevalna norma, ustalil se je tudi časovno-prostorski vhod.

Razvijajoča se tehnologija 20. stoletja je prinesla osvežene podobe časopisov, dnevnik Jutro je s fotografijami opremljen od leta 1929. V preučevanem obdobju se je povečal tudi obseg dnevnikov. Večja količina besedil je povzročila večjo avtomatizacijo in izpostavljanje informacij na vidnih mestih, vse to pa je vodilo k razvoju naslovja. Po letu 1952 se pojavi polno naslovje, ki vključuje nadnaslov, naslov, podnaslov (ali podnaslovni sklop) in synopsis.

Ključne besede: poročevalski stil, Jutro, Slovenski poročevalec, informativni žanri.

Report style in the daily newspapers Jutro and Slovenski poročevalec (1920-1960): development of information genres

The thesis represents an analysis of language and style of the daily newspapers Jutro and Slovenski poročevalec. I have focused on information genres: I analysed 102 news items and 102 reports in the period between the years 1920 and 1959 and thus confirmed the thesis that by increased number of dailies, by increased quantity of information and ever more developed technology that enabled a shorter period between the event and publishing the information the report style has been evolving more and more and specialized the linguistic means. Till the year 1959 when Slovenski poročevalec ceased to be published several similarities with today's newspapers have appeared already. After the Second World War the information genres news items and report were cleared, simultaneously the separating norm appeared and the temporal-spatial entry stabilised.

The developing technology of the 20th century brought fresh images of newspapers, the daily Jutro has been illustrated with photographs since 1929. In the examined period the scope of dailies increased as well. The larger quantity of texts brought about a bigger automation and highlighting of the information on the visible places what all led to development of headlines. After the year 1952 a full headline consisting of a caption, headline, subheadline (or subheadline group) and synopsis appeared.

Key words: report style, Jutro, Slovenski poročevalec, information genres.

KAZALO

1	UVOD	8
2	ZGODOVINSKI PREGLED RAZVOJA SLOVENSKEGA NOVINARSTVA MED LETOMA 1920 IN 1960 (JUTRO IN SLOVENSKI POROČEVALEC)	11
2.1	Obdobja razvoja slovenskega novinarstva	11
2.1.1	Obdobje industrijske stopnje razvoja	11
2.1.1.1	Jutro.....	14
2.1.1.2	Slovenski poročevalec (1938, 1941–1945).....	16
2.1.2	Obdobje informacijske družbe	17
2.1.2.1	Slovenski poročevalec (1945–1959).....	17
3	ANALIZA JUTRA IN SLOVENSKEGA POROČEVALCA.....	19
3.1	Opredelitev problema.....	19
3.2	Cilj diplomskega dela.....	20
3.3	Metodologija	21
3.4	Opis gradiva	22
3.5	Opazovani elementi.....	23
3.5.1	Oblikovne značilnosti.....	23
3.5.1.1	Obseg časopisov.....	23
3.5.1.2	Zgradba časopisov.....	24
3.5.1.3	Fotografija oziroma razmerje med sliko in časopisnim poročevalskim besedilom	26
3.5.2	Informativni žanri.....	29
3.5.2.1	Vest	30
3.5.2.1.1	Vzgojna funkcija v vesteh	37
3.5.2.2	Poročilo	40
3.5.2.3	Čas in časovno-prostorski vhod	45
3.5.2.4	Objektivnost in ločevalna norma	47
3.5.3	Jezikovna in stilna analiza.....	50
3.5.3.1	Naslovje	50
3.5.3.1.1	Razvoj naslovja.....	52
3.5.3.1.2	Delitev naslovja	53
3.5.3.1.3	Nadnaslov	55
3.5.3.1.4	Podnaslov.....	57

3.5.3.1.5	Sinopsis.....	59
3.5.3.1.6	Panaslov in izbesedilni panaslov	62
3.5.3.1.7	Rubrični naslov	64
3.5.3.1.8	Interpunkcijski naslov.....	65
3.5.3.1.9	Jezikovna struktura v naslovju	67
3.5.3.1.9.1	Struktura naslovja vesti	68
3.5.3.1.9.2	Struktura naslovja poročil.....	70
3.5.3.2	Sklicevalni avtomatizmi.....	73
3.5.3.2.1	Najbolj pogosti sklicevalni avtomatizmi v vesteh.....	74
3.5.3.2.2	Najbolj pogosti sklicevalni avtomatizmi v poročilih.....	75
3.5.3.2.3	Sklicevanje na lastno poročanje	77
3.5.3.3	Nezanesljivost	79
3.5.3.3.1	Besedno izražanje nezanesljivosti	80
3.5.3.3.2	Morfemsko izražanje nezanesljivosti	81
3.5.3.3.2.1	Poročanje o kaznivih dejanjih.....	82
3.5.3.3.3	Stavčno izražanje nezanesljivosti	82
3.5.3.4	Potrjevanje zanesljivosti	84
3.5.3.5	Drugi avtomatizmi	85
3.5.3.5.1	Navezovanje na okoliščine poročanja	85
3.5.3.5.1.1	Avtomatizem sočasnosti.....	85
3.5.3.5.1.2	Napovedovanje obširnejših poročil	85
3.5.3.5.1.3	Pojasnila za nepopolno poročanje	86
3.5.3.5.2	Orientiranje znotraj časopisa	87
3.5.3.5.3	Popravki (evfemizmi).....	89
3.5.3.6	Avtomatizirani obrazci vesti	91
4	ZAKLJUČEK.....	93
5	LITERATURA.....	96
	PRILOGE	99
	Priloga A: Razvoj vesti	99
	Priloga B: Razvoj poročila	100

KAZALO SLIK

Slika 3.1: Naslovnica Jutra – 1935.....	25
Slika 3.2: Naslovnica Slovenskega poročevalca – 1946.....	25
Slika 3.3: Naslovnica Slovenskega poročevalca – 1950.....	26
Slika 3.4: Naslovnica Slovenskega poročevalca – 1952.....	26
Slika 3.5: Primer razširjene vesti, ki odgovarja na vsa vprašanja.....	31
Slika 3.6: Naslovi časopisnega poročevalstva.....	53
Slika 3.7: Primer orientiranja znotraj časopisa.....	88

KAZALO TABEL

Tabela 3.1: Komentatorske prvine v vesteh in poročilih.....	49
Tabela 3.2: Funkcije naslovov vesti.....	51
Tabela 3.3: Funkcije naslovov poročil.....	51
Tabela 3.4: Polno naslovje.....	55
Tabela 3.5: Nadnaslovi.....	57
Tabela 3.6: Podnaslovi.....	58
Tabela 3.7: Sinopsis.....	60
Tabela 3.8: Interpunkcijski naslov.....	67

KAZALO GRAFOV

Graf 3.1: Oblika vesti.....	37
Graf 3.2: Časovno podajanje informacij v poročilih.....	41
Graf 3.3: Naslovje poročil.....	61
Graf 3.4: Naslovje vesti.....	64
Graf 3.5: Najbolj pogosti glagoli v sklicevalnih avtomatizmih v vesteh.....	75
Graf 3.6: Najbolj pogosti glagoli v sklicevalnih avtomatizmih v poročilih.....	76

1 UVOD

Začetke poročevalskega stila uvrščamo v zadnjo tretjino 19. stoletja. Slovenski poročevalski stil je vezan na slovenski dnevniški tisk. Ko je leta 1873 Slovenski narod postal dnevnik, je bilo treba vsak dan hitro in ažurno poročati o bolj ali manj podobnih dogodkih (objektivni stilotvorni dejavniki). Novim zahtevam se je jezik moral prilagoditi, se razviti in tako se je izoblikoval poročevalski stil (Kalin Golob 2005, 84–86). V jezikoslovnem pojmovanju izraza poročevalski stil je torej danes vključeno vse, kar teorija novinarskega sporočanja zajema s stalnimi oblikami novinarskega sporočanja: z vrstmi, vrstami in žanri (Korošec 1998, 12).

V svojem diplomskem delu bom preučevala poročevalski stil in razvoj informativnih žanrov v Jutru in v Slovenskem poročevalcu med letoma 1920 in 1959, to je od začetka izhajanja Jutra pa vse do zadnje številke Slovenskega poročevalca. Izhodišče za moje delo je knjiga Monike Kalin Golob H koreninam slovenskega poročevalnega stila (2003), v kateri je podana jezikovno-stilna analiza poročevalnih besedil v drugi polovici 19. stoletja. Avtoričino gradivo za analizo so bili prvi trije slovenski dnevnik Slovenski narod, Slovenec in Edinost. Kasneje v začetku 20. stoletja oz. v času kraljevine SHS (1921–1928) je novinarstvo kot dejavnost obstajalo le v velikih časopisnih hišah. Še vedno sta izhajala Slovenec in Slovenski narod, poleg njiju pa tudi dnevnik Jutro (1920–1945), ki je bil v času izhajanja najbolj bran slovenski dnevnik z naklado okoli 18.000 izvodov (Amon 1996, 98). Redno ga je prebiral tudi moj pradedek, o katerem sem v otroštvu poslušala razne pripovedke, in to me je še dodatno spodbudilo, da sem se odločila prav za preučevanje poročevalskega stila v Jutru. Svojo raziskavo bom nato razširila še na dnevnik Slovenski poročevalec (izhajal je med letoma 1945–1959) in tako sklenila oziroma dopolnila vrzel v analiziranju poročevalskega stila do leta 1959, ki do sedaj ni bil raziskan v jezikovno-stilnem pogledu. Tomo Korošec je namreč poročevalski stil raziskoval na podlagi časopisa Delo, ki je pričelo izhajati leta 1959.

Pri analiziranju se bom omejila na informativne žanre (na vest in poročilo), saj so se posebnosti poročevalskega stila najbolj razvile prav v njih (Kalin Golob 2003). Besedila, v katerih se uresničuje poročevalski stil, namreč razvrščamo v dve skupini. Prva so besedila, ki so zasnovana predvsem na namenu prenesti sporočilo oziroma informirati, druga pa so tista, ki imajo nalogo vplivati, apelirati in vrednotiti (Korošec 1998, 12).

Diplomsko delo bom začela z Zgodovinskim pregledom razvoja slovenskega novinarstva med letoma 1920 in 1959, v katerem bom orisala dogodke in politične razmere v tem obdobju. Poleg tega bom v tem poglavju podrobneje opisala in umestila tudi izbrana dnevnika, Jutro in Slovenski poročevalec.

V nadaljevanju bom v poglavju Analiza Jutra in Slovenskega poročevalca najprej opredelila problem teme, ki se je lotevam v svojem diplomskem delu. Opisala bom gradivo, metodologijo, cilje in opazovane elemente. V nadaljevanju se bom posvetila oblikovnim značilnostim časopisov, primerjala bom obseg in zgradbo Jutra in Slovenskega poročevalca ter s tem preverila, *koliko sta se v primerjavi z 19. stoletjem obseg časopisov in količina informacij povečala ter s tem vplivala na večje ustaljevanje žanrov in nastajanje novih avtomatizmov ter obrazcev*. Ugotavljal bom tudi, *kdaj se je v dnevnikih pojavila fotografija in kakšne spremembe je prinesla v poročevalski stil*. V naslednjem podpoglavju Informativni žanri bom analizirala razvojni lok vesti in poročila tistega časa ter ju primerjala z današnjo vestjo in poročilom. Ugotavljal bom, *kdaj se je razvil časovno-prostorski vhod v besedilo*, in tako preverila, kako je bilo z aktualnostjo oz. ažurnostjo besedil tistega časa. Preverila bom, kakšna je bila struktura podajanja informacij v tistem času (načelo obrnjene piramide), v povezavi z vestmi pa me bo zanimala še morebitna prisotnost vzgojne funkcije, ki je bila v 19. stoletju pogosto izrecna prvina vesti. Ker sta v preteklosti prav redno dnevno izhajanje in zgledovanje po tujih vzorih povzročila vedno večje razlike med besedili, ki jih danes razvrščamo skladno s t. i. ločevalno normo med informativnimi in interpretativnimi besedili, bom poskušala ugotoviti, kdaj se je razvila ločevalna norma, s pomočjo navedenih analiz pa bom dobila tudi odgovor na vprašanje, *kdaj so se izčistili informativni žanri (vest in poročilo)*, ker na začetku razvoja poročevalskega stila še niso prosti subjektivizirajočih elementov oz. prisotnosti avtorja.

V poglavju Jezikovna in stilna analiza bom ugotavljal, *kako se je razvijalo naslovje, oz. ali se je med letom 1920 in 1959 že razvilo polno naslovje*. S tem bom ugotovila, katera vrsta naslovov je v vesteh in poročilih v primerjavi z 19. stoletjem še prisotna in katera vrsta naslovov se je začela pojavljati v primerjavi s 60. leti 20. stoletja. Analizirala bom tudi jezikovno strukturo naslovja, in sicer bom v naslovju vesti in poročil iskala dvodelne glagolske, enodelne glagolske in enodelne neglagolske oziroma samostalniške naslove ter tako ugotavljal, katera vrsta naslovov je glede na stavčno zgradbo med letoma 1920 in 1959 najštevilnejša.

Navajanje vira informacij je eno najpomembnejših načel v novinarstvu in kaže njegovo profesionalno rast, zato v naslednjem podpoglavju Sklicevalni avtomatizmi ugotavljam, kateri glagoli so najpogostejši pri sklicevanju na tuje poročanje v vesteh in kateri v poročilih. Preverila bom tudi način in pogostost sklicevanja na lastno poročanje.

V podpoglavjih, ki sledita, bom preučevala izražanje nezanesljivosti in potrjevanje zanesljivosti, povezanih s poročanjem o dogodku, ki ga je sporočil kdo drug. Naprej se bom posvetila nezanesljivosti. Analizirala bom besedno in stavčno izražanje nezanesljivosti, pa tudi morfemsko, pri katerem bom pozorna predvsem na to, ali so s poročevalskim stilemom za morfemsko izražanje nezanesljivosti v Jutru in Slovenskem poročevalcu že poročali o kaznivih dejanjih. V podpoglavju Potrjevanje zanesljivosti pa bom ugotavljala, katere besedne zveze so bile med letoma 1920 in 1959 najpogostejše pri poudarjanju zanesljivosti vira.

Z večjo količino informacij in besedil se je povečalo tudi število drugih avtomatizmov v informativnih besedilih. V podpoglavju Drugi avtomatizmi bom zato iskala prisotnost popravkov, avtomatizmov, ki so povezani z navezovanjem na okoliščine poročanja (avtomatizem sočasnosti, napovedovanje obširnejših poročil, pojasnila za nepopolno poročanje) in orientiranje znotraj časopisa. Primerjala jih bom s tistimi v 19. stoletju in z današnjimi oblikami. V zadnjem podpoglavju Avtomatizirani obrazci vesti bom preverila, ali se pri poročanju o imenovanjih, osmrtnicah, pri vesteh iz državne blagajne, pri poročanju o samomorih, požarih in naznanilih sploh še pojavljajo avtomatizirani obrazci.

Pri vsakem od navedenih podpoglavij jezikovne in stilne analize bom najprej predstavila strokovno literaturo razvoja poročevalskega stila, nato pa bom naredila še ločeno analizo vesti in poročil med letoma 1920 in 1959 ter tako potrdila ali ovrgla tezo, da je poročevalski stil ob koncu izhajanja Slovenskega poročevalca že zelo podoben današnjemu in da so se do leta 1959 tudi že izčistili informativni žanri.

S tem delom bom tako predstavila bistvene elemente poročevalskega stila med letoma 1920 in 1959, predvsem pa bom pripomogla k ugotavljanju razvoja nastanka informativnih žanrov (vesti in poročil).

2 ZGODOVINSKI PREGLED RAZVOJA SLOVENSKEGA NOVINARSTVA MED LETOMA 1920 IN 1960 (JUTRO IN SLOVENSKI POROČEVALEC)

2.1 Obdobja razvoja slovenskega novinarstva

Da bi bolje razumeli čas, v katerem sta izhajala dnevnika Jutro in Slovenski poročevalec, moramo najprej opisati takratne zgodovinske okoliščine. Zaradi njih se je slovensko novinarstvo razvijalo drugače kot novinarstvo v Srednji Evropi, in sicer z veliko zamudo. To je bilo značilno za obdobje slovenske zgodovine v habsburški monarhiji (do 1918) in v obeh jugoslovanskih državah (1918–1941 in 1945–1991). O slovenskem novinarstvu je odločala državna politična oblast in pa tudi tuja državna regulativa, ki je vplivala predvsem na število časopisov, na njihovo programsko usmeritev in vsebino. Novinarstvo kot družbeno dejavnost opredeljujejo mejniki vsesplošnega družbenega razvoja, znotraj katerega so se oblikovala prepoznavna obdobja (Amon 2004, 55–56). Po Amonovi (2004) se slovensko novinarstvo tako deli na:

- obdobje predhodništva (od 7. stoletja. do konca 18. stoletja),
- obdobje obrtniške stopnje razvoja (od konca 18. stoletja do srede 19. stoletja),
- obdobje industrijske stopnje razvoja (od srede 19. stoletja do 1945),
- obdobje informacijske družbe (od 1945 do danes).

2.1.1 Obdobje industrijske stopnje razvoja

Za industrijsko stopnjo razvoja je značilna industrijska produkcija informacij in njihova množičnost. Z institucionalizacijo se je zaostрил boj za svobodo tiska in govora, z monopolizacijo in centralizacijo medijskega kapitala pa se je krepila moč časopisnih trustov (Amon 2004, 56). Razvili so se tudi osnovni obrazci za resne in komercialne časopise. Časopisje je v tem obdobju postalo nepogrešljivo. Število bralcev je naraščalo, nove tehnologije pa so poskrbele za razvoj tiskarskih strojev in za razvoj telegrafa, kasneje še telefona ter za razvoj transporta. Železniški promet je omogočil potovanje časopisnim poročevalcem in distribucijo časopisov, kar je spodbudilo pojav nacionalnih dnevnikov (Merljak Zdovc 2007, 39–41). Telegraf pa naj bi odločilno vplival na pojav obrnjene piramide, kar po mnenju Monike Kalin Golob (2003, 85) ne drži za slovensko poročevalstvo,

saj so posebne poročevalske okoliščine tiste, ki so na začetek postavile del besedila, ki bi bil drugače na koncu.

V dvajsetih letih dvajsetega stoletja se je gospodarstvo povsod razcvetelo. Ljudje so bili vse bolj skeptični zaradi širjenja izobraženosti in razvoja znanosti, lažje so prišli tudi do informacij. Začenjali so se zavedati, da informacije podajajo osebe, zadolžene za stike z javnostmi, in propagandisti. Dejstvom tudi novinarji niso več zaupali, vse to pa je vplivalo na pojav subjektivizacije dejstev v novinarstvu. Pojavili so se specializirani novinarji, ki so pokrivali določeno področje, komentatorji in politični kolumnisti (Merljak Zdovc 2007, 92–93).

Prav obdobje industrijskega razvoja (od srede 19. stoletja do 1945) je najpomembnejše za razvoj slovenskega novinarstva, ki se je takrat oblikovalo po vzoru predvsem nemških komunikacijskih ustrojev. Čeprav je to obdobje mogoče razdeliti na tri dele (razvoj v Avstro-Ogrski do konca 1. svetovne vojne 1918, razvoj v Kraljevini Jugoslaviji od 1918 do 1941 in čas 2. svetovne vojne od 1941 do 1945), je bilo slovensko novinarstvo od začetka do konca obdobja podvrženo politični in državni oblasti. Začetnik je J. Bleiweis s Kmetijskimi in rokodelskimi novicami (1843–1902), ki so zagovarjale konzervativno politiko. V času Bachovega absolutizma je bil poleg Kmetijskih in rokodelskih novic še edini dovoljen slovenski časopis Zgodnja Danica (1848–1906). V 60. letih so se zaradi krepitve meščanskega sloja in liberalizma Avstriji pojavile zahteve po ustavnosti in parlamentarni ureditvi monarhije. Ko so mladi izobraženci s Franom Levstikom na čelu obudili prizadevanje za uresničitev programa Zedinjene Slovenije, se je slovenska javnost razdelila na mladoslovence in staroslovence. Mladoslovenci so v časopisih Naprej (1863), Slovenec (1865–1867) in Slovenski narod (1868–1943) staroslovincem očitali konzervativno politiko, ki je bila pogubna za slovensko narodnost. Slovenska javnost je bila tako v zadnjem desetletju 19. stoletja razdeljena na liberalni in katoliški tabor, pri čemer pa je imelo slovensko novinarstvo glavno vlogo – prav časopisi so namreč povzročali vse politične spore, njihovo programsko usmeritev pa so kljub profesionalizaciji novinarstva določali politični voditelji in njihove stranke. Narodno napredna stranka (NNS) z Ivanom Tavčarjem je usmerjala liberalno časopisje, Slovenska ljudska stranka (SLS) z Antonom Šušteršičem in ideologi Antonom Mahničem, Alešem Ušeničnikom, škofom Missijo ter urednikoma Slovenca Andrejem Kalanom in Evgenom Lampetom pa je usmerjala katoliško časopisje. Za politični vpliv s pomočjo časopisov se je trudila tudi Jugoslovanska socialdemokratska stranka iz Trsta

(JSDS), ki je izdajala časopise Rdeči prapor (1898–1911), Naprej (1903–1911) in Zarjo (1911–1915). Do 1. svetovne vojne so se torej pojavljala nasprotovanja med obema taboroma, vse to je spremljala politična bipolarnost slovenskega novinarstva, ustanavljanje novih časopisov pa so presojale vodilne politične stranke, ker je politična pripadnost preglasila novinarsko objektivnost in informativno točnost (Amon 2004, 61–63).

V obdobju med obema vojnama se je novinarstvo uveljavilo kot poklicna dejavnost, k čemur sta pripomogli tudi ustanovitev Slovenskega novinarskega društva leta 1905 (Merljak Zdovc 2007, 116) in kasneje leta 1919 še Društvo jugoslovanskih novinarjev (Amon 2004, 64). V tem času je novinarstvo v novo državo SHS prineslo tudi že znano politično razdvojenost. Vodilni katoliški časopisi (Slovenec, Domoljub, Bogoljub idr.) so ohranili svoj politični vpliv, mladi liberali oziroma mladini pa so zaradi nezadovoljstva s politiko Ivana Tavčarja in Ivana Hribarja ustanovili novo liberalno stranko ali pa so pristopili k Jugoslovanski demokratski stranki in leta 1920 začeli izdajati časopis Jutro (1920–1945) (Amon 2004, 64). Starejši liberalci oziroma starini pa so se še naprej zbirali okrog časopisa Slovenski narod (Merljak Zdovc 2007, 113). V času kraljevine SHS (1921–1928) je tako slovensko novinarstvo kot dejavnost obstajalo le v velikih časopisnih hišah: v Slovencu, Jutru in Slovenskem narodu (Amon 2004, 64).

Po objavljeni diktaturi 6. januarja 1929 se je politična opredeljenost iz časopisov umaknila zaradi policijske prepovedi političnega delovanja (Amon 2004, 57). Nad informativnim tiskom je bedela cenzura (Merljak Zdovc 2007, 113). Politika je bila v novinarstvu še zmeraj prisotna, a so bile med bralci bolj popularne informativne in zabavne vsebine. Časopise s tako vsebino so izdajale organizacije, društva in razna gibanja (Amon 2004, 64). Najpomembnejši žanr so postale vesti, ki so izpodrinile politične članke in uvodnike. Iz nove vesti, ki je v časnikih na prvem mestu, je razvidna tudi politična opredelitev časopisa. Časopisi so dobili nove, polpismene bralce, ki so jih kupovali predvsem zaradi stripov. Na časopisno strukturo so začele vplivati tudi ženske, ki so predstavljale skoraj polovico naročnikov, zato so se v časopisih pojavili tudi modni nasveti, recepti in ljubezenski podlistki. Novo področje se je tesno povezalo z gospodarskimi vidiki in tako so modne rubrike dopolnjevali oglasi modnih trgovin, krojaških salonov in tekstilnih tovarn. Feljton, ki je bil do leta 1920 najpomembnejši mnenjski prispevek, se je umaknil reportaži, ki nazorno predstavlja dogodke. V tridesetih letih se je razvil nov tip reportaže, fotoreportaža, kot novo področje zanimanja pa se pojavi šport. Ker pa so nekateri cenzorji včasih brali le naslove, je bilo mogoče objavljati prepovedane

prispevke oziroma med vrsticami objavljati prepovedane politične novice. Kljub temu in kljub vsem tehnološkim novostim ter dvigu naklad pa so informativni dnevniki dnevno izgubljali svojo politično vplivnost (Amon 1996, 143–144).

Pred 2. svetovno vojno se je slovensko novinarstvo kot poklicna dejavnost spet prilagajalo vladajoči politiki, ni pa imelo večjega vpliva na slovensko javno mnenje (Amon 2004, 64). Časopisje je bilo razdeljeno na tri tabore: katoliški, liberalni in socialno-komunistični, slovenska javnost pa se je razdelila glede na odnos do ideologij fašizma in komunizma. Fašizma ni odkrito podpiral nobeden od pomembnejših časopisov, marksizem in komunizem pa so odkrito obsojali katoliški in liberalni časopisi, med katere sodi tudi Jutro (Merljak Zdovc 2007, 121). Kot piše Amon (2000, 11) je bila slovenska javnost pred napadom na Kraljevino Jugoslavijo nenaklonjena fašistom in komunistom, po napadu pa sta nastala dva tabora. Veliki dnevnik, kot so Slovenec, Slovenski narod, Jutro idr., so vstopili v kolaboracijsko službo okupatorjev, vendar sta bila liberalna Jutro in Slovenski narod vsaj v obdobju italijanske okupacije bolj zadržana. Drugi tabor pa je sestavljalo časopisje, ki ga je usmerjala Komunistična partija Slovenije. Novinarji so bili agitatorji, propagandisti, organizatorji boja proti okupatorju in tudi pisci, ki so si želeli spremembo družbenega reda. Med narodnoosvobodilnim bojem (NOB) se je časopisje tega tabora razvijalo na treh ravneh, in sicer na ravni Osvobodilne fronte (OF), partizanskih odredov in Komunistične partije Slovenije oziroma Jugoslavije. Vsaka raven je imela svoj vodilni časopis. Najbolj brano in razširjeno je bilo časopisje OF (Merljak Zdovc 2007, 121–124), med katerega spada tudi nosilec njene politične pluralistične zasnove Slovenski poročevalec. V razvoju tega tiska pa je zelo pomembna še Dolomitska izjava, s katero so ustanovne skupine OF leta 1943 priznale KPS vodilno vlogo in se odrekle ustanavljanju svojih glasil (Amon 2000, 14).

Novinarstvo je bilo torej v službi politike, nasploh glavna značilnost obdobja industrijske stopnje razvoja pa je bila nenehna podrejenost politični oblasti (Amon 2004, 64–65). Konec obdobja je leto 1945, ki se časovno ujame s koncem istega obdobja tudi pri drugih evropskih novinarstvih (Amon 2004, 57).

2.1.1.1 Jutro

Jutro je bil najbolj bran ljubljanski dnevnik s povprečno dnevno naklado okoli 20.000 in nedeljsko okoli 28.000 izvodov. Izhajal je v Ljubljani med letoma 1920 in 1945, njegovi

začetki pa so povezani z nasprotovanji med staroliberalci Ivana Tavčarja in mladoliberalci Gregorja Žerjava. Ob začetku izhajanja se je Jutro zavzemalo za državni centralizem in se borilo zoper naraščajoči vpliv komunizma. Podpiralo je vlado in Jugoslovansko demokratsko stranko, po njeni razcepitvi leta 1924 pa je bilo glasilo Samostojne demokratske stranke na Slovenskem. Obsojalo je razcepe v demokratski stranki in se zavzemalo za parlamentarno delo, samoupravo, decentralizacijo administracije, izenačitev davčnih bremen ter za enotnost in varnost države. Temeljno načelo demokratskega programa naj bi bila združitev t. i. jugoslovanskega naroda. Edino jamstvo za narodni obstoj Slovencev je Jutro videlo v jugoslovanski državni skupnosti, ki zagotavlja razmah slovenske kulture in javnega življenja. Tik pred 2. svetovno vojno se je Jutro zavzemalo za strankarsko pomiritev in združitev vseh pozitivnih sil v državi. Ob napadu Nemčije na Jugoslavijo aprila 1941 so svarili pred paniko in sabotажami, maja 1941 pa že objavili prve prispevke v italijanščini. V času okupacije so poskušali ohraniti tradicijo in nevtralnost, hkrati pa so morali priznavati fašistično oblast.

Dnevnik Jutro je izdajal konzorcij, tiskali so ga najprej v Delniški tiskarni, po letu 1925 pa v Narodni tiskarni. Na začetku je izhajal s podnaslovom *Dnevnik za gospodarstvo, prosveto in politiko*, od leta 1929 pa brez podnaslova. Poleg redne izdaje so izhajale tudi izdaje za Gorenjsko, Primorsko in tujino, za razvedrilo in mlade pa so poskrbeli s tedensko ilustrirano prilogo *Življenje in svet* (1927–1939) in z nedeljsko prilogo *Mlado jutro* (1931–1941). Ponedeljkova tedenska izdaja se je leta 1927 osamosvojila, izhajala je pod imenom *Ponedeljek* in se leta 1943 po združitvi s Slovenskim narodom preimenovala v Slovenski narod s podnaslovom *Ponedeljska izdaja Jutra* (Amon 1990, 361).

V soboto, 26. aprila leta 1941, je bilo Jutro napisano v slovenščini, naslednjega dne, v nedeljo, 27. aprila 1941, so najpomembnejše novice že v italijanščini, kasneje pa je izhajal v nemškem jeziku. 9. maja 1945 izide posebna izdaja Jutra ob osvoboditvi Ljubljane, nato pa dnevnik preneha izhajati.

Uredniki so bili med drugim politični vodje liberalov (Albert Kramer in Adolf Ribnikar) in ugledni novinarji, kot sta Stanko Virant in Davorin Ravljen (Amon 1990, 361).

2.1.1.2 Slovenski poročevalec (1938, 1941–1945)

Slovenski poročevalec je prvič izšel leta 1938 v samo dveh številkah, s katerima je Komunistična partija Slovenije želela spodbuditi narodnoobrambno in protifašistično akcijo. Znova je začel izhajati po okupaciji in v času ustanovitve OF leta 1941 in bil do leta 1945 najpomembnejši glasnik narodnoosvobodilnega gibanja. Izhajal je periodično (Šmicberger 1998, 52). Leta 1941 je izšlo 38 števil, ki so bile ponatisnjene v raznih slovenskih krajih. Na začetku je osrednja izdaja nastajala v Ljubljani v skrivnih ciklostilnih tehnikah, nato pa so matrice ali nekaj števil raznesli v pokrajine, kjer so jih razmnožili z delno spremenjeno vsebino za svoje potrebe. Kasneje zaradi preselitve vodstva osvobodilnega gibanja maja 1942 na Dolenjsko pa sta bili dve osrednji izdaji. Poleg ljubljanske še izdaja na osvobojenem ozemlju (Šmicberger 1998, 52). Jeseni 1943 se je tiskanje iz ciklostilnih tehnik preneslo v partizanske tiskarne. Med vojno je bilo objavljenih 2350 naslovov, od tega 721 podpisanih. Povprečna naklada je bila leta 1941 okoli štiri tisoč izvodov, leto kasneje osem tisoč, leta 1943 pa deset tisoč. Leta 1944 se je naklada ustalila pri pet tisoč izvodih. Bralci so si časopis med seboj izmenjali (Merljak Zdovc 2007, 126). Slovenski poročevalec je bil najbolj informativen, najboljše novinarsko strokovno urejen in tudi najmanj partijsko dirigiran od vseh časopisov OF (Amon 2000, 15).

Naslovna stran je za ilegalno glasilo nenavadna, saj ne poroča o vojnih razmerah na Slovenskem, ampak napade svetovni imperializem ter kot krivca za okupacijo označi nemške in italijanske ter hkrati tudi ameriške, angleške in domače kapitaliste. »Slovenski poročevalec« namreč ni bil časopis, ampak glasilo Komunistične partije Slovenije (Nežmah 2012, 146).

Vendar pa v prvi številki postopa tudi novinarsko, saj objavi poročila iz Maribora, Celja, Velenja, Ptuja, Jesenic in iz trboveljskih revirjev (Nežmah 2012, 146).

Glavni uredniki Slovenskega poročevalca med 2. svetovno vojno so bili Tone Tomšič, Boris Kidrič, Edvard Kardelj, Boris Zihlerl, France Škerl, M. Vilfan in Ciril Kosmač. (Šmicberger 1998, 52).

2.1.2 Obdobje informacijske družbe

Obdobje informacijske družbe se je začelo po koncu 2. svetovne vojne in traja še danes. Deli se na dve podobdobji: prvo je trajalo od leta 1945 do 1991, drugo pa se je začelo po osamosvojitvi Slovenije in ga še ni konec (Amon 2004, 65).

V času po 2. svetovni vojni je vodstvo NOB-ja prepovedalo izhajanje kolaboracionističnim časopisom. Časopisje OF s Slovenskim poročevalcem (1941–1959) je nadaljevalo tradicijo partizanskega časopisja, novinarstvo se je podrejalo partiji in bilo še naprej organizator obnove domovine. S propagando in agitacijo je podpiralo ukrepe CK KPJ, novinarji so bili politični delavci, ki so se novinarstva naučili v času partizanstva. Posnemalo se je sovjetski informacijski sistem, nad vsebino časopisov pa je bdel AGITPROP. V tem obdobju so se poleg časopisov začeli uveljavljati še drugi mediji – film, radio, televizija, računalništvo. V 60. letih je bilo novinarstvo prežeto s samoupravnim socializmom, politiko neuvrščenosti in jugoslovansko enotnostjo, mnenjskega pluralizma ni bilo, izdajali pa so veliko tovarniških glasil in glasil političnih organizacij. Poleg zamisli samoupravnega družbenega in delegatskega sistema se je gradil še sistem samoupravnega novinarstva (Amon 2004, 66). Od leta 1991, ko se je Slovenija osamosvojila in je z oblasti sestopila KPS, slovensko novinarstvo ni več le v službi politike, ampak tudi v službi kapitala (Amon 2004, 66). Obdobje informacijske družbe sicer traja še danes.

2.1.2.1 Slovenski poročevalec (1945–1959)

Po osvoboditvi je Slovenski poročevalec postal dnevnik. Prvič je izšel 8. maja 1945, ko je bil tiskan v Trstu, 10. maja pa je bil prvič natisnjen v Ljubljani (Nežmah 2012, 172). V Ljubljani je bilo uredništvo Slovenskega poročevalca kar v prostorih dotedanega časnika Jutro (Šmicberger 1998, 52).

Naklada je bila okoli 68.000 izvodov (oktobra 1946 je bilo od tega 52.000 naročnikov). Po podatkih referata za papir se je junija leta 1947 naklada gibala med 68.400 in 70.700, leta 1953 pa okoli 64.600 (Brankovič 2004, 27). Prvi uredniki in pisci Slovenskega poročevalca so bili iz vodstva narodnoosvobodilnega gibanja, kasneje se je krog piscev razširil – vzgajali so tudi dopisnike, s tem pa so se oblikovali stalni novinarji in zmetki sodobnih uredništev. V uredništvu so bili še partizanski novinarji in tudi tisti sodelavci Jutra, ki niso sodelovali z

okupatorji. Nežmah (2012, 172) ugotavlja, da je poklic novinar v tistem času sicer zamenjal novinar kot propagandist komunistične partije. Nežmah (2012, 173) v svoji knjigi Časopisna zgodovina novinarstva navaja tudi primer, kako je predsednik vlade Boris Kidrič (op. med 2. svetovno vojno je bil eden izmed urednikov Slovenskega poročevalca) sredi noči klical novinarje na zagovor zaradi politično neskladne vsebine. Dnevnik Slovenski poročevalec je namreč ostal glasilo OF in se vsebinsko ter tehnično razvijal (Šmicberger 1998, 52).

Prvi povojni urednik je bil Ciril Kosmač, ki je bil eden od urednikov tudi med 2. svetovno vojno. Sledili so mu še Lev Modic, Cene Kranjc in Rudi Janhuba (Šmicberger 1998, 52). Slovenski poročevalec je bil v prvih letih po vojni osrednji dnevnik na Slovenskem (Merljak Zdovc 2007, 134). Leta 1959 se je združil z Ljudsko pravico v časopis Delo, ki izhaja še danes.

V nadaljevanju bomo med drugim pogledali tudi, ali so zgodovinske okoliščine in zunanji dejavniki vplivali na razvoj poročevalskega stila. Predvidevamo, da je obdobje 2. svetovne vojne povzročilo (manjše) nazadovanje razvoja poročevalskega stila in da se je v poročevalskem stilu videla tudi sprememba družbene ureditve.

3 ANALIZA JUTRA IN SLOVENSKEGA POROČEVALCA

3.1 Opredelitev problema

Zaradi časovne stiske in enake, ponavljajoče se okoliščine, ki jo poročevalsko besedilo ubeseduje, se je slovenski jezik v drugi polovici 19. stoletja moral prilagoditi novim zahtevam in se razviti v skladu z novo poročevalsko funkcijo. Tako se je po letu 1873, ko je Slovenski narod postal dnevnik, razvil poročevalski stil (Kalin Golob 2005, 86). Obdobje razvoja poročevalskega stila do konca 19. stoletja je v svoji knjigi *H koreninam slovenskega poročevalnega stila* (2003) raziskala Monika Kalin Golob, obdobje po letu 1960 pa je razdelal Tomo Korošec (1998) v knjigi *Stilistika slovenskega poročevalstva*. Med letoma 1920 in 1960 pa poročevalski stil še ni bil v celoti raziskan. Gre za obdobje, ki je bilo polno odločilnih zgodovinskih dogodkov: prva svetovna vojna in razpad Avstro-Ogrske ter nastanek novih držav, vzpon nacizma in druga svetovna vojna, osvoboditev, združitve več narodov, revolucija in nastanek novega družbenega reda.

Že v začetku izhajanja *Jutra* (1920) se je gospodarstvo razcvetelo, informacije so postale lažje dostopne, pojavili so se specializirani novinarji, komentatorji in politični kolumnisti (Merljak Zdovc 2007, 92–93). Po objavljeni diktaturi 6. januarja 1929 se je politična opredeljenost iz časopisov umaknila zaradi policijske prepovedi političnega delovanja (Amon 2004, 57), politika je bila v novinarstvu še zmeraj prisotna, a so bile med bralci bolj popularne informativne in zabavne vsebine. V času med obema vojnama se uveljavi novinarstvo kot poklic (Merljak Zdovc 2007, 116), nato pa se pred 2. svetovno vojno novinarstvo spet prilagaja vladajoči politiki (Amon 2004, 64). Po 2. svetovni vojni Slovenski poročevalec nadaljuje tradicijo partizanskega časopisja, novinarstvo se je podrejalo partiji in bilo še naprej organizator obnove domovine. S propagando in agitacijo je podpiralo ukrepe CK KPJ, novinarji so bili politični delavci, ki so se novinarstva naučili v času partizanstva. Posnemalo se je sovjetski informacijski sistem, nad vsebino časopisov pa je do spora s Sovjetsko zvezo bdel AGITPROP (Amon 2004, 66). V prvem desetletju po 2. svetovni vojni je vir informacij vrhovna politična oblast, novinar je izvajalec politične propagande, svoboden pa je pri izbiri in oblikovanju prispevka (Nežmah 2012, 193).

Obdobje med letoma 1920 in 1959 je zanimivo tudi zaradi razvoja tehnike. V 20. stoletju so se izboljšale možnosti pretoka informacij, razvijale so se možnosti tiska, v časopisih je bila

prisotna fotografija. Vse to je povečalo obseg časopisov, s tem pa je nastala tudi potreba po taki razporeditvi besedil, ki bi vzdržala nov način branja – branje po naslovih (Kalin Golob 2003, 200).

V svojem diplomskem delu bom zato preučila poročevalski stil med letoma 1920 in 1959 in ugotavljala, kdaj so se izoblikovali informativni žanri. To bom naredila s pomočjo dveh osrednjih dnevnikov tistega časa. Analizirala bom dnevnik Jutro, ki je izhajal med letoma 1920 in 1945 in je bil najbolj bran slovenski dnevnik z naklado okoli 18.000 izvodov (Amon 1996, 98), in osrednji slovenski dnevni časopis Slovenski poročevalec, ki je izhajal med letoma 1945 in 1959 in je imel naklado okoli 68.000 izvodov (Brankovič 2004, 27).

3.2 Cilj diplomskega dela

Cilj diplomskega dela je analizirati jezikovni razvoj slovenskih dnevnikov v prvi polovici 20. stoletja (1920–1959) in prek njega opazovati profesionalizacijo novinarstva, kot je razvidna v ustaljevanju besedilnih vrst, razvoju naslovja, avtomatizmov in vseh tistih prvin, ki kažejo na vzpostavljanje konvencije med tvorcem in naslovnikom časopisnih besedil. Pri tem bom odgovorila na raziskovalna vprašanja: *»Kdaj so se ustalili informativni žanri (vest in poročilo)?«, »Kako se je razvijalo naslovje oz. ali se je med letoma 1920 in 1959 že razvilo polno naslovje?«* in *»Kateri avtomatizmi in kako pogosto se pojavljajo v vesteh in poročilih med letoma 1920 in 1959?«, »Kdaj se je ustalil časovno-prostorski vhod v besedilo?«, »Koliko sta se v primerjavi z 19. stoletjem obseg časopisov in s tem količina informacij povečala ter s tem vplivala na večje ustaljevanje žanrov in nastajanje novih avtomatizmov ter obrazcev?«* in *»Kdaj se je v dnevnikih pojavila fotografija?«*.

Moja teza je, da se je poročevalski stil z naraščanjem števila dnevnikov, s povečano količino informacij in z vedno bolj razvito tehnologijo, ki je omogočila krajši čas med dogodkom in objavo informacije, z leti vedno bolj razvijal in si specializiral jezikovna sredstva. Predvidevam, da je poročevalski stil ob koncu izhajanja Jutra, predvsem pa ob koncu izhajanja Slovenskega poročevalca, že podoben današnjemu in da so se do leta 1959 v slovenskih dnevnikih tudi že izčistili informativni žanri.

3.3 Metodologija

Pri raziskovanju bom uporabila analizo teoretskih virov in analitično-sintetično jezikovno stilno analizo. Z analizo teoretskih virov bom preučila strokovno literaturo razvoja poročevalskega stila v 19. stoletju in v obdobju po letu 1960, z analitično-sintetično jezikovno stilno analizo pa bom analizirala poročevalska besedila dnevnika Jutro in Slovenski poročevalec ter ugotovitve primerjala z literaturo. Jezikovno stilna analiza bo vključevala skladijsko in stilno analizo naslovja izbranih besedil, s čimer bom ugotavljala, kako se je razvijalo naslovje ter katere vrste naslovov so v primerjavi z 19. stoletjem še prisotne in katere se na novo pojavijo. Preučila bom jezikovno strukturo naslovja tistega časa, ugotavljala bom, katera vrsta naslovov je glede na stavčno zgradbo med letoma 1920 in 1959 najštevilnejša. Analizirala bom tudi razvojni lok vesti in poročila v tistem času in ju primerjala z danes uveljavljenimi informativnimi žanri. Tako bom dobila odgovor na vprašanje, kdaj so se izčistili informativni žanri (vest in poročilo), ker na začetku razvoja poročevalskega stila še niso prosti subjektivizirajočih elementov oz. prisotnosti avtorja. Raziskala bom, kakšna je bila struktura podajanja informacij (načelo obrnjene piramide), preverila morebitno prisotnost vzgojne funkcije v vesteh, ki je bila v 19. stoletju velikokrat izrecna prvina vesti, ter ugotavljala, kdaj se je ustalil časovno-prostorski vhod v besedilo. V preteklosti sta redno dnevno izhajanje in zgledovanje po tujih vzorih povzročila vedno večje razlike med besedili, ki jih danes razvrščamo skladno s t. i. ločevalno normo med informativnimi in interpretativnimi besedili, zato bom poskušala ugotoviti, kdaj se je razvila ločevalna norma. Preverila bom še, kateri glagoli so najpogostejši pri sklicevanju na tuje poročanje v vesteh in kateri v poročilih ter na kakšen način in kako pogosto se v Jutru in Slovenskem poročevalcu sklicujejo na lastno poročanje. Analizirala bom tudi besedno, stavčno in morfemsko izražanje nezanesljivosti, zanimalo me bo, ali so s poročevalskim stilemom za morfemsko izražanje nezanesljivosti v Jutru in Slovenskem poročevalcu že poročali o kaznivih dejanjih. Z večjo količino informacij in besedil se je povečalo tudi število drugih avtomatizmov v informativnih besedilih. Iskala bom najpogostejše besedne zveze pri poudarjanju zanesljivosti vira ter prisotnost tudi drugih avtomatizmov (popravki, avtomatizmi sočasnosti, napovedovanje obširnejših poročil, pojasnila za nepopolno poročanje, orientiranje znotraj časopisa). Primerjala jih bom s tistimi v 19. stoletju in z današnjimi oblikami. Z analizo vesti pa bom ugotavljala tudi, ali so se pri poročanju o imenovanjih, osmrtnicah, pri vesteh iz državne blagajne, pri poročanju o samomorih, požarih in naznanilih sploh še pojavljali avtomatizirani obrazci in ali se je morda razvil avtomatiziran obrazec za kaj

drugega. S pomočjo zgornjih odgovorov bom podala ključne ugotovitve o razvoju slovenskega poročevalskega stila v dnevnikih Jutro in Slovenski poročevalec med letoma 1920 in 1959.

3.4 Opis gradiva

Gradivo za raziskavo je 74 izvodov Jutra in Slovenskega poročevalca od začetka pa do konca izhajanja, izpustila sem le obdobje 2. svetovne vojne med letoma 1941 in 1945. Med vojno so namreč poročali o dogodkih velikih razsežnosti, večji časopisi so bili v službi okupatorja, poleg tega pa so bile pomembnejše novice objavljene v dveh jezikih. Prav zaradi navedenih razlogov je vojno obdobje za raziskavo izvzeto. Tako sem analizirala poročevalski stil v Jutru od leta 1920 do 1941, v Slovenskem poročevalcu pa od 1945 do 1959. Ker sem se morala zaradi obširnega gradiva omejiti, sem po tem, ko sem nekaj mesecev prebirala celotne izvode obeh dnevnikov in izpisala konture ugotovitev tega pregleda, iz celote izbrala 102 vesti in 102 poročili iz Jutra in Slovenskega poročevalca. Naključno sem izbrala 3 besedila vsakega žanra v vsakem polnem letu izhajanja (34). Tako sem dobila 60 vesti v Jutru in 42 vesti v Slovenskem poročevalcu ter 60 poročil v Jutru in 42 poročil v Slovenskem poročevalcu. Preučevano obdobje 34 let obsega polnih 20 let izhajanja Jutra (od avgusta 1920 do aprila 1941) in 14 polnih let izhajanja Slovenskega poročevalca (od maja 1945 do aprila 1959). Dobljene ugotovitve za vest in poročilo bom primerjala med seboj, z literaturo o poročevalskem stilu v 19. stoletju in z današnjimi časopisi ter jih ločila glede na 7 obdobj (Jutro: 1920–1925, 1926–1930, 1931–1935, 1936–1941 in Slovenski poročevalec: 1945–1950, 1951–1955, 1956–1959). V prvih 6 obdobjih bo vključenih v vsakega po 15 besedil (vesti ali poročil), v zadnjem obdobju (1956–1959) pa bom preučevala 12 besedil (vesti ali poročil), saj je to obdobje zaradi prenehanja izhajanja Slovenskega poročevalca krajše. Pri poglavju o vesti je moj raziskovalni vzorec obsegal samo 102 vesti, pri poglavju o poročilu pa samo 102 poročili. Ker bo težko določiti, kdaj se opazovani element lahko šteje kot uveljavljen, stalen, bom upoštevala kriterij, da mora biti v nekem obdobju prisoten vsaj v 2/3 primerov in potem dosledno uporabljen vse do konca preučevanega obdobja, to je do leta 1959.

Ker je časovno obdobje, ki ga preučujem, obširno, se izbrani vzorec (skupaj 204 besedila) sicer zdi majhen, a ker sem izvode obeh dnevnikov prej natančneje pregledala, lahko trdim, da se razvojni lok oziroma osnovne značilnosti poročevalskega stila v Jutru in Slovenskem

poročevalcu vidijo že na izbranem raziskovalnem vzorcu in večji vzorec ne bi dal bistveno drugačnih rezultatov.

3.5 Opazovani elementi

Pri analizi dnevnikov Jutro in Slovenski poročevalec bom posebej pozorna na:

- **izčiščenje, ustaljevanje žanrov – vest, poročilo** (ločevalna norma) (S tem bom odgovorila na raziskovalno vprašanje: »Kdaj so se ustalili informativni žanri (vest in poročilo)?«)
- **oblikovne značilnosti dnevnikov** (»Koliko sta se v primerjavi z 19. stoletjem obseg časopisov in s tem količina informacij povečala ter s tem vplivala na večje ustaljevanje žanrov in nastajanje novih avtomatizmov ter obrazcev?« ter »Kdaj se je v dnevnikih pojavila fotografija?«)
- **čas in časovno-prostorski vhod** (»Kdaj se je ustalil časovno-prostorski vhod v besedilo?«)
- **naslovje** (»Kako se je razvijalo naslovje oz. ali se je med letoma 1920 in 1959 že razvilo polno naslovje?«)
- **avtomatizme (sklicevalne avtomatizme, potrjevanje zanesljivosti in nezanesljivosti, napovedovanje obširnejših poročil, orientiranje znotraj časopisa, pojasnila za nepopolno poročanje, avtomatizem sočasnosti, popravki, avtomatizirani obrazci vesti** (»Kateri avtomatizmi in kako pogosto se pojavljajo v vesteh in poročilih med letoma 1920 in 1959?«)

3.5.1 Oblikovne značilnosti

3.5.1.1 Obseg časopisov

Ob začetku izhajanja je imelo Jutro štiri strani, od tega je bila zadnja stran namenjena oglasom. Izhajalo je vsak dan, razen ob ponedeljkih. V letu 1921 so imele nekatere nedeljske izdaje že osem strani (od 19. junija 1921), od leta 1922 pa je Jutro tudi ob drugih dnevih izhajalo na osmih straneh. Tako je bilo do leta 1934, kasneje je bilo strani lahko tudi deset, nedeljske izdaje pa so imele štirinajst do šestnajst strani. Aprila 1941 se je število strani spet zmanjšalo na štiri.

Od leta 1922 je bilo več prilog. Med letoma 1927 in 1939 je skupaj z Jutrom izhajala tedenska ilustrirana priloga *Življenje in svet*, med letoma 1931 in 1941 pa ob nedeljah priloga *Mlado jutro*. Ponedeljkova tedenska izdaja se je leta 1927 osamosvojila in nato izhajala pod imenom *Ponedeljek*. Jeseni leta 1943 se je združila s Slovenskim narodom in dobila ime *Slovenski narod* (*Ponedeljkova izdaja Jutra*), Jutro pa ni več obstajalo.

Slovenski poročevalec ima na začetku izhajanja 10. maja 1945 štiri strani, nato pa število strani že v istem letu niha, giblje se med štiri in celo dvanajst strani ob nedeljah. Ob ponedeljkih Slovenski poročevalec ne izhaja, oziroma ima posebne ponedeljkove izdaje. V letu 1950 pa začne izhajati tudi ob ponedeljkih, ob nedeljah pa ne. V letu 1958 časopis izhaja vsak dan in ima povprečno šestnajst strani, ob nedeljah tudi do devetnajst.

V primerjavi s prvimi slovenskimi dnevniki se je torej obseg povečal, s tem tudi količina besedil, to pa je predvidoma po eni strani povzročilo ustaljevanje rubrik na stalnih mestih ter zaradi časovne stiske večjo avtomatizacijo, torej razvoj novih avtomatizmov kot tipičnih stilnih sredstev v poročevalstvu, ter izpostavljanje bistvenih informacij na vidnih mestih – posledično pa razvoj naslovja, ki je omogočal prelet bistvenih novosti prek razvijajoče se besedilne enote naslovja.

3.5.1.2 Zgradba časopisov

Tako Jutro kot Slovenski poročevalec imata na prvi strani zgoraj napisano ime časopisa, datum in kraj izhajanja, številko in leto izhajanja, ceno, poleg tega pa tudi naslove in telefonske številke uredništev. Jutro ima zapisano še, da se rokopisi ne vračajo ter da se oglasi računajo po tarifi, to je zapisano tudi na naslovnica Slovenskega poročevalca do leta 1950, kasneje ne več.

Ob začetku izhajanja je imelo Jutro sprva še podnaslov *Dnevnik za gospodarstvo, prosveto in politiko*, od marca 1929 pa je izhajalo brez podnaslova. V letu 1921 imajo posamezne rubrike, za katere je značilno, da vsebujejo več vesti, pred vsakim odstavkom značilne znake, ki te vesti ločujejo. Rubrika *Politične beležke* ima križe, *Domače vesti* imajo zvezdice, rubrika *Gospodarstvo* ima enačaje, *Prosveta* pomišljaje, *Objave* pa imajo pred vsakim odstavkom križec. Leto 1924 je prineslo prenovljeno in malce drugačno podobo Jutra. Na vsaki strani zgoraj je črta in datum izdaje, označene so strani in številka izdaje.

Slika 3.1: Naslovnica Jutra – 1935

Vir: Jutro (1935).

Slovenski poročevalec pa je imel ob začetku izhajanja in vse do leta 1952 podnaslov *Glasilo Osvobodilne fronte Slovenije*. V času izhajanja so dvakrat spremenili podobo naslovne strani, v začetku leta 1950 in 25. maja leta 1952.

Slika 3.2: Naslovnica Slovenskega poročevalca – 1946

Vir: Slovenski poročevalec (1946).

Slika 3.3: Naslovnica Slovenskega poročevalca – 1950

Vir: Slovenski poročevalec (1950).

Slika 3.4: Naslovnica Slovenskega poročevalca – 1952

Vir: Slovenski poročevalec (1952).

3.5.1.3 Fotografija oziroma razmerje med sliko in časopisnim poročevalskim besedilom

Po koncu 20. let 20. stoletja se je fotožurnalizem uveljavil po vsem svetu, novinarska fotografija je dobila pomemben zagon vzporedno s pojavom fotoaparata Ermanox in Leica, torej leta 1924 in 1925 (Merljak Zdovc 2007, 101). Razmerje med fotografijo in jezikovnim sporočilom je vredno posebne pozornosti (Korošec 1998, 312). Korošec (1998, 312–314) piše, da slika naredi časopis živahnejši in pestrejši, poleg tega pa nadomešča obširne opise, za katere ni dovolj prostora v časopisju (Korošec 1998, 314). Korošec (1998, 315) ugotavlja, da

v večini primerov časopisna slika, katere namen je informirati, ne more obstajati brez spremne ubeseditve, ta spremna ubeseditev pa je, če se nanaša na isti dogodek kot slika, prav tako odvisna od slike.

Pomembno vlogo pa igrajo tudi besedne enote, ki besedno sporočilo vežejo na slikovno sporočilo. To so prislovi, različne predložne ali predložno-prislovne zveze in pridevniške besede (kazalni zaimki). Gre za proste, spremne in kazalne vezalke (Korošec 1998, 320). *Proste* vezalke so besede, ki so vložene brez skladijske povezanosti: (*levo*), (*desno*), (*na sliki*), (*na sliki zgoraj*) itd. So grafično zaznamovane – so v oklepaju. *Spremne* vezalke imajo ustaljeno mesto, so na koncu samostojnega besedila in na začetku spremne ubeseditve, najpogostejša spremna vezalka je: *Na sliki*. *Kazalne* vezalke pa stojijo na začetku spremnih ubeseditvev in se nanašajo na stanje (in ne na dogodek) v spremnem besedilu. To so kazalni zaimki z glagoli biti kot vezni: *to je...*, *tak je*, *takšen je bil videti...* idr. in se skladijsko vežejo s spremno ubeseditvijo v samostalniško povedkovo določilo (Korošec 1998, 320–321).

V Jutru leta 1924 najprej začnejo objavljati risbe oziroma karikature na aktualno tematiko, ki so od leta 1925 celo stalni element časopisa. Leta 1929 se v Jutru pojavi prva fotografija, od leta 1934 dalje pa je fotografij vedno več. Tudi v Slovenskem poročevalcu so fotografije prisotne od začetka izhajanja (pogosto tudi na prvi strani), število fotografij pa z leti izhajanja narašča. Podrobnejša analiza izbranih 102 poročil je pokazala, da je imelo med letoma 1920 in 1959 7 (6,86 %) poročil vključeno fotografijo. Pri poročilih sem našla 1 (6,67 %) fotografijo v letu 1947, kar 5 (33,33 %) med letoma 1951 in 1955, kar pomeni, da je v tem obdobju število fotografij bistveno narastlo, ter 1 (8,33 %) med letoma 1956 in 1959. Od tega se samo v 2 (1,96 %) poročilih, in sicer od leta 1955 dalje, besedno sporočilo veže na slikovno s pomočjo spremnih vezalk (*Na sliki: /.../* in *Na sliki od leve proti desni: Jovanka Broz /.../*), v obeh primerih gre za spremno vezalko, do nje je besedilo samostojna vest, medtem ko spremna ubeseditev (v tem primeru izražena z neglagolskim stavkom) ne bi mogla biti samostojna vest. V 3 (2,94 %) poročilih (leta 1951, 1953 in 1956) fotografija nima vezalke in ne spremne ubeseditve, besedila bi torej lahko bila kar samostojna vest, ker ni v njih nobenega jezikovnega znaka, ki bi nakazoval povezanost besedila in slike. Našla sem tudi 2 (1,96 %) poročila, v katerih prav tako ni vezalk, imajo pa fotografije spremne ubeseditve (*Zastopniki vseh naših narodov so v nedeljo izročili maršalu Titu čestitke z obljubami za izvršitev petletnega plana; Miha Marinko med govorom na slavnostni seji*

izvršnega sveta LRS v Šeškovem domu). V obeh primerih gre za glagolske stavke, enkrat v pretekliku, drugič v sedanjiku. V razmerju med sliko in časopisnim besedilom so namreč pomembne tudi kategorije časa, ki so v slovenščini izražene s časovnimi glagolskimi oblikami (Korošec 1998, 312). Kolikor bolj popušča samostojnost sporočila pod sliko, bolj se umika raba preteklika in se uporablja sedanjik (Korošec 1998, 319).

Pri pregledu vesti pa sem našla 6 (5,88 %) takih, ki imajo poleg besednega še slikovno sporočilo, vse fotografije so v vesteh po letu 1950, kar pomeni, da v Jutru v izbranih vesteh fotografij ni bilo. 1 (6,67 %) sem zasledila v letu 1950, 2 (13,33 %) v obdobju med letoma 1951 in 1955 ter 3 (25,00 %) med 1956 in 1959. V letu 1950 je besedilu pod sliko dodan stavek: *Danes prinašamo še sliko novega skladišča*. Gre za spremno ubeseditev v sedanjiku, prav tako gre za spremno ubeseditev v letu 1958 (*/.../ V ozadju slike je nova stavba, v kateri so naprave za prečiščevanje vode. /.../*). V letu 1953 (3 primeri oz. 2,94 %) so fotografije na prvih straneh zaradi privlačnosti časopisa. Gre za orientiranje znotraj časopisa, ko na prvi strani s pomočjo fotografije napovejo prispevke, objavljene na naslednjih straneh (več o tem v poglavju 3.5.3.5.2 Orientiranje znotraj časopisa na str. 87). Tudi v preostalih 2 (1,96 %) vesteh, ki še vključujeta fotografijo v analiziranih besedilih, ni vezalke ali kakšnega drugega jezikovnega sredstva, ki bi povezal časopisno slikovno in besedno sporočilo. Fotografija pa je v bistvu neke vrste naslov, saj je objavljena nad besedilom vesti, ki nima drugega naslova ali podnaslova (več o tem v poglavju 3.5.2.1 Vest na str. 30).

V Jutru prvo fotografijo objavijo leta 1929, v Slovenskem poročevalcu pa so prisotne ves čas izhajanja. Po letu 1950 se število fotografij še poveča. Povezava besednega in slikovnega sporočila s pomočjo vezalk je še neustaljena, od skupno 13 besedil z vključeno fotografijo, imata vezalke samo 2 (15,38 %). Obakrat gre za spremne vezalke, Korošec pa ločuje še proste in kazalne vezalke (Korošec 1998, 320), ki pa jih v besedilih Jutra in Slovenskega poročevalca nisem našla. V nekaterih primerih proste vezalke sicer ni, imajo pa fotografije spremne ubeseditve, našla pa sem tudi primere, ko fotografija nima vezalke in ne spremne ubeseditve, torej v njih ni nobenega jezikovnega znaka, ki bi nakazoval povezanost besedila in slike. Pri redkih glagolskih stavkih spremnih ubeseditvev je v večini primerov uporabljen sedanjik, redkeje preteklik. Korošec ugotavlja (1998, 319), da kolikor bolj popušča samostojnost sporočila pod sliko, bolj se umika raba preteklika in se uporablja sedanjik. Po letu 1953 sem našla kar nekaj fotografij na prvi strani, ki imajo odkrito nalogo privabljanja bralce (fotografije imajo tudi sicer to nalogo), saj je pod besedilom le ena poved, ki ji sledi

stavek, ki kaže na orientiranje znotraj časopisa. V vesteh Slovenskega poročevalca pa sem našla tudi neke vrste »novo obliko vesti«, v kateri ima fotografija vlogo naslova, saj drugega naslova ali podnaslova vesti nimajo.

Fotografije so v Slovenskem poročevalcu torej že dosledno uveljavljene, vendar pa do leta 1959, vsaj na analiziranih primerih, še niso vidni tipi razmerij med sliko in časopisnim poročevalskim besedilom, kot jih poznamo danes.

3.5.2 Informativni žanri

Novinarski žanr je oblika novinarskega upovedovanja s svojimi značilnostmi, v kateri se oblikujejo konkretna novinarska besedila (Laban 2005, 33). Manca Košir (1988, 63) je vse stalne oblike novinarskega sporočanja združila v dve skupini – glede na njihovo dominantno funkcijo. V *informativno zvrst* spadajo besedila, katerih prevladujoča vloga je informacijska. Kažejo se kot objektivna sporočila in obsegajo dejstva in podatke. V *interpretativno zvrst* pa spadajo besedila, katerih funkcija je interpretativna. Ta novinarska besedila se kažejo kot subjektivna sporočila, avtorji so v njih s svojim mnenjem prisotni (Košir 1988, 63). Stilistika slovenskega poročevalstva prva besedila imenuje poročevalna, druga pa presojevalna (Korošec 1998, 12). Znotraj zvrsti se nahajajo manjše skupine, ki jih Manca Košir (1988, 31) imenuje *novinarske vrste*. Znotraj informativne zvrsti ločimo *vestičarsko*, *poročevalsko*, *reportažno* in *pogovorno vrsto*, znotraj interpretativne pa *komentatorsko*, *člankarsko* in *portretno* (Košir 1988, 63).

Monika Kalin Golob (2003, 46) opozarja, da je potrebno ločiti med *publicističnimi* in *poročevalskimi* besedili. V publicistično funkcijsko zvrst spadajo besedila množičnih občil, ki informirajo javnost in nanjo vplivajo, del te publicistične zvrsti pa so poročevalska besedila. Posebna jezikovna sredstva v njih, ki opravljajo svojo funkcijo, tvorijo *poročevalski stil* (Kalin Golob 2003, 46).

V 19. stoletju v slovenskem časopisju žanri še niso bili izoblikovani, v 20. stoletju pa se vest in poročilo že oblikujeta in se počasi osvobajata subjektivnih elementov. V nadaljevanju bom z analizo preučevala, kdaj točno so se informativni žanri (vest in poročilo) izčistili.

3.5.2.1 Vest

»Vest informira pretežno o preteklih dogodkih, ki so predvidljivi ali niso predvidljivi, ki so sami po sebi razumljivi, ki so po obsegu ožji, saj štejejo relativno malo prvin, in so majhni ali manjši dogodki po velikosti« (Košir 1988, 69).

Korošec (1998, 300) meni, da je treba temeljne postavke za teorijo vesti iskati v objektivni stvarnosti, iz katere jemljemo določeno vrsto podatkov. V teorijo vesti zato vpelje podatkovno shemo. Vest vsebuje podatke iz prve podatkovne sheme, to so podatki prve pomembnostne stopnje, ki dogodek individualizirajo.

Za vest je zelo pomembno ažurno poročanje, bralec se tudi zadovolji samo s površinskim prikazom dogodka (Košir 1988, 71). Novinarski diskurz odgovarja na šest osnovnih naslovnikovih vprašanj (5W), glede na to, na katera vprašanja odgovarjajo novinarska besedila, pa se ločijo različni novinarski žanri (Košir 1988, 46). Tako kratka vest odgovarja na osnovna štiri naslovnikova vprašanja: KAJ (WHAT) se je zgodilo, KDAJ (WHEN) se je zgodilo, KJE (WHERE) se je zgodilo, KDO (WHO) so bili nosilci dogajanja. Razširjena vest pa lahko odgovarja še na preostali dve naslovnikovi vprašanji: ZAKAJ (WHY) se je zgodilo in KAKO (HOW) se je zgodilo. Vrstni red podajanja informacij ni pomemben, odvisen je od tega, katera informacija je najpomembnejša za bralca (Laban 2005, 39–42).

Da bi dobili jasnejši pregled razvoja vesti med letoma 1920 in 1959, sem pregledala 102 vesti, v vsakem letu izhajanja Jutra in Slovenskega poročevalca sem naključno izbrala 3. V analizo sem vključila tako vesti, ki so objavljene samostojno, kot tiste, ki so vključene v vestiške rubrike. V vesteh sem najprej iskala vestiški pravzorec. Vestiški pravzorec je najmanjša poročevalska enota s časovno-prostorsko umestitvijo dogodka, ki je že sama lahko vest. Vsebuje podatke kdaj, kje in kaj se je zgodilo in se širi s podatki (Korošec 1998, 195–196).

Vestiški pravzorec je med letoma 1920 in 1925 prisoten v 80,00 % analiziranih vesti, nato pa je do konca izhajanja Jutra odstotek vesti z vestiškim pravzorcem v vseh preučevanih obdobjih višji od 65 % (med letoma 1926 in 1930 86,67 %, med 1931 in 1935 80,00 % ter med 1936 in 1941 66,67 %). Prisotnost vestiškega pravzorca v Jutru torej z leti izhajanja celo pada. Po 2. svetovni vojni pa je vestiški pravzorec spet pogost (med 1945 in 1950 80,00 %,

med 1951 in 1955 86,67 %), v obdobju med letoma 1956 in 1959 pa celo prisoten v vseh analiziranih vesteh tistega časa (glej prilogo A).

V vseh 34 analiziranih letih (če gledamo prisotnost vestiškega pravzorca) največkrat manjka podatek o času (KDAJ), do leta 1959 sem našla 16 (15,69 %) takih vesti.

Letalska nesreča na Madžarskem. – Letalo, last madžarsko-sovjetske letalske družbe, je v bližini mesta Peč strmoglavilo na tla in zgorelo. Pet članov posadke in en potnik so bili mrtvi. (Slovenski poročevalec 1949, 24.11., 2)

Vesti v Jutru in Slovenskem poročevalcu občasno odgovarjajo celo na vseh šest vprašanj, v takem primeru gre za razširjeno vest. Prvič sem tako vest našla leta 1929, potem pa od leta 1931 vsaj 2 v vsakem preučevanem obdobju. Njihova pogostost se z leti ne veča.

Primer razširjene vesti v Slovenskem poročevalcu leta 1959, ki odgovarja na vsa vprašanja (KDAJ: V torek zjutraj, nekaj minut pred sedmo uro, KAJ: huda prometna nesreča, KDO: D.G., KJE: na cesti I. reda; v bližini naselja Grčarice, KAKO: pripeljal v desni ovinek s preveliko hitrostjo, hotel je zmanjšati hitrost; zadel je zaščitni zid in se prevrnil s ceste, ZAKAJ: cesta poledenela).

Slika 3.5: Primer razširjene vesti, ki odgovarja na vsa vprašanja

Vir: Slovenski poročevalec (1959).

V vestičarsko vrsto danes uvrščamo žanre kratka vest, razširjena vest, vest v nadaljevanju in naznanilo. V Jutru in Slovenskem poročevalcu so že zastopani vsi žanri vestičarske vrste, tudi naznanila.

Vrtnarsko društvo v Ljubljani. V nedeljo, dne 7. januarja 1923 se vrši pri Kmetijski družbi v Ljubljani (Turjaški trg 3) ob 10h zborovanje interesentov vrtnarstva in sadjarstva, na katerem bo razgovor o ustanovitvi vrtnarskega društva /.../ (Jutro 1923, 5.1., 2)

Korošec povzema prvine vesti glede na obliko: kratkost, trdnost, enostavnost zgradbe in zgoščenost; glede na jezikovno ravnino: jasnost, stvarnost, natančnost in glede na vsebino: novost, aktualnost, pomembnost ali zanimivost (Korošec 1998, 300). Pri zadnjem sklopu gre za dejavnike objavne vrednosti, proces izbire novic je spremenljiv, s preučevanjem dejavnikov objavne vrednosti se danes ukvarja veliko teorij. Fowler (1991, 11) poudarja, da dogodki niso kar sami po sebi vredni objave, ampak postanejo novice šele takrat, ko jih izberemo, da jih bomo uvrstili v novinarska poročila. Erjavčeva (1999, 56) ugotavlja, da so danes najpogosteje omenjeni dejavniki objavne vrednosti: širina, zemljepisna bližina, časovnost, prominentnost, novost/nenavadnost in konfliktnost.

Večina 102 pregledanih vesti v Jutru in Slovenskem poročevalcu osnovnim definicijskim prvinam dejavnikov objavne vrednosti sicer zadošča, zasledila sem le 2 primera (1,96 %) bolj v začetkih izhajanja Jutra (1925 in 1933), ki tematsko ne ustrezata danes objavljivim novicam v dnevnikih.

u- Svilen moški dežnik se je našel v noči od sobote na nedeljo v bližini glavne pošte. Kje se dobi, pove večerno uredništvo "Jutra" (Knafljeva ulica) od 5. do 6. pop. (Jutro 1925, 12.5., 3)

a_Kaj je bilo najdeno? V preteklem mesecu so bili pri predstojništvu policije oddani naslednji najdeni predmeti: velik kovčeg z raznimi predmeti, dežnik, dva prstana, aktovka, dve ženski ročni torbici z denarjem, listnica, dve denarnici z gotovino 500 Din, cigaretna doza, ženska zapestna ura, mlad pes prepeličar in mlada srna. (Jutro 1933, 14.10., 6)

Tudi oblikovne značilnosti vesti med letoma 1920 in 1959 ustrezajo prvinam današnjih vesti. So večinoma kratke in enostavne. Po letu 1950 se pojavi tudi »nova oblika« vesti, v kateri ima fotografija vlogo naslova, saj drugega naslova ali podnaslova vesti nimajo. V analiziranem vzorcu se take vesti pojavijo enkrat leta 1950, dvakrat leta 1953 in po enkrat v letih 1956,

1958 in 1959. (Več o tem je v poglavju 3.5.1.3 Fotografija oz. razmerje med sliko in časopisnim poročevalskim besedilom na str. 26).

Eno od temeljnih načel kakovostnega novinarstva je ločevanje mnenja od dejstev. Ker je to v današnjem času ključno pri informativnih žanrih, sem v analiziranih 102 vesteh iskala tudi komentatorske prvine. Ugotovila sem, da so te v obdobju med 1920 in 1959 prisotne ves čas. Med letoma 1920 in 1925 so komentatorske prvine v 20 % vseh vesti, njihova prisotnost v vmesnem obdobju niha, v zadnjem preučevanem obdobju pa sem našla le 1 primer vesti (8,33 %) v letu 1958, v kateri je prisotno mnenje avtorja. Največkrat se kaže kot komentar v obliki stavka (*Kako predrzni postajajo vlomilci, kaže dogodek, ki se je odigral včeraj popoldne med 10. in 11. uro v stanovanju zobozdravnika /.../; Če bodo začele mamice pozabljati na postajah svoje otroke, kot dežnike ali zavoje, bo treba na policiji poleg urada za najdene predmete otvoriti dečji dom*), v 1 analiziranem primeru je šlo za opombo urednika (*Treba je počakati, če bo iz te moke tudi kaj kruha. Že večkrat se je italijanska vlada spravila nad fašiste, a doslej je še vsaka reticirala. Ured.*), opazni pa so tudi stavki s klicajem na koncu, se pravi z ločilom v stavčni funkciji (*Težko prizadeti družini, ki je na tako tragičen način izgubila svojega očeta, odnosno soproga, naše sožalje!; Staršem naše iskeno sožalje!; Carinikom v Kozini in Sežani čestitamo k lepemu uspehu!; Ne izstopajte iz vlakov na nasprotni strani postaj!*). Od tega gre v 2 primerih tudi za besedno izražanje s svojilnim zaimkom 1. osebe množine (*naš*), v 1 primeru pa za glagol v 1. osebi množine (*čestitamo*). Zadnji naveden primer je opozorilo (vzgojna funkcija). Lahko se avtorjevo razkrivanje lastnega mnenja kaže s prislovi (v 3 primerih) (*Ogenj je najbrže nastal po neprevidnosti nameščencev.; Pogajanja bodo verjetno v kratkem ugodno zaključena; Beograd je prisrčno in toplo pozdravil*) ali pa imajo komentatorske prvine znakovno obliko - ločilo (v 2 pregledanih vesteh). V 1 primeru gre za neskladenjsko rabo klicaja (*Ker okrajno sodišče v Brežicah nima nobenih zaporov (!), bodo atentatorji prepeljani k okrožnemu sodišču v Celje.*), v drugem pa je pred klicajem v oklepaju zraven še latinska beseda *sic* (= res je), torej (*sic!*). V 1 vesti se avtorjeva prisotnost kaže z ekspresivno besedno zvezo v prislovni rabi: *k sreči pa v tem času ni bilo nikogar doma*. V 3 analiziranih besedilih (2 vesti in 1 poročilo) so besedilu dodani taki pridevniki, iz katerih je razvidno avtorjevo mnenje: *zagonetni dogodek, raztresena mati, topel letni dež je opral ogromne cementne plošče na letališču v Batajnici in zeleno travo, ki se je zlivala z zelenobelimi trobojnicami iz Egipta, ki so skupno z jugoslovanskimi zastavami krasile ogromno letališče; iz sivih oblakov se je pojavilo letalo in iz njega je stopil naš prijatelj v svetlo modri uniformi Naser*.

Jezik v vesteh naj bi bil stvaren in jedrnat (Košir 1988, 72), stavki preprosti in kratki, brez pomišljajev in oklepajev (Laban 2005, 39). Že prvi pregled vesti v Jutru in Slovenskem poročevalcu nam pokaže kratke stavke, preproste stavčne zveze so v vesteh uporabljene tudi v Slovenskem poročevalcu.

Pavle Radić odpotoval v Beograd

Zagreb, 11. maja. n. Zvečer se je Pavle Radić z brzovlakom odpeljal v Beograd. (Jutro 1925, 12.5., 1)

Pri razvrščanju besed v povedi moramo na začetek postaviti znano dejstvo (izhodišče), na konec pa bistvo, tisto, kar je novo in najpomembnejše (jedro). To je t. i. členitev po aktualnosti ali pravilo proste stave. Členitev po aktualnosti je vidna v veliki večini vesti v Jutru in tudi v Slovenskem poročevalcu.

Bombni atentat v Sofiji

Sofija, 8. novembra. p. Snoči je bil sredi Sofije izvršen bombni atentat. /.../ (Jutro 1932, 9.11., 2)

Železniška nesreča v Franciji. 28. decembra je prišlo v Franciji v bližini S. Diea do železniške nesreče. /.../ (Slovenski poročevalec 1949, 21.12., 2)

Kot ugotavlja Koroščeva (2009, 61), je v Slovenskem narodu in Slovencu v prvih letih 20. stoletja v vesteh, ki imajo panaslove, obrnjena členitev po aktualnosti, kar pomeni, da je jedro oz. bistveni del na začetku povedi. Kalin Golobova (2008, 16) pravi, da je do spremenjenega vrstnega reda besed prišlo zato, da bi bili panaslovi čimbolj podobni pravim naslovom. Tudi v redkih vesteh Jutra in Slovenskega poročevalca, ki še imajo izbesedilne panaslove, gre za obrnjeno členitev po aktualnosti.

Ustrelil se je v svojem stanovanju v Mariboru 57 let stari stavbni svetnik Josip Pelko, baje zaradi neozdravljive bolezni. /.../ (Jutro 1921, 28.5., 3)

V žanrih vestičarske vrste načeloma ni navedenih virov informacij. Avtor je podpisan z začetnicami, agencijske vesti pa imajo vir informacije. Vsako povzemanje mora biti jasno označeno, pripisan mora biti tudi vir (Laban 2005, 39). Čas, ko se v vesteh začnejo navajati viri informacij, povezujemo tudi z obdobjem, ko se začnejo izčiščevati žanri, saj pri povzemanju agencijskih novic ni prostora za komentarje.

Po pregledu 102 vesti v Jutru in Slovenskem poročevalcu ugotavljam, da je v 44 (43,14 %) vesteh naveden avtor oziroma vir informacije. Pri navajanju vira postanejo bolj dosledni v letih pred 2. svetovno vojno (1936 do 1941), še večji odstotek pa se pojavi po vojni, torej v obdobju med 1945 in 1950. V tem obdobju je imelo naveden vir 73,33 % vseh vesti. Samo v 4 (3,92 %) primerih v preučevanem obdobju imajo vesti na koncu podpis oziroma začetnici avtorja (v 1948, 1951, 1954 in 1956), do leta 1940 imajo pogosto pred besedilom za časovno-prostorskim vhodom navedene posamezne črke in piko (predvidevam, da gre tudi tu za neke vrste podpis avtorja) – takih primerov sem med 102 vestmi našla 19 (18,63 %). Po letu 1940 sem v 9 vesteh (8,82 %) po časovno-prostorskem vhodu v vest zasledila še v oklepaju dodano ime tiskovne agencije ((Tanjug), (Reuter), (AFP) idr.), po letu 1945, torej v Slovenskem poročevalcu, pa je vir v vesteh občasno naveden kar opisno na začetku besedila (v 12 analiziranih vesteh – 11,76 %).

Med osnovne prvine današnje vesti lahko uvrstimo časovno-prostorski vhod. Analiza vesti v Jutru in Slovenskem poročevalcu je pokazala, da je imela časovno-prostorski vhod med letoma 1920 in 1925 skoraj polovica (46,67 %) vesti. Približno enak odstotek ga imajo vesti vse do konca izhajanja Jutra (53,33 % oz. 40,00 %). Po letu 1945 je prisotnost časovno-prostorskega vhoda sprva malo višja (66,67 %), potem pa rahlo pada.

Pomembno je tudi časovno podajanje informacij. Načelo obrnjene piramide se je v Ameriki pojavilo konec 19. stoletja in se popolnoma uveljavilo po koncu prve svetovne vojne (Poler Kovačič 2011, 95). Razlag za začetek uporabe načela obrnjene piramide je več, Kalin Golobova (2003, 85) pa poudarja, da v slovenskem poročevalstvu ne moremo govoriti o vplivu telegrafa na zgradbo vesti, ampak so bile posebne poročevalske okoliščine tiste, ki so prispevale k temu, t. j. bistvo poročevalstva, ki je reakcija na nov dogodek ali stanje, ki v časovni stiski najprej ubesedi to novo. V današnjem času obliko vesti delimo na pravokotnik in obrnjeno piramido. Obliko pravokotnika imajo kratke vesti in vesti v nadaljevanju, obliko obrnjene piramide pa razširjene vesti in naznanila (Laban 2005, 39–42; Košir 1988, 72). Metz (1991, 90) poudarja, da v današnjem poročevalstvu, ko je čas zelo pomemben, oblika obrnjene piramide prihrani bralcem čas, ki bi ga sicer porabili za branje in izločanje informacij. Z analizo 102 vesti med letoma 1920 in 1959 sem ugotavljala, katera oblika se v vesteh Jutra in Slovenskega poročevalca pojavlja največkrat. Ugotovila sem, da v preučevanem obdobju v vesteh ves čas prevladujejo kratke vesti, ki imajo obliko pravokotnika, kar pomeni, da je vest sestavljena iz ene same povedi oziroma iz enega samega

odstavka (Laban 2005, 39). Le v času pred koncem izhajanja Slovenskega poročevalca se število vesti z obliko pravokotnika in število vesti z obliko obrnjene piramide izenači (glej graf 3.1).

Primer za vest, ki ima obliko pravokotnika. Kratka vest je sestavljena iz treh povedi, ene zložene in dveh prostih. Povedi so kratke in jedrnate, samostalniki so brez pridevnikov. V vesti je omenjen časovni prislov *sinoči*, ki se nanaša na časovno-prostorski vhod v besedilo. Na koncu je mnenje, komentar avtorja, ki se izraža z besedo *najbrže*.

Požar v tekstilni tovarni

Novi Sad, 9. dec. p. V tovarni nogavic, last Jakoba Majerja v Bački Palanki, je nastal sinoči požar, ki je tovarno skoro docela upepelil. Škoda je zelo velika. Ogenj je najbrže nastal po neprevidnosti nameščencev. (Jutro 1940, 10.12., 2)

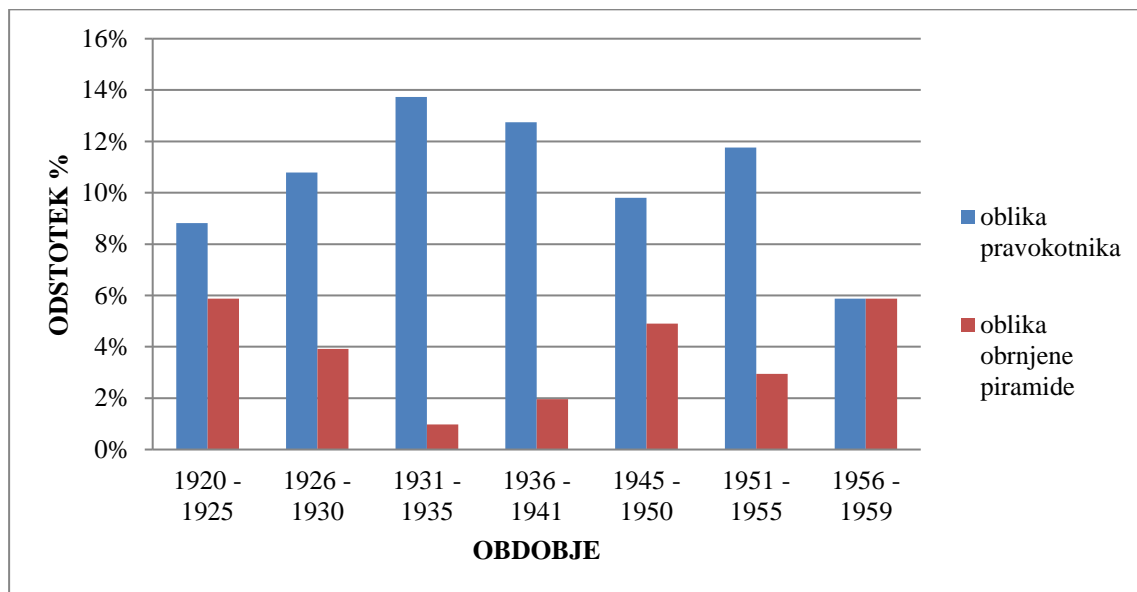
Primer za vest, ki ima obliko obrnjene piramide. Dogodki oziroma dejstva, ker gre za naznanilo, so napisani od najpomembnejšega k manj pomembnemu. Celotno besedilo je daljše, ima dva odstavka, stavki so daljši kot pri zgornji vesti, samostalniki so obogateni z več pridevniki (ta vest jih ima kar 23). Časovni prislov *današnje nedeljo* je bil v tem primeru že prenesen na čas, ko je časopis izšel in ne gre za čas, ko je avtor vest napisal. Prvi stavek vesti je napisan v prihodnjiku, ostalo besedilo pa v sedanjiku.

Prva kmetijska razstava v Prekmurju

Današnje nedeljo bo v Murski Soboti odprta prva kmetijska razstava po osvoboditvi v Prekmurju. Razstavo je organizirala okrajna zveza kmetijskih zadrug skupno s kmetijskim odsekom okrajnega ljudskega odbora v Murski Soboti. Razstavljajo kmetijske zadruge v okraju in pa državni posestvi v Beltincih in Rakičanu.

Razstava kaže razvoj kmetijstev v okraju v prvi petletki. Razstavljeni so kmetijski pridelki, semena, sadje, zdravilna zelišča, industrijske rastline, kmetijski stroji, prikazan je dosedanji in bodoči razvoj živinoreje v okraju itd. Za razstavo vlada veliko zanimanje. H. K. (Slovenski poročevalec 1948, 24.10., 3)

Graf 3.1: Oblika vesti

Analizirane vesti so v Jutru večinoma stare en dan, le v obdobju po vojni, med letoma 1945 in 1950, imajo vesti dva dni star časovno-prostorski vhod.

V Jutru in kasneje v Slovenskem poročevalcu vesti objavljajo tako samostojno kot v vestiški rubriki. V Jutru so v rubriki Domače vesti objavljene vesti iz domačih krajev, vendar pa so, kljub temu, da so domači kraji takrat zajemali širše področje, vesti v tej rubriki izključno z območja današnje Slovenije. Pišejo o kaznivih dejanjih, nesrečah, smrtih, porokah, političnih tem se v tej rubriki ne dotikajo. V Slovenskem poročevalcu pa se vestiška rubrika imenuje Kratke vesti (kasneje Zadnje vesti), a so v njej samo tuje, nepolitične novice in ne več domače. Rubrika Domače vesti v Jutru ima rubrični naslov, vesti so med seboj ločene z malimi tiskanimi črkami (npr. - u, - e) ali različnimi grafičnimi znaki (npr. križec, pomišljaj). Vesti imajo vsaka svoj naslov, to je izbesedilni panaslov ali pa je naslov že kar prvi stavek vesti (več o tem v poglavju 3.5.3.1 Naslovje na str. 50). Tudi vestiška rubrika v Slovenskem poročevalcu Kratke vesti ima rubrični naslov, skupen časovno-prostorski vhod, vesti v njej so med seboj grafično ločene in imajo vsaka svoj naslov.

3.5.2.1.1 Vzgojna funkcija v vesteh

Dominantna funkcija vesti je informativna, vendar opravljajo določeni tipi vesti še druge funkcije. Vesti o prometnih nesrečah bralce opozarjajo, vesti o kriminalnih dejanjih zraven še

vzgajajo (Košir 1988, 70). Kalin Golobova (2003, 86) ugotavlja, da so v drugi polovici 19. stoletja v vesteh o nesrečah in nezgodah opozorilno in vzgojno funkcijo posebej zapisovali.

Nekaj primerov izrecno navedene vzgojne funkcije v vesteh se pojavi tudi še v 20. stoletju, tako v Jutru kot v Slovenskem poročevalcu. V pregledanih 102 vesteh Jutra sem našla 1 (0,98 %) vest z vzgojno funkcijo v letu 1925, v Slovenskem poročevalcu pa 2 (1,96 %) , in sicer v letih 1951 in 1955. V vseh primerih gre za povedi s pridobivalno funkcijo.

Pazite pri izstopanju iz vlakov!

Nedavno se je pripetila – po naključju samo lažja – nezgoda potniku K.P., ki se je z nočnim vlakom iz Zagreba pripeljal do Brega /.../ Ne izstopajte iz vlakov na nasprotni strani postaj! (Slovenski poročevalec 1951, 6.4., 3)

V zgornjem primeru je eno opozorilo bralca že v samem naslovu (klicajni naslov), drugo pa na koncu besedila. Obe imata pravzaprav enako vsebino, le da je v drugem stavku prepoved oziroma zanikan glagol (*ne izstopajte*). Oba glagola sta v velelni obliki in v 2. sklonu množine. Obe povedi sta vzklični, s klicajem na koncu in imata izrecno pozivno-pridobivalno funkcijo, pozivata bralca k previdnosti.

V spodnjem primeru ima vzgojna funkcija obliko dveh daljših povedi in je zapisana v uvodu, ki je neke vrste začetek stopnjevanja napetosti. Do bistva pride šele v četrti povedi (*da se je smrtno ponesrečil delavec Katalenko*). Tudi ta ima, kljub temu, da nima klicaja, pridobivalno funkcijo, ki vpliva na bodoče ravnanje bralca:

Ubil ga je električni tok

Z električnim tokom se ponesreči precej ljudi. Do takih nesreč pride ponavadi zaradi neprevidnega ali nestrokovnega ravnanja z električnimi aparati in instalacijami. V zadnjem tednu sta bili kar dve taki nesreči s smrtnim izzidom. V Ljubljani se je smrtno ponesrečil delavec Katalenko /.../ (Slovenski poročevalec 1955, 6.9., 5)

Izrecno zapisana vzgojna funkcija je torej v analiziranih 102 vesteh še občasno prisotna v Jutru in Slovenskem poročevalcu, kljub temu, da Koroščeva (2009, 48) v svojem diplomskem delu piše, da vzgojne funkcije vesti po 20. letih 20. stoletja v Slovenskem narodu in Slovencu ni več zasledila. Ugotavljanje morebitne izrecno zapisane vzgojne funkcije v vesteh 20. stoletja je povezano tudi z avtorjevo prisotnostjo v besedilu, ta pa je pomembna zaradi opazovanja izčiščenosti in ustaljevanja žanrov. Občasna avtorjeva prisotnost, ki sem jo

opazila v vesteh z vzgojno funkcijo, bi lahko bila sicer izjema, a tudi druge analize elementov vesti kažejo, da se je vest kot žanr ustalila šele po koncu 2. svetovne vojne oz. po letu 1956.

Podrobna analiza 102 vesti med letoma 1920 in 1960 je pokazala, da je v 20. letih 20. stoletja v vesti v večini primerov prisoten vestiški pravzorec, največkrat pa manjka podatek o času. Vest iz časa začetka izhajanja Jutra ima pogosto dodano kakšno komentatorsko prvino, sicer pa ima obliko pravokotnika. Vir je redko naveden (večinoma pa gre za dopise). Vse vesti, ki niso del vestiške rubrike, imajo že časovno-prostorski vhod, ki je v večini primerov star en dan. Podobne značilnosti ima vest vse do 2. svetovne vojne, medtem ko po vojni leta 1945, torej na začetku izhajanja Slovenskega poročevalca, vesti nimajo več komentatorskih prvin, vestiški pravzorec pa je večinoma prisoten. Takratne vesti so sicer večinoma v obliki pravokotnika, večina jih ima naveden vir (tiskovna agencija ali začetnice avtorja) in časovno-prostorski vhod v besedilo (če ne sodijo v vestiško rubriko). Časovno-prostorski vhod je star večinoma dva dni – razlog za to pripisujem povojnemu obdobju. Pred koncem izhajanja Slovenskega poročevalca (med letoma 1956 in 1959) imajo vesti sicer občasno spet kakšno komentatorsko prvino, vestiški pravzorec pa je prisoten prav v vseh primerih. Število vesti z obliko pravokotnika in število vesti z obliko piramide je v tem obdobju izenačeno. Vir ni zmeraj pripisan, novice so stare en dan, nimajo pa vse vesti (ki niso v vestiški rubriki) časovno-prostorskega vhoda (glej prilogo A).

Čeprav so po letu 1929 vesti zaradi cenzure izpodrinile politična besedila (Amon 1996, 143–144), pa predvsem zaradi prepogoste odsotnosti vestiškega pravzorca (največkrat manjka časovna umestitev dogodka) in prisotnosti komentatorskih prvin v vesteh Jutra še ne moremo trditi, da se je v obdobju od začetka izhajanja Jutra do začetka 2. svetovne vojne oblikovala vest kot žanr. Mejniki za razvoj žanrov so sicer težko določljivi, ker lahko kljub uveljavljenosti žanra še zmeraj prihaja do izjem. Kljub temu pa lahko na podlagi analiz trdim, da se je vest kot žanr izčistila po 2. svetovni vojni, in sicer v obdobju po letu 1956. Takrat je namreč vestiški pravzorec prisoten prav v vseh vesteh, komentatorske prvine pa so v vesteh bolj izjemoma. Navedeno se sklada tudi s trditvami Kalin Golobove in Logarjeve (2014, 367), ki pravita, da lahko dokončno ustaljenost poročevalnih žanrov postavimo v čas po 2. svetovni vojni.

3.5.2.2 Poročilo

Poročilo se od vesti loči po predmetu. Vest dogodek namreč registrira, poročilo pa poroča o poteku dogajanja (Košir 1988, 73). Avtor poročila je nevtralen opazovalec dogajanja in je odsoten iz besedila. Gre za poročanje o dogajanju preteklih, največkrat predvidljivih dogodkov, in sicer tako, da se pri naslovniku vzbudi »občutek bližine dogajanja in celovite informiranosti o tem, kaj se je zgodilo« (Košir 1988, 77). Poročilo zajema širše kot vest, a ne gre v globino, ne pojasnjuje okoliščin in ne napoveduje posledic. Nima zaključka, ne moralizira ali povzema (Metz 1991, 194). Izbor dejstev in navedkov pa pravzaprav posredno kaže na novinarjevo oziroma uredniško mnenje (Laban 2005, 46).

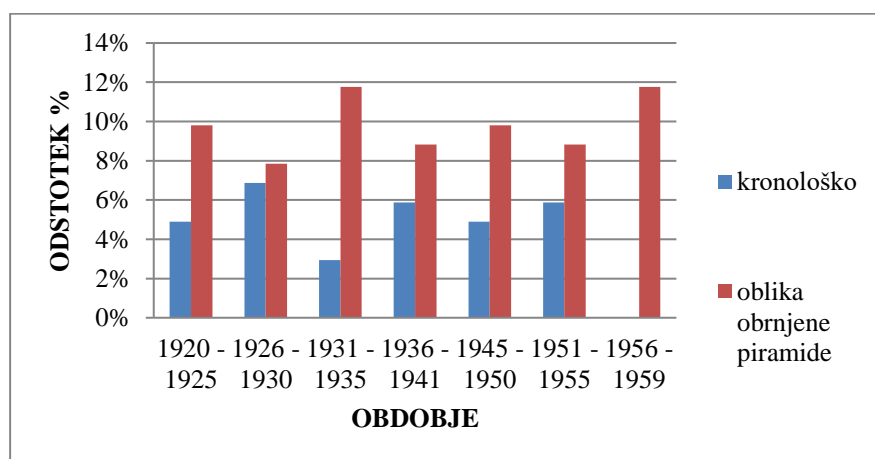
Poročila so pravzaprav nasledniki dopisov. Besedilo dopisnika so imenovali poročilo, njegovo dejavnost pa poročanje. Zanimivo pa je, da glagol *poročati* med letoma 1920 in 1959 uporabljajo tako v vesteh kot v poročilih. (Glagol *poročati* je v Jutru in v Slovenskem poročevalcu sicer tudi najbolj pogost pri sklicevanju na tuje poročanje – več o tem v poglavju 3.5.3.2 Sklicevalni avtomatizmi na str. 73.) Vključevanje dopisov v poročevalstvo je bilo pomembno zaradi širitve stalnih besedilnih vrst, posledica česar je bilo oblikovanje žanrskih posebnosti, in zaradi ločevanja med poročevalnimi in presojevalnimi besedili (Kalin Golob 2003, 169), dopisi so primer razvijanja poročevalnih in presojevalnih besedil. V Jutru je dopisom namenjena rubrika Dopisi, ki se prvič pojavi leta 1922, a dopise dejansko objavljajo še v dveh drugih rubrikah, in sicer v Domačih vesteh in rubriki Objave. Vendar imajo novice s pravimi dopisi skupno pravzaprav samo še ime, saj gre za kratke vesti iz določenih krajev.

Za poročila je sicer, tako kot za vesti, težko določiti, kdaj so se dokončno izoblikovala. Za jasnejši pregled nadaljnjega spreminjanja poročila oziroma razvojnega loka poročila med letoma 1920 in 1959 sem pregledala 102 poročili, v vsakem letu izhajanja Jutra in Slovenskega poročevalca sem naključno izbrala tri. Ugotovila sem, da prav vsa analizirana poročila v obdobju med letoma 1920 in 1959 že dosledno odgovarjajo na vsa pomembna vprašanja (4K).

Običajno poročilo je lahko sestavljeno kronološko ali pa po pomembnostnem redu (oblika obrnjene piramide). Kronološki način poročanja se uporablja le takrat, ko bi bilo drugačno poročanje nejasno, oziroma ko je zaporedje dogodkov bolj pomembno kot glavna ugotovitev. Pogosta je tudi kombinacija, v kateri je v sinopsisu glavna ugotovitev, naprej v jedru so

razdelani najpomembnejši vidiki, nato pa novinar še časovno opiše, kaj in kako se je dogajalo (Metz 1991, 238). Po analiziranju časovnega podajanja informacij v Jutru in Slovenskem poročevalcu, sem ugotovila, da prevladuje oblika obrnjene piramide, ima jo kar 70 vseh poročil (68,63 %), medtem ko so v 32 poročilih (31,37 %) informacije podane kronološko. Oblika obrnjene piramide pravzaprav prevladuje v vseh letih izhajanja, v obdobju med letoma 1956 in 1959 pa imajo analizirana poročila že vsa obliko obrnjene piramide (glej graf 3.2).

Graf 3.2: Časovno podajanje informacij v poročilih

Običajno poročilo nima uvoda in zaključka, ima pa glavo in jedro. Pomembna sestavina poročila so tudi naslovi. Naslovje poročila v današnjem času ima večinoma nadnaslov, naslov, podnaslov in sinopsis – njegova prisotnost se poveča po letu 1951. Poročila lahko imajo tudi mednaslove, ki so jih pisali zato, da so bila sicer dolga poročila bolj pregledna. Mednaslovi se začnejo pojavljati po letu 1931, največ jih je v zadnjih letih izhajanja Jutra. Več o naslovju v poročilih navajam v poglavju 3.5.3.1 Naslovje na strani 50.

Novinar je v sodobnih poročilih največkrat nevtralen opazovalec in opisovalec, podpisan je s polnim imenom in priimkom (Laban 2005, 47). V poročilih med letoma 1920 in 1959 sicer nisem zasledila nobenega takega poročila, v katerem bi bil novinar podpisan z imenom in priimkom, je pa v prvih letih izhajanja Jutra po časovno-prostorskem vhodu v poročilo sprva kratica Izv., kar pomeni, da gre za izvorni dopis. Od leta 1923 se za časovno-prostorskim vhodom v besedilo ves čas (do leta 1941) pojavljajo posamezne črke, ponekod sta črki dve, pisane so z malimi tiskanimi črkami, za njimi pa stoji pika. Črke, ki se pojavljajo so: g, u, r, l, p, n, d, s, dvočrkovne okrajšave pa so us, ds in sd. Predvidevam, da gre za neke vrste podpis oziroma inicialke avtorjev. Opazna je tudi kratica, napisana z velikimi tiskanimi črkami: AA, ki se pogosto pojavlja v Jutru med letoma 1932 in 1939, verjetno pomeni ime in priimek

pisca. V Slovenskem poročevalcu pri podpisih dopisnikov ni več psevdonimov, na dopisnike (ki so pisali že poročila) pa se začnejo v 40. letih spet sklicevati zaradi večje verodostojnosti. Dopisnike so začeli sicer stalno podpisovati okoli leta 1957, pred tem pa so bili brez pravila včasih podpisani s polnim imenom, včasih pa so bile navedene samo inicialke. Po letu 1952 so uveljavljeni tudi že čisto pravi stalni dopisniki Slovenskega poročevalca (imeli so jih v Trstu, Beogradu, Parizu in na Dunaju). Dopisniki so vesti sporočali tudi preko telefona, kar je označeno za časovno-prostorskim vhomom v besedilo. Pogostnost telefonskih sporočil se poveča po letu 1950.

Sicer pa so bili za razvoj poročevalstva izjemno pomembni tudi telegrami, časopisi so pošiljali svoje poročevalce v večja mesta, da bi poiskali novice in jih poslali po telegramih (Kalin Golob 2003, 76). Ker si majhni časopisi tega niso mogli privoščiti, je to vodilo k nastanku tiskovnih agencij (Merljak Zdovc 2007, 43). Z nastankom večjih tiskovnih agencij povezujemo tudi pojem objektivnosti, saj so agencijske novice morale biti objektivne, ker so jih posredovali medijem različnih političnih usmeritev in prepričanj (Glasser v Vobič 2006, 9). V 20. stoletju so tiskovne agencije že popolnoma uveljavljene, tudi v Sloveniji. Po letu 1939 začnejo po časovno-prostorskem vhomu v oklepaju pri poročanju o tujih dogodkih navajati še imena tiskovnih agencij, po katerih so povzemali. Vir je v Jutru naveden v večini (78,33 %) poročil, v času izhajanja Slovenskega poročevalca pa v 66,67 %, od tega gre v 89,28 % za povzemanje novic tiskovnih agencij, v 10,72 % pa navedejo, da gre za poročilo dopisnika. Nežmah (2012, 175) navaja, da beograjska tiskovna agencija Tanjug in Slovenski poročevalec nista v enakovrednem položaju, Tanjug ekskluzivno poroča s kraja dogodka, Slovenski poročevalec pa novice samo razpečuje (glej prilogo B).

Kitajska uradni povabljena v Varnostni svet

New Delhi, 1. febr. (Tanjug) Posebni dopisniki indijskega tiska v Hongkongu poročajo davi, da je »vzdolž kitajske obale izredno napet položaj /.../ Dopisnik časopisa »Times od India« poroča, da so kuomintanške posadke na otokih vzdolž obale pod nepretrganim topniškim ognjem/.../ Po poročilih dopisnika »Times of India«, ki se sklicuje na izjave ameriških vojaških poveljnikov, se je Washington dokončno odločil, da bo te velike sile uporabil za zavarovanje umika /.../ (Slovenski poročevalec 1955, 2.2., 1)

Fašistični morilci napadajo ženske

Trst, 27. marca. Dopisnik Tanjuga poroča:

Razbesneli fašisti so opoldne v ulici San Michele napadli slovensko ženo in ji zabodli nož v hrbet... (Slovenski poročevalec 1946, 29.3., 1)

Današnja poročila ne kažejo prisotnosti avtorja, so objektivizirana, pa tudi med letoma 1920 in 1959 so imela poročila bolj izjemoma kakšne komentatorske prvine (samo 1 v letu 1922, 1 v letu 1928 in 1 v 1956), iz česar lahko sklepamo, da so se poročila že v začetkih izhajanja Jutra osvobodila komentatorskih prvin.

Poročila imajo, v primerjavi z vestmi, daljše povedi, pravzaprav se trudijo uporabljati najrazličnejše glagole in besedne zveze, pogosto je v enem poročilu navedenih več sklicevalnih avtomatizmov, za vsakega pa uporabijo drug glagol.

Velika večina poročil ima tudi že časovno-prostorski vhod. Med letoma 1920 in 1925 je prisoten v 66,67 % poročil, med 1926 in 1930 v 93,33 %, med 1931 in 1935 v 86,67 %, med letoma 1936 in 1941 pa imajo časovno-prostorski vhod prav vsa poročila. Ob začetku izhajanja Slovenskega poročevalca do leta 1950 je prisotnost časovno-prostorskega vhoda spet nižja, nato med letoma 1951 in 1955 zraste, v obdobju med letoma 1956 in 1959 pa imajo časovno-prostorski vhod že vsa poročila. Večinoma je časovno-prostorski vhod star en dan, le v obdobju po vojni med 1945 in 1950 je skoraj polovica časovno-prostorskih vhodov starih dva dni, dva sta stara tri dni in eden celo šest dni.

Ob pregledu vsebin oziroma dejavnikov objavnosti sem v Slovenskem poročevalcu v prvih letih izhajanja zasledila številna poročila, ki povečujejo državno komunistično in socialistično ureditev ter njene voditelje, pišejo o revoluciji in delavski tematiki, o izgradnji domovine, o petletnem gospodarskem planu (*Veličastna manifestacija pripravljenosti narodov Jugoslavije, da izvrše petletni plan (Slovenski poročevalec)*); *Tudi delavci in uslužbenci papirnice v Vevčah bodo dali prvemu kongresu ESJ lep dar (Slovenski poročevalec)*, *Za nedelavne člane ni mesta v Fronti in Partiji (Slovenski poročevalec)*. Nežmah (2012, 192) ugotavlja, da se je »na ravni teme v časnikarstvu zgodila komunistična revolucija, ki je spremenila vrednostni sistem, v katerem je pot na naslovnice odprla delavskemu razredu«. Vir informacij v prvem desetletju po 2. svetovni vojni je vrhovna politična oblast, novinar je izvajalec politične propagande, ostanejo mu izbira besed, naracija in oblikovanje prispevka (Nežmah 2012, 193). Novinarji so bili torej omejeni pri vsebini, poročevalski stil pa se je razvijal neodvisno.

Poročila so nasledniki dopisov, vendar pa je tudi za poročila, tako kot za vesti, težko določiti, kdaj se je dokončno izoblikoval žanr, saj kljub temu lahko prihaja do kakšnih sprememb. Po

analizi 102 poročil ugotavljam, da imajo poročila že v prvih letih izhajanja Jutra prvine današnjega poročila – večina jih odgovarja na vsa vprašanja, kot jih določa žanrska konvencija, komentatorske prvine so redke, večina jih ima tudi že časovno-prostorski vhod, ki je star en dan. Poročila v 20. letih 20. stoletja imajo obliko obrnjene piramide, le navajanje vira informacije je nedosledno. Pred 2. svetovno vojno imajo prav vsa poročila že naveden vir informacije, odgovarjajo na vsa pomembna vprašanja, vsa imajo tudi časovno-prostorski vhod v besedilo. Večina jih ima obliko obrnjene piramide, niti eno poročilo v obdobju med 1931 in 1941 pa ne vsebuje komentatorskih prvin. V tem obdobju suhoparnost dolgih poročil omili razdeljenost na mednaslove. Po letu 1945 je zaslediti manjše nazadovanje. Najbolj opazna je ponovna občasna odsotnost časovno-prostorskega vhoda, ki je večinoma star dva dni, objavljajo pa tudi šest dni stare novice. Manjše nazadovanje pri aktualnosti novic pripisujemo povojnemu obdobju. V tem obdobju je tudi navajanje vira informacij redko. Poročila imajo večinoma še zmeraj obliko obrnjene piramide, v njih pa tudi ni prisotnosti komentatorskih prvin. V tem obdobju vsebino dnevnikov določa vrhovna politična oblast, a se poročevalski stil vseeno neodvisno razvija. To je vidno predvsem pri razvoju naslovja (že od leta 1951 imajo poročila pogosto polno naslovje) in pri ustaljevanju časovno-prostorskega vhoda v besedilo (poročila in vesti v prvih letih po 2. svetovni vojni res nimajo vsa časovno-prostorskega vhoda, vendar pa jih ima večina, po letu 1951 pa se časovno-prostorski vhod pri poročilih tudi že ustali). V zadnjih letih izhajanja Slovenskega poročevalca so viri informacij spet večinoma objavljeni, poročila imajo obliko obrnjene piramide, tudi časovno-prostorski vhod je dosledno prisoten in star spet samo en dan. Od leta 1957 poročila nimajo več komentatorskih prvin.

Na podlagi analiz lahko trdimo, da so se poročila kot žanr izoblikovala po letu 1945 oz. po letu 1950, ko imajo poleg vseh drugih prvin tudi polno naslovje in povzemajo vire informacij – tiskovne agencije. Zaradi objektiviziranosti poročil lahko torej prelomnico za izoblikovanje žanra navežemo tudi na čas, ko so začeli navajati vire informacij, saj so od takrat navajali dejstva.

Naslednje poglavje namenjam časovno-prostorskemu vrodu, ki velja za eno od osnovnih prvin vesti in poročila. Poskušali bomo ugotoviti, kdaj se je v vesteh in poročilih med letoma 1920 in 1959 pojavil. Kot kaže raziskava dnevnikov 19. stoletja (Kalin Golob 2003, 71–72; Korošec 1998, 200;), se je časovno-prostorski vhod razvijal postopoma in z veliko težavami pri navezovanju nanj v besedilu. Ker pa je pomemben kazalnik ustaljevanja žanrov in

zavedanja o nujnih informacijah vestiškega pravzorca, njegov razvoj prikazujem v samostojnem poglavju (kljub temu, da smo ga že omenjali v poglavjih o vesti in poročilu).

3.5.2.3 Čas in časovno-prostorski vhod

Časovni in prostorski podatek olajša pretvorbo časovnih in prostorskih naveznikov v besedilu (Kalin Golob 2003, 71). Preden se je ustalil, je povzročal kar nekaj težav (Korošec 1998, 200). Časopisi so imeli sicer naveden podatek o času in kraju kar v glavi časopisa (Kalin Golob in Logar 2014, 364), posamezne rubrike pa so imele še en skupen časovno-prostorski vhod, ki se je nanašal na čas urejanja (pisanja) rubrike in ne na čas in kraj dejanskega dogodka (Kalin Golob in Logar 2014, 365). Primer rubrike, ki ima skupni časovno-prostorski vhod, je rubrika Domače vesti v Jutru.

V Jutru je časovno-prostorski vhod v vesti viden od leta 1925. Zanimivo je, da časovno-prostorski vhod uporabljajo pri vseh tujih vesteh in tudi pri vesteh iz Beograda, za ostale kraje Slovenije pa ne.

Analiza vesti v Jutru in Slovenskem poročevalcu je pokazala, da je imela časovno-prostorski vhod med letoma 1920 in 1925 skoraj polovica (46,67 %) vesti. Približno enak odstotek ga imajo vesti vse do konca izhajanja Jutra (53,33 % oz. 40,00 %). Po letu 1945 je prisotnost časovno-prostorskega vhoda sprva malo višja (66,67 %), potem pa rahlo upada. Tudi v analiziranih poročilih je bil časovno-prostorski vhod večinoma prisoten ves čas, pred 2. svetovno vojno celo prav v vseh poročilih. Po letu 1945 je njegova prisotnost malo nižja, a imajo do leta 1959 časovno-prostorski vhod že prav vsa poročila. Kljub temu, da nam dani podatki razkrivajo, da časovno-prostorski vhod še ni bil prav v vsaki vesti in poročilu, pa nam njegova pogostost kaže, da se je ustaljeval. Se pa lahko delno strinjam z navedbami Kalin Golobove in Logarjeve (2014, 367), ki pišeta, da se je časovno-prostorski vhod dokončno ustalil v času, ko so se izčistili tudi žanri, torej v obdobju po 2. svetovni vojni. S pomočjo podatkov, ki sem jih dobila z analizo besedil, namreč ugotavljam, da se je časovno-prostorski vhod po letu 1951 ustalil le v poročilu, v vesti pa vse do konca izhajanja Slovenskega poročevalca ne.

Analiza vesti in poročila v obdobju med letoma 1920 in 1959 je pokazala tudi, da so časovno-prostorski vhodi večinoma stari en dan, le v obdobju po vojni, med letoma 1945 in 1950, imajo vesti dva dni star časovno-prostorski vhod, občasno tudi šest.

Avtorji uporabljajo besede danes in včeraj, celo danes dopoldne, a se ti časovni prislovi nanašajo na datum, ki je naveden na začetku besedila oziroma v časovno-prostorskem vhodu. V nekaterih primerih je čas določen še podrobneje z urami. Letu 1953 sem zasledila tudi novost, poleg kraja in datuma so začeli navajati tudi, ob kateri uri so novico telefonsko prejeli.

Štore med prvimi v Celju

Celje, 22. nov. (telef. 18.30 uri). Po budnicah okoli šeste ure zjutraj so oživele ulice v mestu... (Slovenski poročevalec 1953, 23.11., 1)

Lahko se pod enim naslovom tako v Jutru kot v Slovenskem poročevalcu pojavi več različnih časovno-prostorskih vhodov v besedilo ali pa je pod enim naslovom več enakih časovno-prostorskih vhodov.

Tudi kasneje, skoraj do konca 20. stoletja, je bilo pri branju dnevnikov, tudi v osrednjem dnevniku Delo, potrebno prilagajanje, bralec je moral opraviti časovne pretvorbe v besedilu rabljenih prostorskih in časovnih nanašanjskih pridevnikov in prislovov. Nato pa je Delo 26. 5. 1998 dobilo novo grafično podobo, zato so umaknili bistveno prvino poročevalske tradicije, slonečo na nemškem poročevalstvu, ker naj bi bila odvečen element. Od takrat ima večina dnevnikov samo krajevni vhod v besedilo (Kalin Golob in Logar 2014, 368–372).

Časovno podajanje infomacij sem sicer podrobneje analizirala že v poglavjih o vesti in poročilu.

Uredniki prvih dnevnikov niso upoštevali časovnega razmika med dogodkom in ubeseditvijo, čeprav je bil ta razmik zaradi tehnoloških ovir daljši od današnjega (Kalin Golob 2003, 71). V Jutru in Slovenskem poročevalcu se časovni razmik med dogodkom in ubeseditvijo že upošteva, uredniki so dobljene informacije prilagajali objavi. Uporabljeni časovni prislovi: *danes, včeraj, danes dopoldne idr.* se torej nanašajo na datum, ki je naveden na začetku besedila oziroma v časovno-prostorskem vhodu. V Slovenskem poročevalcu uporabljajo še podrobnejši časovni podatek, in sicer podatku o času dodajo še uro.

Vestiški rubriki v Jutru (Domače vesti) in Slovenskem poročevalcu (Kratke vesti) pa imata, tako kot vestiške rubrike v dnevnikih 19. stoletja, skupen časovno-prostorski vhod, ki se je nanašal na čas urejanja rubrike in ne na čas in kraj dejanskega dogodka. O tem sta pisali tudi Kalin Golob in Logar (2014, 365).

V Jutru je sicer časovno-prostorski vhod prisoten od leta 1925, njegova pogostost v kasnejših letih pa kaže, da se je počasi ustaljeval. Glede na narejene analize vesti in poročil ugotavljam, da se je ustalil v poročilih po letu 1951, v vesteh pa vse do konca izhajanja Slovenskega poročevalca, torej do leta 1959, še ni zmeraj prisoten oziroma še ni ustaljen. To pomeni, da se lahko le delno strinjam z navedbami Kalin Golobove in Logarjeve (2014, 367), ki navajata, da se je časovno-prostorski vhod dokončno ustalil v času, ko so se izčistili tudi žanri, torej v obdobju po 2. svetovni vojni. Časovno-prostorski vhod v besedilo je v analiziranih besedilih večinoma star en dan, v obdobju po vojni (med letoma 1945 in 1950) imajo vesti dva dni star časovno-prostorski vhod, občasno pa so informacije stare celo šest dni. Kalin Golobova (2003, 81) kot razlog za izoblikovanje časovno-prostorskega vhoda v besedilo v 20. stoletju navaja poenotenje vestiških rubrik - tako ni bilo več takega nasprotja med vestmi, ki so prišle v uredništvo po telegrafu ali telefonu, in tistimi, ki so prišle v uredništvo kako drugače.

Časovno-prostorski vhod je torej pomemben kazalnik ustaljevanja žanrov in zavedanja o nujnih informacijah vestiškega pravzorca, saj sta podatka o času in prostoru bistvena elementa vestiškega pravzorca. Časovna umestitev dogodka je povzročala največ težav, v drugi polovici 20. stoletja pa nejasnosti o času dogodka ni več. Ustaljenost časovno-prostorskega vhoda vodi torej k uresničitvi temeljne prvine novinarskega sporočanja kot družbene dejavnosti – jasnosti o tem, *kdaž* in *kje* se je ali se bo kaj zgodilo (Kalin Golob in Logar 2014, 372). Tudi po koncu izhajanja Slovenskega poročevalca je bilo vse do konca 20. stoletja pri branju dnevnikov še potrebno prilagajanje oziroma so bile potrebne časovne pretvorbe. Ko pa je osrednji dnevnik Delo leta 1998 dobil novo grafično podobo, so umaknili časovni podatek pred besedilom in s tem umaknili bistveno prvino poročevalske tradicije, slonečo na nemškem poročevalstvu, ker naj bi bila odvečen element (Kalin Golob in Logar 2014, 368).

3.5.2.4 Objektivnost in ločevalna norma

Pri objektivnosti novinarskega poročanja gre za izbor jezikovnih sredstev, ki ne sme biti emocionalen in mora biti brez slehernega vrednostnega opredeljevanja prek besed, graditve

stavka in zgradbe poročil (Košir 1988, 12–13). »Objektivnost kot stilistična zahteva terja odsotnost mnenj in čustev v izbiri jezikovnih sredstev« (Košir 1988, 13). Novinarska objektivnost je prvina, ki jo novinar nosi s seboj (Vobič 2006, 4), Koširjeva (1998, 13) pa poudarja, da je »norma objektivnosti kot ideal, h kateremu strmimo, a se mu nikoli ne približamo«. Erjavec (1999, 46–47) ločevalno normo med informacijo in interpretacijo uvršča med merila novinarske kakovosti in sklepa, da gre pri ločevalni normi za varovanje občinstva, da si lahko ustvarijo lastno mnenje. Ker pa je avtor s svojim mnenjem dejansko prisoten tudi v najbolj avtomatiziranih oblikah novinarskega diskurza (tudi v vesti), je govor o njegovi odsotnosti iz teksta mišljen le v tem, da ni sodb in vrednostnega ocenjevanja niti izbire stilsko zaznamovanih besed (Košir 1988, 13). Z navideznim objektivnim poročanjem, ki se je razvilo v prvi polovici 20. stoletja najprej v ZDA, nato pa še v Evropi, naj bi časniki postali privlačni za vse (Milosavljevič 2003, 33).

K objektivnosti pripomorejo tudi tiskovne agencije, ki časopisom različnih usmeritev prenašajo le dejstva (Erjavec 1998, 33). Kljub temu pa lahko novinarji ali uredniki z izborom informacij, dejstev in navedkov torej še zmeraj manipulirajo z bralci (Laban 2005, 46), zato v obravnavi besedilnih pojavov govorimo o objektiviziranih in subjektiviziranih besedilih (Vidovič Muha 1972, 178–186).

Avtorjeva prisotnost v besedilu se kaže tudi s prisotnostjo aktualizmov – zaznamovanih jezikovnih sredstev. Nevtralna in nezaznamovana jezikovna sredstva pa so avtomatizmi. Aktualizmi so se razvijali predvsem v interpretativnih žanrih, ki jih v tem diplomskem delu ne analiziramo, o avtomatizmih, ki so značilni za informativne žanre, pa pišem več v poglavjih 3.5.3.2 Sklicevalni avtomatizmi, 3.5.3.3 Nezanosljivost, 3.5.3.4 Potrjevanje zanesljivosti in 3.5.3.5 Drugi avtomatizmi.

V današnjem času se v informativnih žanrih, tako v vesti kot v poročilu, ki informirata o dogodkih, torej pričakuje objektivno poročanje, zato sem z analizo prisotnosti komentatorskih značilnosti v 102 vesteh in 102 poročilih v Jutru in Slovenskem poročevalcu ugotavljala, ali so vesti in poročila med letoma 1920 in 1959 vseeno vsebovala komentatorske prvine. Iskala sem morebitno uporabo 1. osebe množine in jezikovna sredstva, ki izražajo avtorjevo prisotnost v besedilu (pridevnike prislove, ločila). Našla sem 14 (13,73 %) vesti in 3 (2,94 %) poročila, v katerih je čutiti prisotnost avtorja.

Vesti s subjektivnimi prvinami so v obdobju med 1920 in 1960 prisotne ves čas, med letoma 1920 in 1925 so komentatorske prvine v 20 % vseh vesti, v vmesnem obdobju njihova prisotnost niha, v zadnjem preučevanem obdobju (med 1956 in 1959) pa sem našla le 1 (8,33 %) primer vesti s subjektivno prisotnostjo v besedilu, in sicer v letu 1958. Poročila s komentatorskimi prvinami pa sem zasledila po enkrat v letih 1922, 1928 in 1956 (glej tabelo 3.1).

Tabela 3.1: Komentatorske prvine v vesteh in poročilih

OBDOBJE	KOMENTATORSKE PRVINE V VESTEH		KOMENTATORSKE PRVINE V POROČILIH	
	ŠTEVILO	ODSTOTEK %	ŠTEVILO	ODSTOTEK %
1920 – 1925	3	20,00 %	1	6,67 %
1926 – 1930	1	6,67 %	1	6,67 %
1931 – 1935	2	13,33 %	0	0,00 %
1936 – 1941	3	20,00 %	0	0,00 %
1945 – 1950	0	0,00 %	0	0,00 %
1951 – 1955	4	26,67%	0	0,00 %
1956 – 1959	1	8,33 %	1	8,33 %

Koroščeva (2009, 43) ugotavlja, da je bil v 1. polovici 20. stoletja najočitnejši element, ki je kazal na subjektivno prisotnost v besedilu, uporaba 1. osebe množine (osebni zaimek »mi«). Uporabo 1. osebe množine sem našla tudi v komentatorskih prvinah vesti v Jutru in Slovenskem poročevalcu, in sicer gre v 1 primeru za uporabo glagola v 1. osebi množine (*Carinikom v Kozini in Sežani čestitamo k lepemu uspehu!*), v 2 primerih pa za besedno izražanje s svojilnim zaimkom 1. osebe množine: *naše* (*Težko prizadeti družini, ki je na tako tragičen način izgubila svojega očeta, odnosno soproga, naše sožalje!*; *Staršem naše iskreno sožalje!*). V vseh teh primerih gre za komentarje v obliki stavkov, to je tudi najpogostejša oblika, s pomočjo katere se kaže avtorjeva prisotnost v besedilu. V 1 analiziranem primeru se komentar kaže kot opomba urednika (*Treba je počakati, če bo iz te moke tudi kaj kruha. Že večkrat se je italijanska vlada spravila nad fašiste, a doslej je še vsaka reticirala. Ured.*). Pogosto imajo komentarji – stavki – na koncu klicaj, to je ločilo v stavčni funkciji (*Ne izstopajte iz vlakov na nasprotni strani postaj!*). Komentatorska prvina je včasih izražena z neskladenjsko rabo klicaja (1 primer) (*Ker okrajno sodišče v Brežicah nima nobenih zaporov (!), bodo atentatorji prepeljani k okrožnemu sodišču v Celje.*), našla sem tudi primer, ko je

pred klicajem v oklepaju zraven še latinska beseda sic (= res je), torej (sic!). Avtorjevo razkrivanje lastnega mnenja se kaže tudi s prislovi (v 3 primerih) (*najbrže*, *verjetno*, *prisrčno in toplo*) ali s pridevniki (v 3 analiziranih besedilih): *zagonetni dogodek*, *raztresena mati*, *topel letni dež*, *ogromne cementne plošče*, *zeleno travo*, *ogromno letališče*, *sivih oblakov*, *naš prijatelj v svetlo modri uniformi*. V 1 vesti se avtorjeva prisotnost kaže z ekspresivno besedno zvezo v prislovni rabi: *k sreči*.

Glede na analizirane primere in ugotovitve, da so se žanri izčistili v drugi polovici 20. stoletja, lahko trdimo, da se je ločevalna norma razvila vzporedno z žanri. Izčiščenje žanrov lahko namreč povežemo tudi z navajanjem virov informacij v časopisih, takrat je podajanje informacij postalo bolj objektivizirano.

3.5.3 Jezikovna in stilna analiza

3.5.3.1 Naslovje

Naslovi so v pisnem poročevalstvu že na prvi pogled najopaznejša sestavina časopisa (Kalin Golob 2003, 170), kot navaja Korošec pa so s svojo strukturo, leksiko in stilno vrednostjo jezikovnih sredstev eden osrednjih stilotvornih pojavov v poročevalskih besedilih (Korošec 1976, 217). Sama postavitve in oblika naslova kažeta na pomembnost zgodbe, s tem pa naredita tudi časopis privlačnejši in bolj zanimiv (Bowles in drugi 1993, 153).

»Časopisni naslov je iz ene ali več besed in znakov tvorjeno stavčno ali nestavčno sporočilo, ki napoveduje in se vsebinsko nanaša na praviloma eno od drugih besedil grafično ločeno, vsaj iz ene stavčne povedi sestojече besedilo ali besedilno enoto, tako da je tudi sam grafično ločen od tega besedila in ima poimenovalno–informativno, ali informativno–stališčno, ali pozivno – pridobivalno funkcijo« (Korošec 1998, 46).

Korošec (1998, 48) torej loči tri funkcije naslovov:

- poimenovalno–informativno
- informativno–stališčno
- pozivno–pridobivalno.

Naslov s *poimenovalno–informativno funkcijo* poimenuje temo oziroma vsebino besedila. Večinoma sta združeni poimenovalnost in informativnost, ponavadi pa je ena v ospredju.

Naslovi z *informativno–stališčno funkcijo* informirajo o vsebini in jo poimenujejo, izstopa pa vrednotenje vsebine, stališče avtorja. Avtor besedila je podpisan. V sodobnih poročevalskih besedilih je ta funkcija omejena na presojevalna besedila. Naslovi s predvladujočo *pozivno–pridobivalno funkcijo* pogosto vsebujejo prvine informativne funkcije, prekriva jih stališčna, poleg tega pa se kaže še avtorjeva zahteva oziroma poziv uredništva. Velikokrat je ta funkcija v nasprotju z informativno, zanika jo, saj o vsebini ne pove nič in skuša bralca napeljati k branju besedila. Če taki naslovi v besedilu ne dobijo primernega pojasnila, nastopi motnja, ki jo imenujemo zastrti naslovi (Korošec 1998, 48–49).

Funkcije naslovov sem določala v naslovju 102 vesti in 102 poročil v Jutru in Slovenskem poročevalcu v obdobju med letoma 1920 in 1960. V naslovih vesti sem našla 99 (97,06 %) naslovov s poimenovalno-informativno funkcijo, kar pomeni, da ti prevladujejo v izredno visokem odstotku (*Huda nesreča pri delu (Jutro 1929)*, *Gosta megla nad Londonom (Slovenski poročevalec 1952)*). 2 naslova imata informativno-stališčno funkcijo, kjer je izraženo avtorjevo stališče (*Neprijetno snidenje (Jutro 1920)*, *Neresnične vesti iz Češkoslovaške (Jutro 1938)*), in samo 1 ima pozivno-pridobivalno funkcijo (*Pazite pri izstopanju iz vlakov! (Slovenski poročevalec, 1951)*) (glej tabelo 3.2).

Tabela 3.2: Funkcije naslovov vesti

FUNKCIJE NASLOVOV VESTI	ŠTEVILO NASLOVOV	ODSTOTEK %
poimenovalno-informativno	99	97,06 %
informativno-stališčno	2	1,96 %
pozivno-pridobivalno	1	0,98 %

Tudi v naslovih 102 poročil prevladujejo naslovi s poimenovalno-informativno funkcijo, teh je 96 (94,12 %). Naslovov z informativno-stališčno funkcijo je 5 (4,90 %) (*Težke ruske obdolžitve švicarskih oblasti (Jutro 1923)*, *Razsulo v opoziciji (Jutro 1924)*, *Mila obsodba atentatorja v Nemčiji (Jutro 1929)*, *Zanimiva seja celjskega občinskega sveta (Jutro 1929)*, *Veličastna manifestacija pripravljenosti narodov Jugoslavije, da izvrše petletni plan (Slovenski poročevalec 1947)*), s pozivno-pridobivalno funkcijo pa sem našla 1 (0,98 %) sam naslov (*Poceniti učne knjige! (Slovenski poročevalec 1958)*) (glej tabelo 3.3).

Tabela 3.3: Funkcije naslovov poročil

FUNKCIJE NASLOVOV POROČIL	ŠTEVILO NASLOVOV	ODSTOTEK %
---------------------------	------------------	------------

poimenovalno-informativno	96	94,12 %
informativno-stališčno	5	4,90 %
pozivno-pridobivalno	1	0,98 %

Najpogostejši tako v vesteh kot v poročilih med letoma 1920 in 1959 so torej naslovi, ki imajo poimenovalno-informativno funkcijo. Sledijo naslovi z informativno-stališčno funkcijo, najmanj pa je naslovov s pozivno-pridobivalno funkcijo. Tudi v dnevnikih 19. stoletja je bila najpogostejša funkcija naslovov poimenovalno-informativna, naslovov z informativno-stališčno funkcijo pa je bilo bistveno več kot v 20. stoletju, kar je ugotovila tudi že Koroščeva (2009, 74). Informativno-stališčno funkcijo imajo danes samo naslovi presojevalnih besedil, ker se z njimi vrednoti vsebino (Korošec 1998, 49), vendar Kalin Golobova (2003, 198) razlog za pogostejše pojavljanje informativno-stališčnih naslovov (ki vsebujejo avtorjevo stališče) v poročevalnih besedilih 19. stoletja pripisuje žanrski neizčiščenosti. Ravno nasprotno pa lahko razlog za manjše število naslovov z informativno-stališčno funkcijo in še manj takih s pozivno-pridobivalno funkcijo v 20. stoletju pripišemo postopnemu ustaljevanju žanrov.

3.5.3.1.1 Razvoj naslovja

Že vse od Vodnikovih Novic, Bleiweisovih Kmetijskih in rokodelskih novic in Levstikovega Napreja je v razvoju časopisov vidna težnja po grafičnem izpostavljanju jezikovnih znakov, ki poimenujejo vsebino poročevalskega besedila zato, da lahko bralec lažje izbira med številnimi informacijami v besedilih. Najprej se je to kazalo v rubričnih naslovih, ki so torej prvi ustaljeni tip naslova poročevalnih besedil, in v grafični poudarjenosti vsebinskih iztočnic, ki pa so se postopoma pomikale na začetek besedila in postale izbesedilni panaslov (izpostavljeni začetek besedila v oklepaju) ali pa samostojen naslov (Kalin Golob 2003, 171–199).

Tudi slovenski dnevnik so že v 19. stoletju skladno s številom informacij in tehnološkimi možnostmi kazali težnjo po ustaljevanju rubrik in grafičnem razločevanju med njimi. Znotraj rubrik so se oblikovala nestavčna ali stavčna sporočila, ki so napovedovala in se vsebinsko nanašala na posamezna besedila (Kalin Golob 2003, 199–200). Težnja po izpostavljanju najpomembnejših podatkov na grafično najbolj izpostavljenem mestu pa je današnjemu velikemu naslovu dodajala nove podatke, ki kažejo zametke naslovja (Korošec 1998, 51). Pri

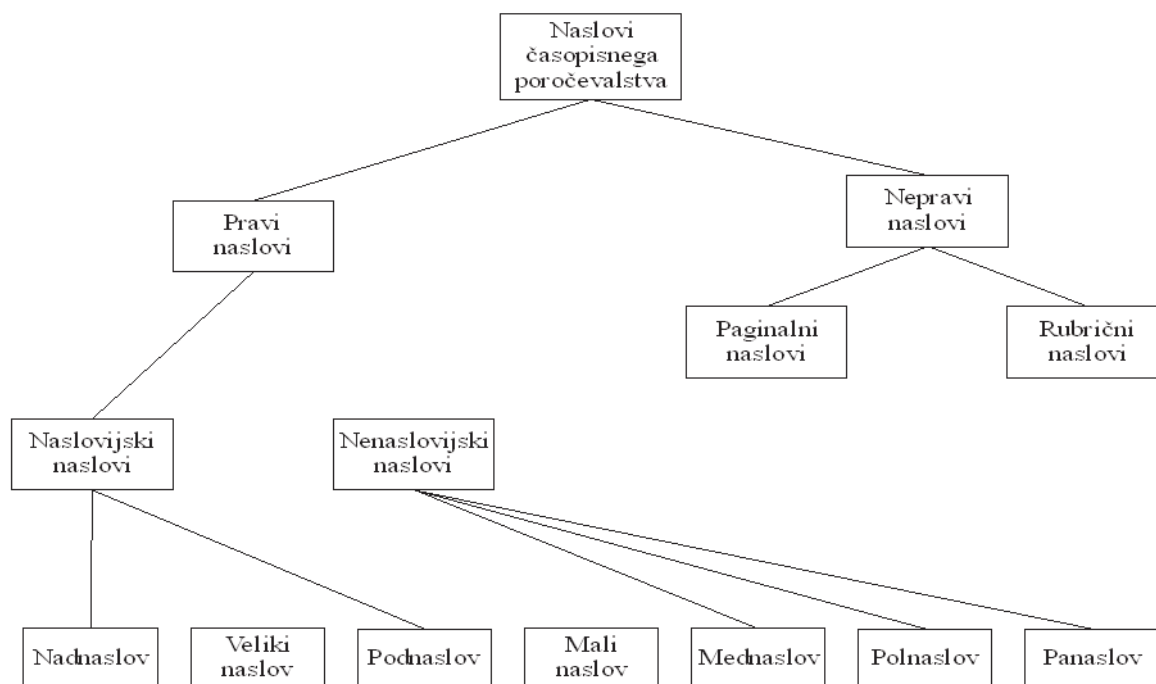
daljših besedilih rubrike Dopisi se je že v 19. stoletju pojavil nekakšen podnaslov oziroma večdelni podnaslovni sklop, ki je nastal zaradi potrebe po kratkem poimenovanju daljšega besedila, ki bi na izpostavljenem mestu informiral naslovnika oziroma ga pritegnil k branju (Kalin Golob 2003, 179–200). Ta potreba po zbiranju bistvenih informacij pred besedilnim nastopom je povezana tudi z novim načinom branja novih poročevalskih besedil (Kalin Golob 2003, 181), in sicer branje po naslovih. Z razvijanjem tehnologije se je v 20. stoletju povečal pretok informacij, razvijale so se možnosti tiska, v časopisih je bila prisotna fotografija. Vse to je povečalo obseg časopisov, s tem pa je nastala tudi potreba po taki razporeditvi besedil, ki bi vzdržala ta nov način branja - branje po naslovih (Kalin Golob 2003, 200).

S preučevanjem naslovja v Jutru in Slovenskem poročevalcu bom ugotavljala, kako se je naslovje razvijalo in ali se je med letoma 1920 in 1960 že razvilo polno naslovje, o katerem piše Korošec (1998, 50). Ker je Korošec raziskoval sodobno naslovje v dnevnikih po letu 1960, se mi zdi njegova delitev naslovov pravšnja za primerjavo razvoja naslovja v štiridesetih letih pred njegovo raziskavo. Za analizo naslovja v Jutru in Slovenskem poročevalcu sem pregledala naslove skupaj 102 poročil in 102 vesti med letoma 1920 in 1959, po naključnem izboru sem izbrala naslove 3 vesti in 3 poročil letno.

3.5.3.1.2 Delitev naslovja

Korošec (1998, 50) naslove loči na prave in neprave. Pravi naslovi se delijo na naslovijske in nenaslovijske, naslovijski nadalje na nadnaslove, velike naslove in podnaslove, nenaslovijski pa na male naslove, mednaslove, polnaslove in panaslove. Nepravi naslovi se delijo na paginalne in rubrične (glej sliko 3.6) (Korošec 1998, 50).

Slika 3.6: Naslovi časopisnega poročevalstva

Vir: Korošec (1998, 50).

Osrednja enota naslovja je *veliki naslov*, ki ga poleg njega tvorijo še *nadnaslov*, *podnaslov* in *sinopsis* (Korošec 1998, 50). Naslovje je lahko samo dvodelno ali pa večdelno. Večdelno naslovje lahko ima polno zasedena vsa naslovijska mesta (polno naslovje), če jih nima, gre za nepolno naslovje (Korošec 1998, 51).

Naslovja, kot ga poznamo danes, torej z vsemi enotami (nadnaslov, naslov, podnaslov, sinopsis), v Jutru niso uporabljali, se je pa v Slovenskem poročevalcu polno naslovje v analiziranih primerih prvič pojavilo šele leta 1952. Od takrat sem ga v analiziranih 102 primerih poročil zasledila najmanj v enem poročilu letno, njegova uporaba pa je vse do konca izhajanja naraščala. Med letoma 1951 in 1955 je polnega naslovja med vsemi analiziranimi naslovi poročil 26,67 %, med 1956 in 1959 pa 41,67 %. To pomeni, da se je naslovje počasi že približevalo današnjemu. V vesteh polnega naslovja med letoma 1920 in 1960 v skladu s pričakovanji ni, saj imajo tudi vesti v današnjem času glavnemu naslovu občasno dodan samo podnaslov (razširjena vest) (glej tabelo 3.4).

Tabela 3.4: Polno naslovje

OBDOBJE	POLNO NASLOVJE	ODSTOTEK %
1920 – 1925	0	0 %
1926 – 1930	0	0 %
1931 – 1935	0	0 %
1936 – 1941	0	0 %
1945 – 1950	0	0 %
1951 – 1955	4	26,67 %
1956 – 1959	5	41,67 %

Navajam primer polnega naslovja v Slovenskem poročevalcu leta 1955. Poročilo ima nadnaslov, naslov, podnaslov oz. podnaslovni sklop v tem primeru in sinopsis za časovno-prostorskim vhodom.

NN: Grški kraljevski obisk v Jugoslaviji

N: Visoka gosta na naših tleh

PN: Včeraj popoldne sta grški kralj Pavle in kraljica Frederika prispela v Djevdjelijo, kjer ju je sprejela vladna delegacija pod vodstvom podpredsednika zveznega izvršnega sveta Rodoljuba Čolakovića – Na poti v Jugoslavijo je grški kraljevski par v Solunu obiskal na mednarodnem sejmu tudi jugoslovanski paviljon

S: SOLUN, 5. sept. (Tanjug) Njuni veličanstvi grški kralj Pavle in kraljica Frederika sta danes odpotovala iz Soluna na uradni obisk v Jugoslavijo. Povabil ju je predsednik republike Josip Broz-Tito. Nekoliko pred 16. uro po krajevnem času je grški kraljevski par zapustil rušilec »Navarion«, ki je bil od davi zasidran v solunskem pristanišču. Kralj Pavle in kraljica Frederika sta se peljala v avtomobilu po ulicah, okrašenih z grškimi zastavami. Tisoči meščanov so vzklikali grško-jugoslovanskemu prijateljstvu, k čigar utrditvi bo prispeval tudi ta obisk... (Slovenski poročevalec 1955, 6.9., 1)

3.5.3.1.3 Nadnaslov

Nadnaslovi niso nujna sestavina naslovja in se ne nanašajo zmeraj na vsebino, ki jo naslavljajo, ampak imajo lahko samo orientacijsko vlogo, kar pomeni, da le usmerjajo na tematiko besedila. Lahko pa so celo izrazita sestavina naslovja in imajo majhno orientacijsko vlogo (Korošec 1998, 77).

Korošec ugotavlja, da raba nadnaslovov v slovenskem pisnem poročevalstvu sedanjega obdobja ni enotna jezikovnostilna kategorija, ker naj bi »v inventarju slovenskega knjižnega jezika obstajala ena, od drugih razlikujoča se kategorija (npr. nadnaslov), ki jo glede na isti

sporočanjski in poročevalski namen uporablja celotno slovensko poročevalstvo« (Korošec 1998, 77). Poleg neenotnosti lahko nadnaslovi tudi spreminjajo položaj, kar povzroči neustaljenost in manjšo stopnjo pričakovosti posameznega tipa nadnaslova pri bralcih (Korošec 1998, 77–78).

Da bi ugotovila prisotnost nadnaslovov v Jutru in Slovenskem poročevalcu, sem pregledala naslovje 102 vesti in 102 poročil med letoma 1920 in 1959. Nadnaslovov v naslovih vesti pričakovano nisem našla, prisotni so le v naslovju poročil. V Jutru sem edini (6,67 %) primer nadnaslova zasledila v letu 1936, nato pa se v Slovenskem poročevalcu odstotek nadnaslovov postopoma povečuje.

NN: Po italijanskih zmagah v Abesiniji

*N: **Tri fronte v Ženevi***

PN: Angleži zahtevajo odločne ukrepe proti Italiji, Francozi so za energičen nastop proti Nemčiji, Italijani pa gredo svojo pot (Jutro 1936, 15.4., 1)

*NN: **Turške provokacije proti Bolgariji***

N: Kričeč primer kršitve bolgarskega zračnega prostora

PN: Bolgarska obmejna straža je sestrelila dve turški letali (Slovenski poročevalec 1948, 14.2., 2)

Med letoma 1945 in 1950 je bilo v analiziranih primerih naslovja 13,33 % nadnaslovov, med 1951 in 1955 40,00 % ter med 1956 in 1959 58,33 %. Pogostost nadnaslovov se torej veča. Vsi primeri nadnaslovov so v družbi podnaslova, medtem ko obratno to ne velja. Od leta 1952 dalje se nadnaslovi večinoma pojavljajo že kar v polnem naslovju, torej v kombinaciji z naslovom, podnaslovom (ali podnaslovnim sklopom) in sinopsisom (glej tabelo 3.5).

Tabela 3.5: Nadnaslovi

OBDOBJE	NADNASLOV (skupaj po letih)		NADNASLOV PODNASLOV NASLOV		NADNASLOV NASLOV PODNASLOV SINOPSIS	
	ŠT.	%	ŠT.	%	ŠT.	%
1920 – 1925	0	0,00 %	0	0,00 %	0	0,00 %
1926 – 1930	0	0,00 %	0	0,00 %	0	0,00 %
1931 – 1935	0	0,00 %	0	0,00 %	0	0,00 %
1936 – 1941	1	6,67 %	1	6,67 %	0	0,00 %
1945 – 1950	2	13,33 %	2	13,33 %	0	0,00 %
1951 – 1955	6	40,00 %	3	20,00 %	3	20,00 %
1956 – 1959	7	58,33 %	2	16,67 %	5	41,67 %

Nadnaslovi so torej v Jutru bolj izjema, v Slovenskem poročevalcu pa se po letu 1952 začnejo pojavljati vedno pogosteje, a vse do konca izhajanja leta 1959 še ne postanejo stalni element naslovja.

3.5.3.1.4 Podnaslov

Podnaslov lahko obstaja le v razmerju z velikim naslovom, v naslovju (Korošec 1998, 70). Da bi preučila prisotnost podnaslovov v dnevnikih med letoma 1920 in 1959, sem pregledala naslovje 102 vesti in 102 poročil v Jutru in Slovenskem poročevalcu.

Kljub temu, da so kratki podnaslovi v današnjem novinarstvu lahko prisotni v vestičarski vrsti, in sicer v razširjenih vesteh, jih v analiziranih vesteh v Jutru v nisem našla. So pa podnaslovi v poročilih zelo pogosti že vse od začetka izhajanja Jutra, od leta 1920 do 1959 sem jih v 102 analiziranih poročilih skupaj našla kar 89 (87,25 %). K podnaslovom štejem tako klasične podnaslove kot podnaslovne sklope, podnaslov kot nadaljevanje izbesedilnega panaslova, ter tudi podnaslove, ki naslovje tvorijo skupaj z nadnaslovom. Pogostost samo podnaslovnih naslovij upada z leti izhajanja Slovenskega poročevalca, saj se večja število naslovov, ki imajo poleg podnaslova tudi nadnaslov (glej tabelo 3.6).

Tabela 3.6: Podnaslovi

OBDOBJE	PODNASLOV (skupaj po letih)		PODNASLOV				NADNASLOV NASLOV PODNASLOV		PODNASLOV KOT NADALJEVANJE IZBESEDILNEGA PANASLOVA	
	ŠT.	%	PODNASLOV		PODNASLOVNI SKLOP		ŠT.	%	ŠT.	%
			ŠT.	%	ŠT.	%				
1920 – 1925	13	86,67 %	0	0,00 %	13	86,67 %	0	0,00 %	0	0,00 %
1926 – 1930	14	93,33 %	3	20,00 %	11	73,33 %	0	0,00 %	0	0,00 %
1931 – 1935	15	100,00 %	3	20,00 %	12	80,00 %	0	0,00 %	0	0,00 %
1936 – 1941	14	93,33 %	8	53,33 %	5	33,33 %	1	6,67 %	0	0,00 %
1945 – 1950	8	53,33 %	3	20,00 %	2	13,33 %	2	13,33 %	1	6,67 %
1951 – 1955	14	93,33 %	2	13,33 %	4	26,67 %	6	40,00 %	2	13,33 %
1956 – 1959	11	91,67 %	2	16,67 %	2	16,67 %	7	58,33 %	0	0,00 %

Podnaslovi so sicer izmenjaje pisani z velikimi ali malimi tiskanimi črkami. V večini primerov gre v Jutru do leta 1936 za podnaslovne sklope, torej več podnaslovov, ki so med seboj ločeni s pomišljajem. Do leta 1928 imajo podnaslovi v podnaslovnih sklopih na koncu še pike. Prav tako kot sami podnaslovi so tudi podnaslovni sklopi brez pravila izmenjaje pisani z velikimi oziroma malimi tiskanimi črkami, črke so včasih poudarjene, včasih ne.

N: Tržaški delavski dom v razvalinah

PN: FAŠISTI SO GA DEMOLIRALI IN ZAŽGALI. – PROTESTNA STAVKA DELAVSTVA – POLICIJA ZAVEZNIK FAŠISTOV (Jutro 1921, 11.2., 1)

Od leta 1936 naprej pa tako v Jutru kot kasneje v Slovenskem poročevalcu pred podnaslovnimi sklopi prevladujejo klasični podnaslovi. Po letu 1938 pogosto pod enim naslovom v istem poročilu zberejo različne informacije o nekem dogodku. Gre za vesti z različnih koncev sveta, zato ima vsaka vest svoj časovno-prostorski vhod, med seboj pa jih ločijo še podnaslovi. Ker se nanašajo na določen del besedila, jih lahko imenujemo kar *mednaslovi*. Mednaslovov sem v preučevanih besedilih Jutra našla v 20 % poročil, v Slovenskem poročevalcu pa v 17 % poročil. Korošec (1998, 96) omenja vsebinsko vlogo mednaslovov, ki je bila v preteklosti omejena na daljše poročevalske žanre. Mednaslove so pisali zaradi upoštevanja časopisnega pravila, da morajo dolgo, strnjeno besedilo razrahljati in prekiniti, da ga bralec lažje prebere (Korošec 1998, 96).

Zanimanje vsega sveta za usodo Finske

Splošno mnenje je, da je le malo upanja za nadaljevanje pogajanj med obema državama

Stockholm, 29. nov. j. Današnji listi podrobno razpravljajo o najnovejši fazi rusko-finske napetosti in ruski odpovedi nenapadalnega pakta s Finsko...

Pozornost v Angliji

London, 29. nov. z. Dobro poučeni finski krogi v Londonu presojujejo položaj skrajno resno...

...v Franciji

Pariz, 29. nov. AA. (Havas). Listi zelo obširno komentirajo rusko-finske odnose...

...v Rimu

Rim, 29. nov. j. (Havas) Tudi italijansko časopisje posveča novim rusko-finskim zapetljajem veliko pažnjo in budno spremlja vsako novo fazo v razpletu sedanjega spora...

...in Ameriki

New York, 29. nov. br. Ameriški tisk je ogorčen zaradi najnovejše faze rusko-finske napetosti /.../ (Jutro 1939, 30.11., 1–2)

V poročilih Slovenskega poročevalca sem našla tudi 3 zanimive primere podnaslovov, začete z malo začetnico, ker so v resnici nadaljevanje naslova, ki ima obliko neke vrste izbesedilnega panaslova. Pojavi se v letih 1949, 1952 in 1953.

N: NOVA FRANCOŠKA VLADA

PN: bo imela danes svojo prvo sejo, parlamentu pa se bo predstavila v prvih dneh prihodnjega tedna

(Slovenski poročevalec 1953, 10.1., 2)

V Jutru in v Slovenskem poročevalcu so torej podnaslovi prisotni v veliki večini poročevalskega naslovja. V Jutru gre večinoma za podnaslovne sklope, v Slovenskem poročevalcu pa se skoraj enakomerno izmenjujeta podnaslovni sklop in klasičen podnaslov. Po letu 1945 pogostost samo podnaslovnega naslovja pada zaradi vse pogostejšega polnega naslovja v poročevalskih besedilih.

3.5.3.1.5 Sinopsis

»Sinopsis je kratko besedilo, ki vsebinsko strnjuje daljše časopisno besedilo nekaterih informativnih in interpretacijskih zvrsti« (Korošec 1998, 102).

Sinopsis je na začetku besedila, ima grafično izrazitost in se začinja s časovno-prostorskim vhom (Korošec 1998, 102–103). Korošec (1998, 103) opozarja, da je razvoj sinopsisa povezan z diverzifikacijo žanrov in naraščanjem števila besedil istega žanra znotraj enega

izvoda časopisa. To namreč poveča možnost izbire pri branju besedil: kratko in hitro ali daljše in temeljito (Korošec 1998, 103).

Ker je sinopsis skupaj z velikim naslovom del naslovja, sem zato na tem mestu ugotavljala tudi, kdaj so se začeli pojavljati sinopsisi. Sinopsisa v žanrih vestičarske vrste ni, našla pa sem ga v pregledanih 102 poročilih med letoma 1920 in 1959. V Jutru sem ga prvič zasledila leta 1925 v poročilu, ki ima naslov in podnaslov, nato pa samo še dvakrat do konca izhajanja Jutra. V Slovenskem poročevalcu sem prve sinopsise našla med letoma 1951 in 1955 (8 sinopsisov, 53,33 %), od katerih jih je 5 (62,50 %) nadaljevanje podnaslova, 3 (37,50 %) pa so del polnega naslovja. Po letu 1956 je v vseh pregledanih poročilih kar 12 (100,00 %) sinopsisov, kar pomeni, da je bil prisoten prav v vseh besedilih. V 5 (41,67 %) primerih je del polnega naslovja (glej tabelo 3.7). Iz vsega navedenega lahko torej trdimo, da se je sinopsis začel ustaljevati po letu 1953.

Tabela 3.7: Sinopsis

OBDOBJE	SINOPSIS SKUPAJ PO LETIH		NASLOV PODNASLOV ali PODNASLOVNI SKLOP SINOPSIS		NASLOV SINOPSIS		NADNASLOV NASLOV PODNASLOV SINOPSIS	
	ŠT.	%	ŠT.	%	ŠT.	%	ŠT.	%
1920 – 1925	1	6,67 %	1	6,67 %	0	0,00 %	0	0,00 %
1926 – 1930	0	0,00 %	0	0,00 %	0	0,00 %	0	0,00 %
1931 – 1935	1	6,67 %	1	6,67 %	0	0,00 %	0	0,00 %
1936 – 1941	1	6,67 %	1	6,67 %	0	0,00 %	0	0,00 %
1945 – 1950	0	0,00 %	0	0,00 %	0	0,00 %	0	0,00 %
1951 – 1955	8	53,33 %	5	33,33 %	0	0,00 %	3	20,00 %
1956 – 1959	12	100,00 %	6	50,00 %	1	8,33 %	5	41,67 %

NN: Ameriške čete ponekod že 17 km v Severni Koreji

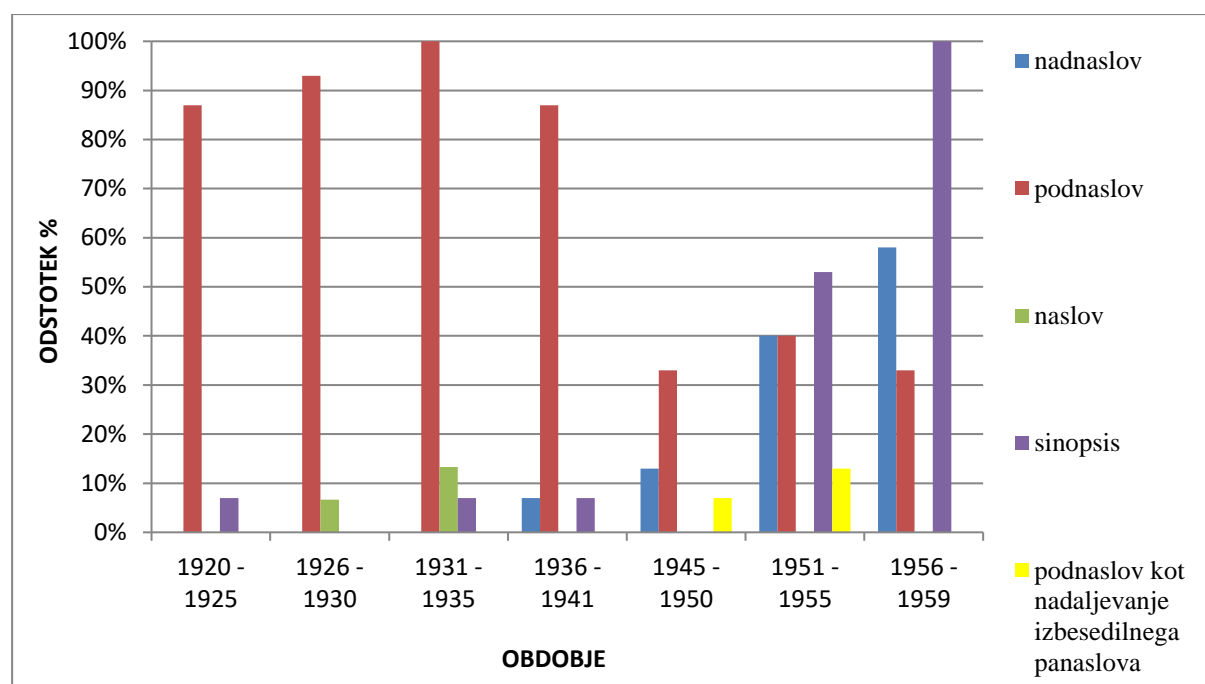
N: Ameriške križarke že 47 dni obstreljujejo pristanišče Vonsan

S: Tokio, 5. apr. (Reuter). Ameriške čete, ki so prestopile 38. vzporednik na 26 km dolgi fronti, se približujejo važnemu cestnemu in prometnemu križišču Jončonu, ki leži približno 10km severno od vzporednika ob glavni cesti, ki pelje iz Seula. (Slovenski poročevalec 1951, 6.4., 2)

Kljub temu, da se je sinopsis v pregledanih besedilih prvič pojavil šele leta 1925, se je po letu 1953 že začel ustaljevati. Glede na to, da je pomemben del polnega naslovja, ima tudi temu

primerno vlogo. Sinopsis bralcu namreč daje prvo informacijo o vsebini, na podlagi katere se ta potem odloči za nadaljnje branje. Pripomore k hitrejšemu branju, kar je pomembno zaradi vedno večjega števila besedil in nastajanja novih žanrov (Korošec 1998, 102). V času izhajanja Slovenskega poročevalca ima sinopsis že stilno nevtralna jezikovna sredstva, ki prinašajo strnjen povzetek nadaljnega besedila. Za preučevanje informativnih žanrov besedil je pomemben torej tudi zaradi njegovih značilnosti – časovno-prostorskega vhoda v besedilo ter zaradi stilno nezaznamovanih besed, ki so zaželjene v poročilu (in vesti). Ustaljevanje sinopsisa po letu 1953 zato sovпада z ustaljevanjem informativnega žanra poročilo.

Graf 3.3: Naslovje poročil

Analiza naslovja 102 poročil med letoma 1920 in 1960 je torej pokazala, da prevladujejo podnaslovi, ki so prisotni kar v 68,63 % vseh preučevanih poročil. Še posebej pogosti so v Jutru. 12,74 % je takih poročil, ki imajo samo velik naslov. Nadnaslovi so prisotni v 15,68 % vseh poročil, pojavljati se začnejo šele v letu 1936, potem pa njihova raba počasi narašča. Tudi pogostost sinopsisa se povečuje, je pa prisoten od začetkov izhajanja Jutra (med letoma 1920 in 1925 v 6,67 % poročil) do konca izhajanja Slovenskega poročevalca. Med letoma 1956 in 1959 je prav v vseh poročilih (glej graf 3.3).

V naslovju poročil Slovenskega poročevalca sem našla tudi 3 primere neke vrste podnaslova, ki je pravzaprav nadaljevanje naslova, ki ima obliko izbesedilnega panaslova. V Jutru takega

primera ni bilo. A ker ocenjujem, da so bili izbesedilni panaslovi v naslovju poročevalskih besedil zgolj izjeme in ker pravzaprav ne gre za pravi izbesedilni panaslov, bom v naslednjem poglavju o panaslovih oziroma izbesedilnih naslovih preučevala pojavljanje panaslovov oziroma izbesedilnih panaslovov samo v vesteh.

3.5.3.1.6 Panaslov in izbesedilni panaslov

»Panaslovi so naslovi znotraj rubrik s praviloma najmanjšimi poročevalskimi besedili, vestmi ali kratkimi vestmi« (Korošec 1998, 98).

Kot navaja Korošec (1998, 99), panaslovi kot jezikovni znaki (zemljepisna lastna imena) in z edino naslovotvorno značilnostjo (grafično znamenje za začetek enega poročevalskega besedila) ohranjajo zgodnjo oz. prvotno stopnjo pisnega poročevalstva. Monika Kalin Golob (2003) je v okviru raziskave razvoja poročevalnih besedil s pomočjo Slovenskega naroda razčlenila šest tipov naslovov. Med njimi so tudi *panaslov* (v rubriki Dopisi v Slovenskem narodu, Slovencu in Edinosti se je panaslov kazal kot krepko tiskani predlog IZ in zemljepisno lastno ime) in *izbesedilni panaslov*, ki je grafično sicer ločen od besedila (je v poudarjenem tisku ali v oklepaju), vendar pa je hkrati tudi njegov začetek (Kalin Golob 2003, 177). Razlika med pravimi naslovi v prvih slovenskih dnevnikih in izbesedilnimi panaslovi je bila samo v ločilu, pravi naslovi so takrat imeli končno ločilo, izbesedilni panaslovi pa ne (Kalin Golob 2003, 182). Pravzaprav izbesedilni panaslovi že kažejo poročevalsko težnjo po takšnem strukturiranju besedil, ki bralcu omogoča, da preleti le naslove (Kalin Golob 2003, 185).

Da bi ugotovila prisotnost panaslovov v Jutru in Slovenskem poročevalcu, sem pregledala 102 vesti med letoma 1920 in 1959. Ugotovila sem, da so panaslovi prisotni od leta 1928 na koncu rubrike Domače vesti, pojavljajo se kot sklopi dopisov iz različnih krajev s podnaslovi oz. panaslovi: Iz Ljubljane, Iz Maribora, Iz Celja, Iz Kranja, Iz Trbovelj. Je pa oblika panaslovov (samo zemljepisno ime: KOMENDA), ki jo omenja Korošec (1998, 98), značilna za rubriko Dopisi v Jutru. So se pa v Jutru in Slovenskem poročevalcu izbesedilni panaslovi ohranili še v 20. stoletju v vestiških rubrikah. V Jutru so prisotni v rubriki Domače vesti. Sprva so izjemno pogosti, med letoma 1920 in 1925 sem našla 5 (33,33 %) izbesedilnih panaslovov, med letoma 1931 in 1935 1 (6,67 %) in med letoma 1936 in 1945 2 (13,33 %). V Slovenskem poročevalcu so izbesedilni panaslovi do leta 1950 občasno prisotni v rubriki

Kratke vesti – v analiziranih vesteh ima samo en naslov leta 1948 obliko izbesedilnega panaslova. Število izbesedilnih panaslovov torej z leti pada (glej graf 3.4).

Pastirska kočica na Kamniškem sedlu je v nedeljo ponoči popolnoma zgorela. Kako je nastal požar, še ni znano /.../ (Jutro 1922, 8.6., 7)

Pred vojaškim sodiščem v Vroclavu se je končala razprava proti 16 članom ilegalne teroristične organizacije »Czerna smierč« (Črna smrt) /.../ (Slovenski poročevalec 1948, 14.2., 4).

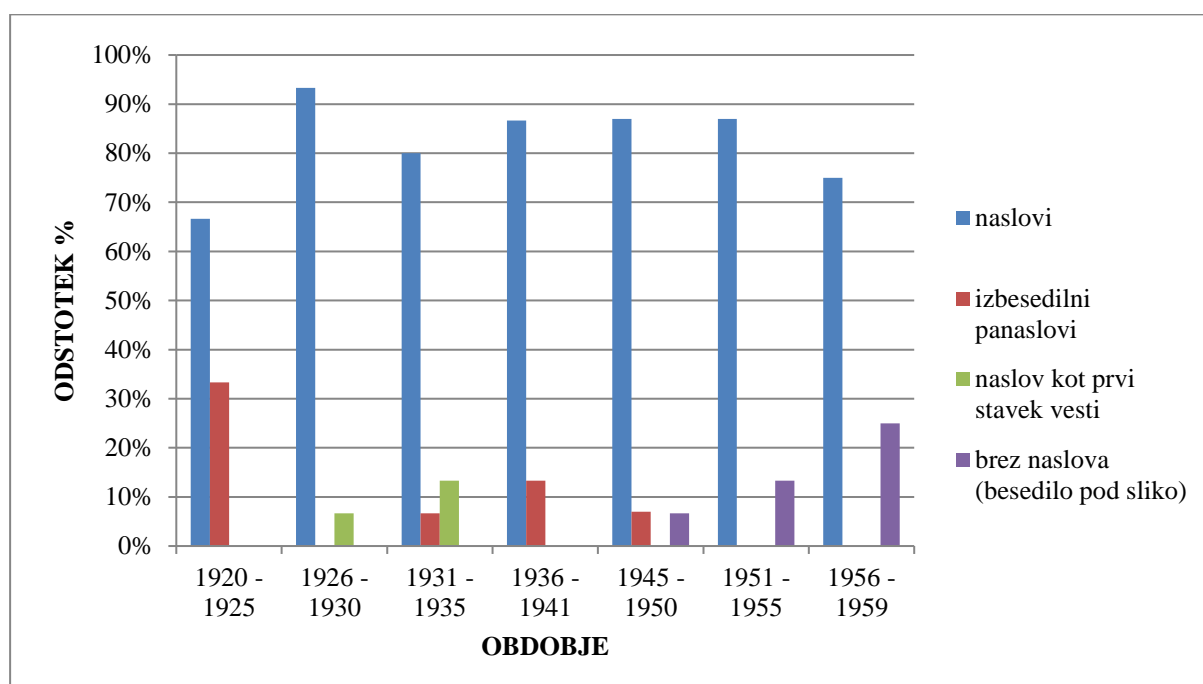
V vestiški rubriki v Jutru sem zasledila še eno obliko naslovja, ko je naslov že kar prvi samostojni stavek vesti (dvodelni glagolski), pisan v isti vrstici kot ostalo besedilo. Te oblike Monika Kalin Golob (2003) ni uvrstila med vrste naslovov, je pa o njej pisala tudi Anja Korošec (2009, 60) med raziskavo poročevalskega stila v Slovenskem narodu in Slovencu med letoma 1900 in 1945.

Prišla je pomlad. Po astronomskem koledarju je snoči ob 21.45 nastopila pomlad.... (Jutro 1928, 21.3., 5)

Naslov kot prvi stavek vesti sem v analiziranih primerih naslovja vesti našla enkrat v letu 1928 ter po enkrat v letu 1932 in 1935 (glej graf 3.4).

Izbesedilni panaslovi so v Jutru značilni večinoma za rubriko Domače vesti, v Slovenskem poročevalcu pa za rubriko Kratke vesti (a le v začetkih izhajanja, potem ne več). Se pa izbesedilni panaslovi tako v Jutru kot v Slovenskem poročevalcu pogosto izmenjujejo z obliko naslovov, ko so naslovi že prvi stavki vesti in niso pisani v svoji vrsti. Panaslovov v časopisih današnjega časa sicer ni, so pa v radijskem poročevalstvu (Korošec 1998, 98).

Graf 3.4: Naslovje vesti

Analiza naslovja v 102 vesteh med letoma 1920 in 1959 torej pokaže, da so od začetka izhajanja Jutra do konca izhajanja Slovenskega poročevalca v vesteh največkrat uporabljeni pravi naslovi. Skupaj so v tem obdobju uporabljeni kar v 82,35 % in so daleč pred vsemi ostalimi naslovi tudi v posameznih obdobjih. Izbesedilnih panaslovov je v preučevanem obdobju 36-ih let le 8,82 %, sicer pa so izbesedilni panaslovi v uporabi do leta 1950, a njihova raba že prej ves čas počasi pada. V Jutru sem opazila tudi še eno obliko naslovja, ki se je začela pojavljati v prvi polovici 20. stoletja. Gre za naslov, ki je hkrati že prvi stavek vesti. Med letoma 1926 in 1930 sem našla en tak primer naslova in med letoma 1931 in 1935 dva taka naslova. V Slovenskem poročevalcu pa se pojavi tudi nova oblika vesti. Gre za vest brez naslova oziroma za vest, ki ima namesto naslova fotografijo, ki deluje kot pritegnitveni faktor. Tako vest s fotografijo sem v analiziranih primerih vesti našla v letih 1950, dve v 1953 in po eno leta 1956, 1958 in 1959.

3.5.3.1.7 Rubrični naslov

Tudi rubrični naslovi so nepravi naslovi, ker ne ustrezajo definiciji: »en naslov – eno zaključeno besedilo« (Korošec 1998, 102). Ker pa so tudi predhodniki slovenskih dnevnikov časopisna besedila že razvrščali v rubrike, lahko rubrične naslove obravnavamo kot prvi ustaljeni tip naslova poročevalnih besedil (Kalin Golob 2003, 171). Za vse rubrične naslove

do konca 19. stoletja je bilo značilno, da so se končevali s piko, natisnjeni so bili z večjimi črkami in v mastnem tisku (Kalin Golob 2003, 171). V 20. stoletju oziroma v Jutru in Slovenskem poročevalcu pa rubrični naslovi nimajo več pik, so pa krepko tiskani in pisani z večjimi črkami.

V Jutru so najbolj pogoste rubrike Domače vesti, Iz življenja in sveta, Naši kraji in ljudje, Dopisi, Gospodarstvo, Politične beležke (kasneje Politični odmevi), Pod črto, Izpred sodišča (kasneje Izpred ljubljanskega porotnega sodišča), Prosveta, Po svetu, Iz uradnih listov, Mali oglasi, Borza, Objave idr.

V Slovenskem poročevalcu pa so najbolj pogoste rubrike Kratke vesti, Po svetu (kasneje V nekaj vrstah), Novice in zanimivosti z vsega sveta (kasneje Iz vsega sveta in Iz raznih držav), Zadnje vesti (kasneje Zadnja poročila), Od blizu in daleč, Včeraj in danes, Iz naših krajev, Še nekaj, Po domovini, Telegrami, Umrli so, Objave, Šport, Naše gospodarstvo oz. Gospodarske vesti, Šport, Kulturni pregled, Pišejo nam (kasneje Vprašanja – odgovori, Pisma uredništvu).

3.5.3.1.8 Interpunkcijski naslov

Ločila so ena od sredstev, s katerimi besede, besedne zveze in stavčne povedi lahko opravljajo posebno vlogo časopisnega naslova (Korošec 1998, 105). Ločila imajo v naslovih poleg prvotne interpunkcijske vloge še drugotno naslovno vlogo. Glede na to, v kolikšni meri stopa v ospredje ta naslovna vloga, ločila delimo na (Korošec 1998, 106):

- veliki ločili: vprašaj, klicaj (sta najmočnejši naslovni ločili in zato tudi najbolj opazni);
- mali ločili: dvopičje, pomišljaj;
- parni ločili: oklepaj, narekovaj;
- izpustno ločilo: tropičje.

Upoštevajoč Koroščevo razdelitev naslovov glede na uporabo ločil (1998, 106–123) sem v Jutru in Slovenskem poročevalcu med naključno izbranimi 102 vestmi in 102 poročili iskala in našla:

- vprašajne naslove (naslovi z najvišjo stopnjo opaznosti)

Od naslovov v vesteh je bil samo 1 (0,98 %) z vprašajem na koncu (*Rykov v Londonu?* (*Jutro 1924*)), prav tako je bil samo 1 (0,98 %) tudi v naslovih poročil (*Prevrat na Bolgarskem?*

(*Jutro 1922*)). Naslova 2 (1,96 %) poročil, ki dejansko izražata vprašanje, pa sta brez vprašaja na koncu, kar je primer stilistične vloge ločila (večja opaznost) in predvidoma ni jezikovna napaka (*Zakaj je bil umorjen lesni trgovec Jakopič (Jutro 1929)*, *Kako je zamišljena splošna razorožitev (Jutro 1933)*).

- klicajne naslove (klicaj jim daje čustveno poudarjenost)

V naslovju analiziranih vesti sem našla samo 1 (0,98 %) s klicajem na koncu (Pazite pri izstopanju iz vlakov! (*Slovenski poročevalec 1951*)), v naslovju poročil pa 2 (1,96 %) (London še enkrat: Ne! (*Jutro 1937*), Poceniti učne knjige! (*Slovenski poročevalec 1958*)).

- narekovajne naslove

Narekovaj lahko zaznamuje dobesedni navedek premege govora ali navedenega citiranega besedila, poseben pomen, položaj ali vrednost posamezne besede ali besedne zveze, naslov podjetja (Korošec 1998, 121). Korošec (1998, 121) loči več vrst narekovajnih naslovov. Lahko gre za dobesedni navedek brez spremnega stavka, zato je med narekovaji celoten naslov. Take sem zasledila samo v naslovih poročil, v naslovih vesti pa ne. V analiziranih besedilih sem našla 3 (2,94 %) primere: »Srečni in ponosni smo, ker smo podpisali trojno zvezo« (*Slovenski poročevalec 1954*), »Vaš uspeh navdihuje in bodri tudi nas« (*Slovenski poročevalec 1956*), »Tako donijo naše pesmi!« (*Slovenski poročevalec 1957*).

Narekovaji lahko povedo, da poved ni mnenje oziroma stališče avtorja ali uredništva, ampak akterjev samega dogodka (Korošec 1998, 121). Našla sem 1 (0,98 %) primer v vesteh: *Vlada napoveduje »novo situacijo« (Jutro 1924)*. Narekovaj lahko tudi označuje čustvene izraze, pogovorne izraze, tudi ironijo (Korošec 1998, 122). Tudi za to sem našla 1 (0,98%) primer v naslovju poročil: »*Liberalna ustava*« za *Ciper (Slovenski poročevalec 1956)*. Narekovaji pa lahko označujejo tudi naslove podjetij in ustanov, izdelkov (Korošec 1998, 122). Takih narekovajnih naslovov je v preučevanih besedilih 5 (4,90%), vsi so iz naslovov vesti. Primeri za to so: *Iz »Uradnega lista« (Jutro 1929)*, *Ogenj na »Atlantiqueu« pogašen (Jutro 1933)*, *Na preži na »Deutschland« (Jutro 1933)*, *»Bat'a« čevlji so ga izdali (Jutro 1935)*, *V članku »Izlet v Lane«... (Jutro 1936)*.

– oklepajne naslove

Oklepaj v edinem najdenem primeru naslova v poročilih dodaja razlago vsebine: *Gradis je dal 11 milijonov (in ne 1 milijon) dinarjev (Slovenski poročevalec 1953).*

Tabela 3.8: Interpunkcijski naslov

INTERPUNKCIJSKI NASLOVI	VEST		POROČILO	
	ŠTEVILO	ODSTOTEK %	ŠTEVILO	ODSTOTEK %
Vprašajni naslovi	1	0,98 %	3	2,94 %
Klicajni naslovi	1	0,98 %	2	1,96 %
Narekovajni naslovi	6	5,88 %	4	3,92 %
Oklepajni naslovi	0	0,00 %	1	0,98 %

Izjavnih naslovov in naslovov okrajšanih povedi v pregledanih besedilih nisem našla. Največ pa je bilo v vseh besedilih narekovajnih naslovov, skupaj 10 oziroma 4,90 %.

Medtem ko so imeli naslovi v 19. stoletju na koncu še pike, pri glavnih naslovih v Jutru in Slovenskem poročevalcu pik ni več. Med izpisanimi naslovi vesti v Jutru sem našla 12 naslovov s piko (11,76 %), vsi so v vestiški rubriki (*Neprijetno snidenje. (Jutro 1920), Smrtna kosa. (Jutro 1921), Truplo utopljenke. (Jutro 1923), Pri kopanju je utonil. (Jutro 1932) idr.*), 2 naslova s piko (1,96 %) pa se pojavita tudi v Slovenskem poročevalcu še leta 1949. Se pa pike kot ločilo do leta 1928 v Jutru v pregledanih naslovih besedil brez izjeme še zmeraj uporabljajo v podnaslovnih sklopih. V naslovih poročil se pika ohranja v prvi polovici dvajsetih let 20. stoletja, do 1925, kasneje pa ne več. V pregledanih 102 naslovih poročil sem našla le 4 take primere (3,92 %) (*Fašisti demolirali tržaško Edinost. (Jutro 1921), Promet z Reko se še ne obnovi. (Jutro 1923), Težke ruske obdolžitve švicarskih oblasti. (Jutro 1923) in Obsodba sarajevskih sleparjev. (Jutro 1925)*).

3.5.3.1.9 Jezikovna struktura v naslovju

Struktura naslovja (nadslovov, glavnih naslovov, podnaslovov in mednaslovov) je posebej skrbno oblikovana, saj ima v novinarskih besedilih posebno mesto. Kot navaja Korošec

(1998, 46) v svoji definiciji naslova, so naslov jezikovni znaki, sestavljeni iz ene ali več besed in znakov in tvorijo nestavčno ali stavčno sporočilo.

- Nestavčno sporočilo (lahko je iz ene besede ali pa iz besedne zveze)
- Stavčno sporočilo (ima stavčno zgradbo z osebkom in povedkom)

Glede na stavčno zgradbo ločimo naslednje vrste naslovov: dvodelni glagolski naslovi (ki imajo osebek in povedek in so lahko še razširjeni z drugimi določili in predmeti), enodelni glagolski naslovi (tudi izpustni ali eliptični) in enodelni neglagolski oziroma samostalniški (Korošec 1998, 134–139).

3.5.3.1.9.1 Struktura naslovja vesti

Da bi ugotovila jezikovne značilnosti naslovja v vesteh v Jutru in Slovenskem poročevalcu, sem izpisala naslove izbranih 102 vesti, v analiziranem obdobju sem naključno izbrala 3 vesti letno. Od izpisanih naslovov je 9 (8,82 %) izbesedilnih naslovov in 87 (85,29 %) pravih samostojnih. Ostalih 6 (5,88 %) vesti nima naslova, namesto njega k branju pritegne fotografija.

Med izpisanimi je torej 9 (8,82 %) **izbesedilnih naslovov**. 3 (33,33 %) med njimi so kratki in kažejo težnjo oblikovanja pravega naslova, z jedrnatimi pomembnimi podatki, ki vabijo k branju, vsebujejo krajevno določilo oz. zemljepisno lastno ime (*V **Pliberku** so v gostilni napadli /.../, **Pred vojaškim sodiščem v Vroclavu** se je končala /.../, **Pastirska koča na Kamniškem sedlu** je v nedeljo /.../*). V 1 (11,11 %) je natančno časovno določilo, datum (*V **nedeljo, dne 7. januarja 1923**, se vrši /.../*), 1 (11,11 %) ima v izpostavljenem naslovu glagol (***Ustrelil se je** v svojem stanovanju /.../*), ostali 4 (44,44 %) pa imajo samostalnik oz. samostalnik s pridevniki (***Kino** predvaja danes /.../, **Svilen moški dežnik** se je našel ponoči /.../, **Razprava o milijonskih sleparijah na račun invalidnin** je bila /.../, **V članku »Izlet v Lane«** je tiskarski škrat med drugim /.../*).

Med pravimi naslovi vesti, ki jih je 87 (85,29 %), sem našla 19 (21,84 %) glagolskih dvodelnih naslovov (ki vsebujejo osebek in povedek), 12 (13,79 %) glagolskih izpustnih naslovov, največ – 55 (63,22 %) – pa je samostalniških neglagolskih enodelnih stavkov.

Od 19 (21,84 %) **glagolskih dvodelnih naslovov** sem jih 6 (31,58 %) našla v Jutru, 13 (68,42 %) pa v Slovenskem poročevalcu. Nekaj primerov za dvodelne glagolske naslove: *Pri kopianju je utonil*, *Strela je udarila v tramvaj*, *Smrt ne prizanaša*, *Fašistični morilci napadajo ženske*, *Strup sta pila*, *Megla pokriva 25 držav*, *Ubil ga je električni tok*, *Novi most gradijo*.

Časopisni naslovi z izpustom (elipso) so v slovenskem poročevalstvu zelo pogosti (Korošec 1998, 139). Po Toporišiču (1984, 504) je izpustni naslov, če v sicer dokončanem stavku glede na stavčni vzorec kaj manjka. Kalin Golob (2003, 184) ugotavlja, da je v prvih slovenskih dnevnikih med nesamostalniškimi naslovi največ izpustnih naslovov z izpustom vezi ali pomožnika biti ob opisnem deležniku na -l. Prav takšna slika je tudi v obdobju izhajanja Jutra in Slovenskega poročevalca. V naslovih vesti sem našla 12 (13,79 %) glagolskih izpustnih naslovov, od tega jih je 7 (58,33 %) takih z izpustom vezi (*General Sikorski suspendiran*, *Ogenj na »Atantiqeu« pogašen*, *Lindbreghova žena odlikovana*, *Razkrita zarota v Jeruzalemu*, *Deset dni mrtva v stanovanju*, *Oton in Zita povabljeni v Ameriko*, *Holandska podmornica potopljena*) in 5 (41,67 %) z izpustom pomožnika biti (*Robinzonov otok izginil v morju*, *Ponesrečenec pri avtomobilski nesreči na Miklošičevi umrl*, *Od Sofije do Subotice pod vagonom ekspresnega vlaka*, *Predsednik Tito sprejel Zdenka Štambuka*, *Nove holandske čete prispele na Javo*).

Med izpisanimi primeri naslovja 102 vesti pa je torej največ **samostalniških neglagolskih enodelnih stavkov** (55 oz. 53,92 %). Med njimi sta 2 (3,64 %) enobesedna (*Detomor*, *Himen*), 4 (7,27 %) so samostalniki s predložno zvezo – desnim prilastkom, 24 (43,64 %) pa je samostalnikov z levim prilastkom. Od tega 7 (29,17 %) samo s predložno zvezo in samostalnikom (*Neprijetno snidenje*, *Smrtna kosa*, *Dvoumna ljubeznjivost*, *Odložene konference*, *Plinske maske za Božič*, *Ameriški rasizem*, *Zakasneli učinek iperita*) ter 17 (70,83 %) z razširjenim predlogom (v, iz), ki določajo kraj. Samostalnikov s predlogom, ki določa kraj, je 36 (35,29 %), od tega 19 (52,78 %) naslovov, ki vsebujejo samostalnik in predlog s prislovnim določilom kraja (*Poplave v južni Rusiji*, *Vlom pri belem dnevu*, *Povratek Spalajkovića v Beograd*, *Hripa na Švedskem*, *Požar v tekstilni tovarni*, *Preiskava v Hitlerjevih stanovanjskih prostorih*, *Obračunavanje s fašisti v Milanu*, *Stavka v angleških dokih*, *Maršal Konjev v Pragi*, *Radić v Moskvi*, *Rykov v Londonu*, *Znižanje obrokov kruha na Nizozemskem*, *Spopadi po vsej Grčiji*, *Požar v Idriji idr.*) in 17 (47,22 %) takih, ki imajo samostalnik obogaten še z levim prilastkom (*Bombni atentat v Sofiji*, *Ameriška novinarka v Dubrovniku*, *Huda nesreča pri delu*, *Smrten padec s skednja*, *Ladijska nesreča v Rokavskem prelivu*,

Železniška nesreča pri Barceloni, Neresnične vesti iz Češkoslovaške, Zunanja politika v znamenju oboroževanja, Letalska nesreča na Madžarskem, Železniška nesreča v Franciji, Velika nesreča na reki Tisi, Gosta megla nad Londonom idr. Našla sem tudi 3 primere samostalniških naslovov z dvema prilastkoma – levima (*Prva češka ladja, Velika avtomobilska nesreča, Romunsko-poljski vojaški razgovori*) in 3 primere zveze števnik in samostalnika (*Dva samoumora v Mariboru, Dva požara v Gerečji vasi, Prva kmetijska razstava v Prekmurju*).

Najštevilnejši skupini pravih naslovov samostalniških neglagolskih enodelnih stavkov sta samostalnik s predlogom, ki določa kraj (36) in samostalnik z levim prilastkom (24).

3.5.3.1.9.2 Struktura naslovja poročil

Da bi ugotovila jezikovne značilnosti naslovja v poročilih v Jutru in Slovenskem poročevalcu, sem izpisala naslove izbranih 102 poročil, v analiziranem obdobju sem naključno izbrala 3 poročila letno. Med izpisanimi naslovi poročil sem našla 99 (97,06 %) pravih naslovov in 3 (2,94 %) neke vrste izbesedilne naslove, ki se nadaljujejo v podnaslov.

250.000 Beograjčanov sporoča Londonu,

da bodo naši narodi svoje pravice vedno branili in jih tudi ubranili (Slovenski poročevalec 1952, 15.4., 1)

NOVA FRANCOŠKA VLADA

bo imela danes svojo prvo sejo, parlamentu pa se bo predstavila v prvih dneh prihodnjega tedna (Slovenski poročevalec 1953, 10.1., 2)

Led še ni prebit - *piše indijski tisk ob pogajanjih v Pekingju in pravi, da bodo ta pogajanja Hammarskjöldov državniški izpit (Slovenski poročevalec 1955, 8.1., 3)*

Med 99 (97,06 %) pravimi naslovi sem našla 25 (25,25 %) glagolskih dvodelnih, 24 (24,24 %) glagolskih izpustnih in 50 (50,50 %) samostalniških neglagolskih enodelnih stavkov.

Od 25 (25,25 %) **glagolskih dvodelnih naslovov** sem jih 10 (40,00 %) našla v Jutru (*Promet z Reko se še ne obnovi, Turčija odklanja grške zahteve, V Ameriki še vedno razsaja vihar, ŽENEVSKA PREDSTAVA BO KONČALA S TRAGEDIJO, NEVTRALIZACIJA ŠPANSKE VOJNE JE ŽE ZAGOTOVLJENA idr.*), 15 (60,00 %) pa v Slovenskem poročevalcu (*Vietnam*

bo nadaljeval borbo do popolnega uničenja napadalcev, Anglija in ZDA se pogajata o razdelitvi interesnih sfer na Bližnjem vzhodu, Tudi delavci in uslužbenci papirnice v Vevčah bodo dali prvemu kongresu ESJ lep dar, Mladina Marenberga je ob IV. kongresu SKOJa podala obračun svojega dela, Generalna skupščina OZN je začela splošno razpravo, Demokratična oblast delovnega ljudstva je jamstvo, da bomo dosledno ostali na poti, ki smo jo načrtali pred desetimi leti idr.).

Izpustnih naslovov sem v naslovju poročil našla 24 (24,24 %). Ločila sem jih po Koroščevi razdelitvi izpustnih naslovov (Korošec 1998, 139 – 149). Od 24 (24,24 %) izpustnih naslovov jih je največ (9 oz. 37,50 %) takih z izpustom vezi (*Več sto fašistov aretiranih, Konferenca Male Antante zaključena, Pisatelj France Bevk konfiniran, Praga potrta do dna duše, Pokrajina Ningsija zasedena, Kitajska uradno povabljena v Varnostni svet, Bolgarija proglašena za ljudsko republiko*). Sledi izpust pomožnega glagola biti, ki se pojavi v 6 (25,00 %) naslovih poročil (*Na preži na »Deutschland«, PAPAN ZA KOALICIJO DESNICE, Ameriške čete ponekod že 17 km v Severni Koreji, 15.000 Slovencev na mogočnem taboru v Bazovici, Mendes-France dobil zaupnico*). V 3 (12,50 %) primerih gre za izpust pomožnega glagola ob ohranitvi deležnika na –1 (*Fašisti demolirali tržaško Edinost, Norec razsekal očeta in mater, Rusija prekinila stike s Finsko*), 2 (8,33 %) primera sta izpust glagola rekanja (*London še enkrat: Ne!, Angleški tisk o volitvah v Jugoslaviji*) in tudi 2 (8,33 %) primera za izpust glagola biti v pomenu nahajati se (*Letala zopet v akciji, »Zeppelin« v borbi z viharji nad oceanom*). Našla sem tudi 1 (4,17 %) primer izpusta naklona (*Poceniti učne knjige!*).

Med izpisanimi primeri naslovja 102 poročil je 50 (49,02 %) **samostalniških neglagolskih enodelnih stavkov**. Med njimi sta 2 (4,00 %) priredni samostalniški zvezi (*Izmet paša in Ruždi bej v Italiji, Spopadi in eksplozije*), 4 (8,00 %) podredne zveze pridevnika in samostalnika (*Blumove težave, Visoka gosta na naših tleh, Varšavsko posvetovanje*), 2 (4,00 %) podredni zvezi dveh pridevnikov in samostalnika (*Angleško-francoska pogajanja z Rusijo, Težke ruske obdolitve švicarskih oblasti*) in 3 (6,00 %) samostalniki s samostalnikom v rodilniku (*Obsodba sarajevskih sleparjev, Bodočnost kralja Edvarda, Izrazi hladne vojne*). 28 (56,00 %) je naslovov s poudarjenim prislovnim določilom kraja, od teh je 9 (32,14 %) zvez samostalnika z razširjenim predlogom (v, iz) in samostalnika, ki določa kraj (*Prevrat na Bolgarskem?, Volitve podžupana v Mariboru, Volitve v Ameriki, Odmev v inozemstvu, Slovo na kairskem letališču, Komentarji v Bonnu idr.*) in 19 (67,86 %) zvez samostalnika, ki je obogaten še s prilastkom in predlogom s prislovnim določilom kraja (*Poslabšan položaj na*

Angleškem, Tržaški delavski dom v razvalinah, Politična posvetovanja v Beogradu, Mila obsodba atentatorja v Nemčiji, Krvava noč v Parizu, Poglobitev gospodarskega sodelovanja med Jugoslavijo in Poljsko, VOJNE OPERACIJE NA KOREJI idr.). 4 (8,00 %) naslovi so števniki s samostalnikom (*Tri fronte v Ženevi, TISOČ LETAL NAD LONDONOM, Enajst smrtnih žrtev iredentističnega divjanja v Trstu idr.*), v 2 (4,00 %) primerih imamo predložno zvezo pred samostalnikom (*Pred važnimi spremembami v poljski vladi, Pred uveljavljenjem novih šolskih zakonov*), v 5 (10,00 %) naslovih pa je zveza samostalnika s samostalniškim prilastkom v roditelju (*Obsodba mariborskih izdelovalcev muškateleca, SMERNICE ZUNANJE POLITIKE BODOČE HERRIOTOVE VLADE, Koncentracija angleškega vojnega brodovja, Zanimanje vsega sveta za usodo Finske idr.*).

Zaradi novega načina branja časopisov, ko se lahko naslovi samo preletijo in se ne berejo celotni prispevki, se je skozi zgodovino vedno bolj izrazito kazala potreba po izpostavljanju najpomembnejših podatkov na začetku besedila. Nemški raziskovalci publicistike in poročevalstva (Sandig; Burger v Kalin Golob 2008, 16) zavzemajo stališče, da je razdelitev besedil v 19. stoletju nepomembna in da šele 20. stoletje prinese spremembe v naslavljanju besedil, a se Kalin Golobova (2008, 16) z njimi ne strinja. Ugotavlja, da so slovenski dnevnikarji že v 19. stoletju kazali težnjo po ustaljevanju rubrik, njihovem grafičnem razločevanju, znotraj rubrik pa so oblikovali večinoma nestavčna sporočila, ki so napovedovala in se nanašala na posamezna besedila. Poleg grafične poudarjenosti teh znakov se to vidi tudi v strukturnih značilnostih naslovov (Kalin Golob 2008, 17). Reahova (1998, 16) piše, da so časopisi med svojim razvojem začeli v naslovih uporabljati kratke, učinkovite besede, ki pritegnejo pozornost. V 20. stoletju pa se je povečal pretok informacij, razvijale so se možnosti tiska, časopisi so začeli objavljati fotografije, vse to pa je povečalo obseg časopisnega izvoda in še povečalo potrebo po taki razporeditvi besedil, ki bi vzdržala nov način branja (Kalin Golob 2003, 200). Tako se je razvijalo naslovje, ki se je v 20. stoletju razvilo v celoti. Temelje za razvoj današnjega naslovja sta pomagala postaviti tudi dnevnika Jutro in Slovenski poročevalec.

V naslovih poročil so se najprej začeli uveljavljati podnaslovi oz. podnaslovni sklopi. Zаметki nekakšnega podnaslova so sicer tudi že v 19. stoletju, a Kalin Golobova (2003, 179) ugotavlja, da jih težko uvrstimo med prave podnaslove, saj nimajo pravega naslova, ampak panaslov. Po letu 1936 se poveča tudi število nadnaslovov in pa mednaslovov. Tudi sinopsis postaja stalni element naslovja poročil, do leta 1959 je prisoten že prav v vseh poročilih.

Razvija se torej večdelno oz. polno naslovje, prvo polno naslovje sem zasledila leta 1952 in od takrat se je njegova pogostost večala. V vesteh pa so med letoma 1920 in 1959 največkrat uporabljeni pravi naslovi, v primerjavi z vestmi 19. stoletja raba izbesedilnih panaslovov pada. V prvi polovici 20. stoletja se pojavi še nova oblika naslovja – gre za naslov, ki je hkrati že prvi stavek vesti (a tudi ta oblika po letu 1945 ni več v rabi), od leta 1950 pa je pogosta še oblika vesti, ki nima naslova in pri kateri vlogo naslova prevzame fotografija.

V primerjavi z 19. stoletjem, ko so imeli pravi naslovi na koncu končno ločilo, največkrat je bila to pika (Kalin Golob 2003, 182), so pike v 20. stoletju pri glavnih naslovih v Jutru in Slovenskem poročevalcu le še redka izjema. So pa do leta 1928 prisotne v večini podnaslovnih sklopov.

Pri funkciji naslovja pa v 20. stoletju ni sprememb. V naslovju vesti in poročil med letoma 1920 in 1959 močno prevladuje poimenovalno-informativna funkcija, sledi informativno-stališčna, nato pozivno-pridobivalna. Prav tako zaporedje pogostosti funkcij so imeli že dnevniki 19. stoletja (Kalin Golob 2008, 17).

Tudi analiza jezikovne strukture naslovja v Jutru in Slovenskem poročevalcu je pokazala, da je stanje podobno oziroma enako tistemu v 19. stoletju. Med pravimi naslovi vesti in poročil je tudi v 20. stoletju več kot polovica samostalniških neglagolskih enodelnih naslovov, med katerimi sta najpogostejša samostalnik s predlogom, ki določa kraj in samostalnik z levim prilastkom. Sledijo glagolski dvodelni naslovi, na tretjem mestu pa so naslovi vesti z izpustom (elipso).

V slovenskem dnevnem tisku so se hkrati z razvijanjem naslovja razvijala tudi posamezna poročevalska besedila (Kalin Golob 2003, 200), vsekakor pa je, glede na dnevnike 19. stoletja, razvoj naslovja v 20. stoletju bistveno napredoval.

3.5.3.2 Sklicevalni avtomatizmi

Jezikovna sredstva, ki so nastajala pod vplivom najpomembnejšega objektivnega stilotvornega dejavnika – enake, podobne, ponavljajoče se okoliščine, ki jo poročevalno besedilo vsak dan znova ubeseduje, so se razvijala z žanrskim osamosvajanjem poročevalnih besedil in z razvijanjem vestiškega pravzorca. Najprej so se ustalile posebne besedne zveze, ki

vestiški pravzorec širijo s t. i. poročevalsko sklicevalnostjo (Kalin Golob 2003, 89). Poročevalska sklicevalnost je druga osnovna poročevalska stopnja, v kateri poročevalec daje ob poročanju o dogodku ali stanju še podatke o tem, da je dogodek ali stanje sporočil kdo drug (Korošec 1998, 201). Tudi Mencher (1997, 38) izpostavlja osnovno načelo novinarstva, ki pravi, da je potrebno pripisati vir, če novinar sam ni videl dogodka. Korošec (1998, 201) ubeseditev okoliščine, *xy poroča, piše, pravi... da p*, poimenuje sklicevalni avtomatizem.

Kot navaja Kalin Golob (2003, 115), je šele dnevniško izhajanje poročevalnih besedil druge polovice 19. stoletja vplivalo na izoblikovanje stilnih posebnosti pri nastajanju sklicevalnih avtomatizmov. Tako je prav dnevniško izhajanje Slovenskega naroda povzročilo, da se je v sklicevalnih avtomatizmih zaradi enake, ponavljajoče se, podobne okoliščine iz množice glagolov ustalilo le nekaj takih, ki pa se uporabljajo še danes (Kalin Golob 2003, 110). Slovenski knjižni jezik je v 20. stoletje tako vstopil kar s tremi glagoli, ki so povezani z dejavnostjo, ki temelji na informativni vlogi. To so *poročati, javljati in sporočati* (Kalin Golob 2003, 110).

Z analizo vseh najdenih sklicevalnih avtomatizmov v pregledanih 102 vesteh in 102 poročilih v Jutru in Slovenskem poročevalcu med letoma 1920 in 1959 bom ugotavljala, kateri glagoli so v sklicevalnih avtomatizmih analiziranih dnevnikov najpogostejši in v katerem obdobju.

3.5.3.2.1 Najbolj pogosti sklicevalni avtomatizmi v vesteh

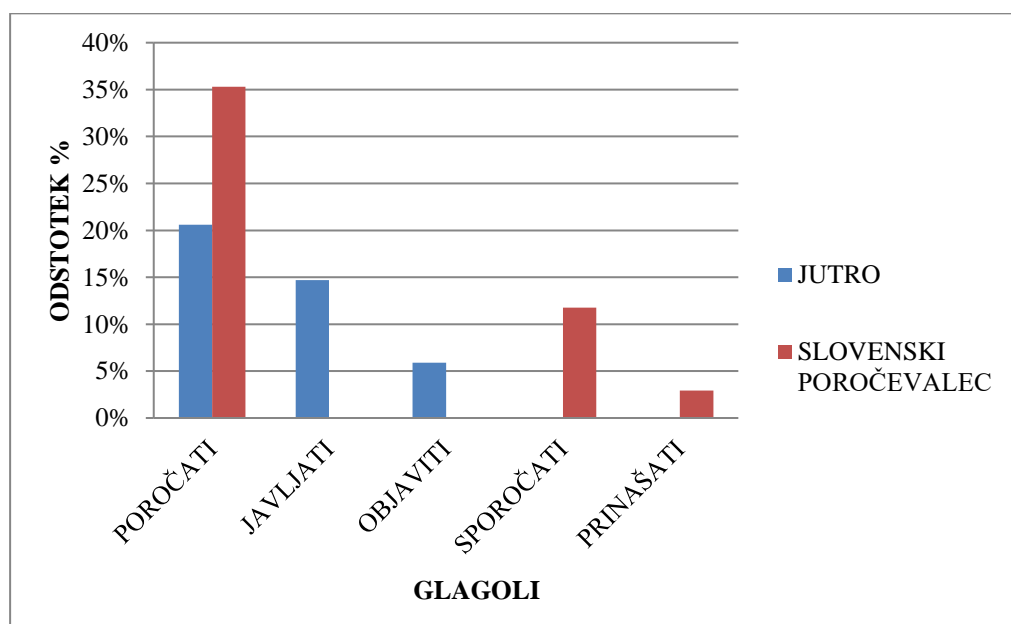
Po pregledu gradiva sem v 102 vesteh našla skupaj 34 (33,33 %) sklicevalnih avtomatizmov, od tega jih je bilo v Jutru (1920 do 1941) 16 (47,06 %), v Slovenskem poročevalcu (1945 do 1959) pa 18 (52,94 %). Najbolj pogost glagol v sklicevalnih avtomatizmih vesti je *poročati*. Našla sem ga kar v 56 % najdenih sklicevalnih avtomatizmov v vesteh, pojavlja se v vseh preučevanih obdobjih. Sledi mu *javljati* (15 %), *sporočati* (12 %), nato pa *prinašati* (9 %) in *objaviti* (6 %). V enem sklicevalnem avtomatizmu se pojavi glagol *pisati* (3 %).

Ločena analiza sklicevalnih avtomatizmov vesti po obdobjih je pokazala, da je tako v Jutru kot v Slovenskem poročevalcu prav tako na prvem mestu glagol *poročati*, v Jutru mu nato sledita *javljati* in *objaviti*, v Slovenskem poročevalcu pa *sporočati* in *prinašati*. Vsi ti glagoli izražajo osnovno dejavnost poročevalstva – pot od informacije do bralca (Kalin Golob 2003, 111) (glej graf 3.5).

Najpogostejši glagoli so torej **poročati** (*Kakor poroča »Matin«; Reuter poroča, da...*) **javljati** (*Kakor javljajo iz Zagreba; Uradno poročilo holandske vlade v Londonu javlja, da...*) in **sporočati** (*Egiptovsko ministrstvo za zunanje zadeve je sporočilo danes, da...; Britanski lordski dom je sporočil, da...*) in so prav taki, kot so bili na koncu 19. oziroma na začetku 20. stoletja (*poročati, javljati in sporočati*) (Kalin Golob 2003, 110).

Glede na skladišne vzorce sklicevalnih avtomatizmov, kot jih navaja Kalin Golob (2003, 112), ugotavljam, da se v vesteh med letoma 1920 in 1959 največkrat pojavljajo sklicevalni avtomatizmi kot glavni stavki (glagol je izmenično podan v 3. osebi ednine ali 3. osebi množine). Po pogostosti sledijo sklicevalni avtomatizmi kot odvisni stavki.

Graf 3.5: Najbolj pogosti glagoli v sklicevalnih avtomatizmih v vesteh

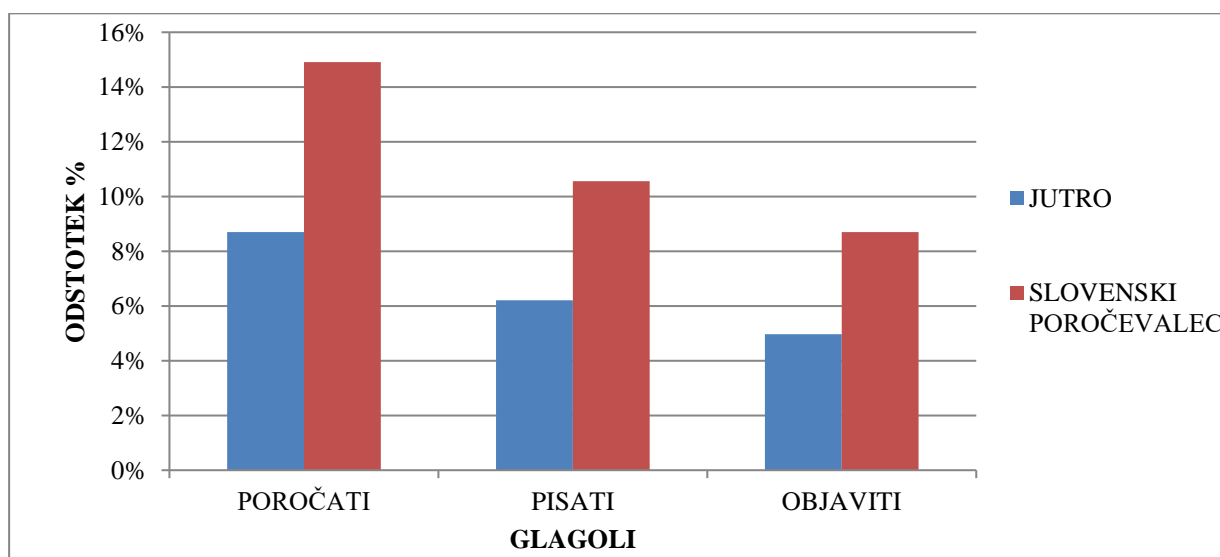
3.5.3.2.2 Najbolj pogosti sklicevalni avtomatizmi v poročilih

Po pregledu gradiva sem v 102 poročilih našla skupaj kar 161 (175,84 %) sklicevalnih avtomatizmov, od tega jih je bilo v Jutru (1920 do 1941) 68 (42,24 %), v Slovenskem poročevalcu (1945 do 1959) pa 93 (57,76 %). V poročilih je torej bistveno več sklicevalnih avtomatizmov kot v pri vesteh v istem obdobju. Najbolj pogost glagol v sklicevalnih avtomatizmih poročil je prav tako kot v vesteh *poročati* (23,60 %), sledi mu glagol *pisati* (16,77 %), nato pa *objaviti* (13,66 %). Odstotek, v katerem je zastopan glagol *poročati* v poročilih, se sicer zdi majhen v primerjavi z istim v vesteh, vendar se v poročilih pojavlja

bistveno več različnih glagolov, ki označujejo sklicevalnost (*izjaviti, praviti, prinašati, poudariti, sklicevati se, meniti, soditi, dejati* idr.).

Tudi posamezna analiza poročil v Jutru in Slovenskem poročevalcu je pokazala enako sliko glede vrstnega reda najbolj pogostih glagolov v sklicevalnih avtomatizmih. V obeh dnevnikih so glagoli in njihova pogostost popolnoma enaki (Jutro: 1. poročati, 2. pisati, 3. objaviti; Slovenski poročevalec: 1. poročati, 2. pisati, 3. objaviti). V obeh dnevnikih je torej na prvem mestu glagol *poročati* (v Jutru je prisoten v 21 %, v Slovenskem poročevalcu pa v 26 %), sledi glagol *pisati* (v Jutru 15 %, v Slovenskem poročevalcu 18 %) in glagol *objaviti* (v Jutru 12 % in v Slovenskem poročevalcu 9 %) (glej graf 3.6).

Graf 3.6: Najbolj pogosti glagoli v sklicevalnih avtomatizmih v poročilih

Najpogostejši glagoli so torej **poročati** (*Dopisnik Tanjuga poroča; Tass poroča iz Bukarešte: »Scatefa« poroča, da...*), **objaviti** (*Kakor je objavil londonski radio; Skoraj vsi pariški listi so objavili odstavke iz članka...*) in **pisati** (*Pod tem naslovom piše beograjski »Balkan«; »Journal«, ki izhaja v Ottawi, piše, da...*).

V enem od najdenih primerov sklicevalnih avtomatizmov gre za neke vrste dvojni sklic, sklicevalnemu avtomatizmu kot spremnemu stavku sledi sklicevalni avtomatizmi kot glavni stavek (*Tass poroča iz Bukarešte: »Scatefa« poroča, da se bo v Romuniji čez nekaj dni pričel proces proti skupini vojnih zločincev...*).

V poročilih med letoma 1920 in 1959 se največkrat pojavljajo sklicevalni avtomatizmi kot glavni stavki (glagol je izmenično podan v 3. osebi ednine ali 3. osebi množine), sledijo pa sklicevalni avtomatizmi kot odvisni stavki. V odvisnih stavkih se večinoma pojavlja veznik kakor, proti koncu izhajanja Slovenskega poročevalca, od leta 1956 do 1959, pa sem našla nekaj primerov, kjer uporabijo veznik kot (*Kot poroča radio Varšava; Kot piše tedenski »News Week«*). Ta je bolj ustaljen v sodobnih sklicevalnih avtomatizmih (Kalin Golob 2003, 114).

3.5.3.2.3 Sklicevanje na lastno poročanje

Sklicevanje na lastno poročanje se je pojavilo že zelo zgodaj. Avtomatizmi, ki se nanašajo na takšno poročanje, so lahko odvisni ali glavni stavki (Kalin Golob 2003, 113). Uporabljena je večinoma 1. oseba množine: *kakor smo poročali*, ali pa 3. oseba množine ali ednine: *naš list je že poročal*.

Sklicevanje na lastno poročanje sem iskala v Jutru in Slovenskem poročevalcu v 102 vesteh in 102 poročilih. Skupaj sem našla 5 (2,45 %) primerov, od tega so 4 (80,00 %) v vesteh (*kakor smo poročali, Jutro je obširno poročalo, kakor smo že poročali, kakor smo pred dnevi poročali*) in samo 1 (20,00 %) v poročilih (*kakor je Jutro poročalo*). Sicer pa so v Jutru 4, v Slovenskem poročevalcu pa v izbranih besedilih en sam.

V 3 (60,00 %) primerih pri sklicevanju na lastno poročanje uporabijo 1. osebo množine (*smo poročali*,), v 2 (40,00 %) pa uporabijo 3. osebo množine – imenujejo lasten dnevnik, ki je poročal (*Jutro je poročalo*).

Skladenjska analiza primerov sklicevanja na lastno poročanje je pokazala, da se avtomatizmi večinoma (v 4 primerih) uporabljajo kot odvisni stavki (***Kakor je »Jutro« poročalo v nedeljski številki, je bil v Gorici živeči slovenski pisatelj France Bevk predzadnjo soboto nanadno poklican na goriško prefekturo, zaslišan in nato aretiran /.../; Kakor smo poročali, se je v sredo zgodila na Miklošičevi cesti huda avtomobilska nesreča; Kakor smo pred dnevi poročali, so se banovinski uradi preselili /.../; Kakor smo že poročali, je Jugoslavija prodala 1000 tovornih vagonov***). Enkrat pa imamo sklicevanje na lastno poročanje v glavnem, samostojnem, dvodelnem glagolskem stavku (***»Jutro« je dvakrat obširno poročalo o tej veliki sleparski aferi.***).

Največkrat uporabljeni glagol je tudi pri sklicevanju na lastno poročanje *poročati*. Večkrat sem sklicevanje na lastno poročanje našla v vesteh, v teh primerih gre za vest v nadaljevanju.

Sklicevanju na lastno poročanje je lahko dodana tudi časovna komponenta: *pred dnevi, na kratko, predvčerajšnjim*, itd. Več o sklicevanju na lastno poročanje navajam v poglavju 3.5.3.5.1.2 Napovedovanje obširnejših poročil na strani 85, saj se je vest, ki je napovedala, da se bo o dogodku kasneje še poročalo, nadaljevala prav z avtomatizmom, s katerim se je poročevalec skliceval na lastno poročanje (Kalin Golob 2003, 139).

Poročevalska sklicevalnost se je torej z razvojem omejila na manjše število glagolov. Kot navaja Kalin Golob (2003, 110), se je že zaradi dnevniškega izhajanja Slovenskega naroda v sklicevalnih avtomatizmih zaradi enake, ponavljajoče se, podobne okoliščine iz množice glagolov ustalilo le nekaj takih, ki se uporabljajo še danes. Tako v vesti kot v poročilih je v vseh obdobjih najbolj pogost glagol *poročati*. V vesteh po pogostosti sledita še *javljati* in *sporočati*. V poročilih pa sta za glagolom poročati največkrat uporabljena še *objaviti* in *pisati*.

Glagoli, s katerimi se sklicujejo na poročanje drugih, so ponavadi v 3. osebi ednine in množine (Kalin Golob 2003, 113), tako je tudi med letoma 1920 in 1959. Kadar vir informacije ni izrecno imenovan, je možna oblika s prostim morfemom se (Kalin Golob 2003, 113), tak sklicevalni avtomatizem odraža domnevo oziroma nepotrjenost (Kalin Golob 2003, 119). Primere za to bom navedla v poglavju o izražanju nezanesljivosti (3.5.3.3 Nezanesljivost na strani 79).

Sicer pa je različnih glagolov, s katerimi se sklicujejo na poročanje drugih, sploh v poročilih zelo veliko. Kadar je v istem besedilu več sklicevalnih avtomatizmov, pri vsakem sklicevanju pogosto uporabijo vsakič drug glagol, kar je povezano s stilnim navodilom, da se iste besede v krajšem linearnem zapisu ne ponavljajo. Zasedila sem kar nekaj primerov, ko si sklicevalni avtomatizmi sledijo eden za drugim, uporabljeni so raznovrstni glagoli. Navajam primer poročila v Jutru:

Bodočnost kralja Edvarda

Angleški listi o odstopu kralja Edvarda in njegovih življenjskih načrtih za bodočnost

London, 11. decembra. AA. Londonski listi pišejo mnogo o bodočem bivališču kralja Edvarda VIII.

»Daily Herald« misli, da se bo kralj Edvard nastanil v Rimu, »Daily Ekspres« pa je mnenja, da bo bivši

vladar sicer odšel v Italijo, toda ne v Rim, pač pa v Amalfi pri Salermu, kjer se je že pogajal o nakupu neke vile. **List misli**, da se bo Edvard VIII. vrnil v Anglijo šele po kronanju svojega naslednika.

Tudi »**Daily Mail**« piše o verjetnem odhodu v Rim, vendar ni izključeno, da se bo kralj nastanil na Danskem, dočim naj bi **po mnenju** »**Daily Telegrapha**« odšel v Švico.

V nasprotju s temi vestmi je **Reuterjev urad davi objavil** brzojavko iz Buenos Airesa, po kateri se kraljevi -zastopniki pogajajo za neko posestvo pri Venadi v Argentini.

»**Times**« piše med drugim, da pomeni odstop kralja Edvarda VIII. hud udarec za Veliko Britanijo /.../ »**Morning post**« piše, da je moral kralj izbirati med svojimi osebnimi čustvi in krono /.../.

»**Daily Herald**« pozdravlja novi vladarski par in pravi, da sedanji dogodek ne bo zmanjšal ljubezni in spoštovanja, ki ga ljudstvo poklanja angleškemu prestolu /.../

»**Daily Express**« obžaluje sklep kralja Edvarda in pravi, da je narod želel drugačno rešitev. Izgubili smo ne le dobrega kralja, **pravi list**, temveč tudi vladarja, ki je kazal, da bo postal velik kralj. **List pozdravlja** novega vladarja /.../

»**News Chronicle**« piše, da prešinja angleško ljudstvo bolešno obžalovanje /.../. Tudi ta **list ugotavlja**, da je kralj Edvard imel vse vrline za velikega in pomembnega vladarja.

»**Daily Mail**« piše med drugim, da je bilo stališče predsednika Baldwina od začetka do konca krize docela pravilno in korektno. (Jutro 1936, 12.12., 1)

Pogosto se časopisi sklicujejo tudi na lastno poročanje, najpogostejši glagol za sklicevanje na lastno poročanje je v obeh časopisih *poročati*.

3.5.3.3 Nezanestljivost

Poročevalstvo kot javno sporočanje mora v skladu z javno odgovornostjo naslovniku sporočiti, če besedilo ni čisto preverjeno oz. gotovo. S posredništvom pri prenosu informacij, ko poročevalec poroča o dogodku, ki ga je sporočil kdo drug, je povezano izražanje zanesljivosti oz. nezanesljivosti (Kalin Golob 2003, 116).

Pri zajemanju prvin resničnosti je torej pomembna okoliščina, ali je poročevalec bil na kraju dogodka D oziroma ali je preveril stanje S ali ne. Če je bil oziroma če je preveril stanje, se zanesljivost ne izraža posebej in se o tem poroča kot o dejstvu. Če pa stanje S ni preverjeno oziroma poročevalec ni bil na kraju dogodka D in se pri poročanju o tem sklicuje na tuje poročanje, se pri določenih pomembnih D/S nezanesljivost o D/S izraža posebej (Korošec 1998, 202–203).

Če poročevalec poroča o nečem kot o domnevi, lahko to pomeni (Korošec 1998, 203):

- da izraža sum o zanesljivosti tega, kar je bilo sporočeno kot trditev,

- da je bil/o o D/S že pri drugem izražen/o kot nezanesljiv/o, kot dvom, domneva,
- da poročilo o D/S ni *uradno potrjeno*, čeprav je dogodek bil, ali je predviden, da bo,
- da D/S ni *dokazan/o* kot tak/o, čeprav nekdo trdi, da je bil/o.

Nezanesljivost pri sklicevanju se izraža na dveh ravneh (Korošec 1998, 203):

- morfemsko: naj bi storil, dejal;
- besedno: členkove zveze s povedniki: je menda storil, dejal itd.

Oba načina izražanja nezanesljivosti sta se razvila že v prvem slovenskem dnevniku, in sicer besedno s členki *bojda*, *menda*, *baje*, *neki*, *nekda* in morfemsko s členkovno zvezo *naj bi + deležnik -l* (Kalin Golob 2003, 117). V tistem obdobju se je pojavljalo tudi stavčno izražanje nezanesljivosti, nekaj primerov sem našla tudi v obeh analiziranih časopisih v 20. stoletju.

V nadaljevanju sem v 102 vesteh in 102 poročilih med letoma 1920 in 1959 iskala elemente nezanesljivosti: besedno, morfemsko in stavčno izražanje nezanesljivosti.

3.5.3.3.1 Besedno izražanje nezanesljivosti

V prvih slovenskih dnevnikih se je besedno izražanje nezanesljivosti najpogosteje izražalo s členki, katerih pomen je izražanje domneve in negotovosti. Do konca 19. stoletja je bil najpogostejši členek *baje*, pa tudi *neki*, ki je v SSKJ označen s kvalifikatorjem *starinsko* za sodobno *baje*. Drugi nesklicevalni členki, ki se v drugi polovici 19. stoletja pojavljajo kot ocena o verjetnosti dogodka ali stanja, so *bojda*, *menda*, *morda*, *najbrž*, *bržkone* in *bržčas*, nekajkrat tudi *valjda* (Kalin Golob 2003, 117–120).

V pregledanih besedilih sem našla 18 (8,82 %) primerov besednega izražanja nezanesljivosti, od tega 8 (47,06 %) s členki, v vseh primerih gre za členek *baje* (6 (75,00 %) v vesteh, 2 (25,00) v poročilih).

Ustrelil se je v svojem stanovanju v Mariboru 57 let stari stavbni svetnik Josip Pelko, baje zaradi neozdravljive bolezni /.../ (Jutro 1921, 28.5., 3)

Med besedno izražanje nezanesljivosti bi lahko uvrstili tudi besedno zvezo *po nepotrjenih vesteh*, ki se pojavi v 3 (16,67 %) primerih (2 (66,67 %) v vesteh, 1 (33,33 %) v poročilih).

Finska pričela popuščati?

Helsinki, 29. nov. s. (*Exchange Telegraph*). **Po nepotrjenih vesteh** je finska vlada v svojem odgovoru na rusko noto pristala, da umakne svoje vojaštvo z gotovih točk na rusko-finski meji. (*Jutro* 1939, 30.11., 1)

V preostalih 4 (22,22 %) primerih je izražanje nezanesljivosti opisno (protislovna poročila oblasti; v nekaterih krogih trdijo) ali pa celo direktno zanikajo resničnost informacije (*Po avtentičnih informacijah, ki smo jih prejeli, na teh vesteh ni nikake resnice, temveč so vse izmišljene; Ta vest je popolnoma izmišljena in ne odgovorja istini. Razume se, da je zato neosnovana tudi (naslednja) vest /.../*).

Nezanesljivost poročanja se lahko kaže tudi z rabo sklicevalnih glagolov, pogosto s prostim morfemom se, ki izražajo domnevo oziroma nepotrjenost (Kalin Golob 2003, 119).

V pregledu vesti sem našla 1 (5,55 %) tak primer: *v poročilih je rečeno, da je padlo v bojih 12 vojakov*, v poročilih pa 2 (11,11 %) primera: **se poroča**, *da je bilo na konferenci; se je govorilo, da je bilo mnogo človeških žrtev*.

3.5.3.3.2 Morfemsko izražanje nezanesljivosti

V sodobnem poročevalstvu se morfemsko izražanje nezanesljivosti izraža z dvodelnim členkom *naj bi* in deležnikom na -l (Korošec 1998, 203). Z rabo te členkovne zveze se ubeseduje domnevo, neuradnost (v zvezi s poročanjem o diplomatskih zadevah) ali nedokazanost (v zvezi s poročanjem o kaznivih dejanjih) (Kalin Golob 2003, 120). Kalin Golobova (2003, 130) navaja, da se je poročevalski stilem za morfemsko izražanje negotovosti sprva razvil pri poročanju o diplomatskih zadevah, ko je šlo za uradno nepotrjenost. 1 (0,98 %) primer poročevalskega stilema za morfemsko izražanje negotovosti pri poročanju o diplomatskih in političnih zadevah sem našla tudi v pregledanih 102 poročilih med letoma 1920 in 1959.

/... / naj bi se Italija in Jugoslavija pobotali direktnim potom na podlagi posebnega dogovora... (Jutro 1927, 1.4., 1)

Šele v 20. stoletju so z morfemskim izražanjem nezanesljivosti izražali nedokazanost (Kalin Golob 2003, 130). Danes se ta zveza zelo pogosto uporablja pri poročanju o kaznivih dejanjih, saj se ne sme poročati o storilcih kaznivih dejanj, dokler jim krivda ni dokazana

(Korošec 1998, 40). Vendar pa ob pregledu analiziranih skupaj 204 besedil vse do konca izhajanja Slovenskega poročevalca nisem našla nobenega primera, v katerem bi se pri poročanju o kaznivih dejanjih uporabilo morfemsko izražanje nezanesljivosti z dvodelnim členkom *naj bi* in deležnikom na -l.

3.5.3.3.2.1 Poročanje o kaznivih dejanjih

V Jutru in Slovenskem poročevalcu torej o kaznivih dejanjih večinoma pišejo kot o dokazanem, že potrjenem dejstvu. Ne pišejo pa samo o kaznivih dejanjih, ampak tudi o kazenskih postopkih ter že obsojenih osebah. Razen redkih izjem se načeloma ne ozirajo na načelo anonimnosti, dokler krivda še ni dokazana. Večinoma podajajo polna imena in priimke ali pa samo imena in prvo črko priimka, nekaj je tudi primerov, ko storilce navajajo samo z imenom. Podajajo tako polna imena aretiranih in še neobsojenih, polna imena samomorilcev, polna imena žrtve, pa tudi polna imena obsojenih, kar pa je opravičljivo. Ponekod opišejo še vse okoliščine kaznivega dejanja (kot danes v rumenem tisku).

3.5.3.3.3 Stavčno izražanje nezanesljivosti

V prvih slovenskih dnevnikih so poleg členkovnega in morfemskega načina uporabljali tudi stavčno izražanje nezanesljivosti. Gre za pogojne odvisnike, v katerih je običajno naveden vir informacije, poleg njega pa je izražen še avtorjev dvom v zanesljivost sporočila (Kalin Golob 2003, 131).

Kljub temu, da naj bi raba stavčnega izražanja nezanesljivosti v 20. stoletju upadala, sem v Jutru in Slovenskem poročevalcu v analiziranih besedilih vseeno zasledila 2 zgleda: *kakor se je doslej doznalo; če smemo verjeti glasovom*.

*/.../ **Kakor se je doslej doznalo**, burja ni povzročila nikjer posebne škode, vendar pa mnogokje zelo neugodna presenečenja. (Jutro 1929, 25.8., 1)*

*/.../ **Če smemo verjeti glasovom**, ki so davi krožili v White Halu, se trije zahodni zunanji ministri ne bodo sestali s svojim zahodnonemškim kolegom v Bonnu... (Slovenski poročevalec 1958, 4.12., 3)*

V prvih slovenskih dnevnikih se je nezanesljivost izražala besedno s členki in morfemsko s členkovno zvezo naj bi + deležnik -l. Do konca 19. stoletja je bil najpogostejši členek *baje*

(Kalin Golob 2003, 117), ki je bil najpogostejši tudi v pregledanih besedilih Jutra in Slovenskega poročevalca, sledi mu besedna zveza *po nepotrjenih vesteh*.

Poročevalski stilem za morfemsko izražanje negotovosti se je sprva razvil pri poročanju o diplomatskih in političnih zadevah (Kalin Golobova 2003, 130). Med letoma 1920 in 1959 sem našla nekaj primerov poročevalskega stilema za morfemsko izražanje negotovosti pri poročanju o diplomatskih in političnih zadevah, medtem ko pri poročanju o kaznivih dejanjih v analiziranih besedilih nisem zasledila morfemskega izražanja nezanesljivosti z dvodelnim členkom *naj bi* in deležnikom na -l. Kljub temu predvidevamo, da bi ga v okviru kakšne večje raziskave (in večjega raziskovalnega vzorca) našli, saj tako Kalin Golobova (2003, 120) kot Korošec (1998, 40) navajata, da se je morfemsko izražanje nezanesljivosti razvilo najprej v zvezi s poročanjem o diplomatskih zadevah (gre za uradno nepotrjenost), v 20. stoletju pa tudi za izražanje nedokazanosti (v tem primeru gre za uradno nedokazanost) (Kalin Golob 2003, 130). Danes se ta zveza zelo pogosto uporablja pri poročanju o kaznivih dejanjih, saj se ne sme poročati o storilcih kaznivih dejanj, dokler jim krivda ni dokazana (Korošec 1998, 40).

Našla sem tudi primere za rabo sklicevalnih glagolov, pogosto s prostim morfemom se, ki izražajo domnevo oziroma nepotrjenost in so značilni tudi za prve slovenske dnevnikarje. Z njimi se je nezanesljivost poročanja samo še stopnjevala (Kalin Golob 2003, 119).

V preučevanem obdobju (1920–1959) se je pojavljalo tudi stavčno izražanje nezanesljivosti, nekaj primerov sem, kljub temu, da naj bi raba upadala, našla v obeh analiziranih časopisih v 20. stoletju. Stavčno izražanje nezanesljivosti naj bi s pojavitvijo morfemskega izražanja upadalo. Tako v sedanjem poročevalstvu stavčnega izražanja nezanesljivosti ne uporabljamo več, ker kaže komentatorske značilnosti, ki so nezaželene v poročevalnih besedilih, v 20. stoletju pa se tudi že izčiščujejo informativni žanri, v katerih ni prostora za subjektivno komentiranje (Kalin Golob 2003, 130–131).

Pomembne za nadaljnji razvoj izražanja nezanesljivosti pa so še ugotovitve Labanove in Poler Kovačičeve (2007, 78–79), da je v agencijskih besedilih uporaba morfema naj bi + del -l prepogosta in marsikdaj nepotrebna in jo lahko pripišemo pretirani skrbi novinarjev za čim bolj objektivno poročanje. Navajata, da naj bi šlo pogosto le za pretvezo, pod katero poročevalci v današnjih besedilih objavljajo informacije, ne da bi se pri tem sklicevali vsaj na neuraden, a verodostojen vir informacij, ki ne želi biti imenovan (Laban in Poler Kovačič

2007, 78–79). Červova in Kalin Golobova (2012, 146–147) pa opažata, da sta pri poročanju o neuradnih in nedokazanih dejanjih v današnjem času v zvezi z morfemskim sklicevanjem na nezanesljivost opazni dve skrajnosti – vsesplošna raba tam, kjer ni potrebna (pretirana skrb novinarjev za etično poročanje) in pa zloraba za širjenje nepreverjenih dejstev.

3.5.3.4 Potrjevanje zanesljivosti

Potrjevanje zanesljivosti je potrebno takrat, ko poročevalec noče ali ne more imenovati vira informacije, želi pa dati informacijo, da je vir zanesljiv. To se izraža s predložno zvezo *iz/v* + lastnostni pridevnik + samostalnik *vir/krog* (Kalin Golob 2003, 135).

V prvih slovenskih dnevnikih je bila avtomatizirana besedna zveza *iz zanesljivega vira*, ki je splošno potrjevala zanesljivost. Kasneje se je pojavilo natančnejše določevanje zanesljivosti z različnimi lastnostnostnimi pridevniki in različnimi samostalniki. Med analiziranimi 102 vestmi in 102 poročili v Jutru in v Slovenskem poročevalcu sem našla skupaj 23 primerov potrjevanja zanesljivosti, od tega 3 v vesteh in kar 20 v poročilih.

Največkrat se pojavi besedna zveza *v poučenih krogih/virih* (26 %), sledijo *uradno poročilo/podatki* (17 %), nato *merodajni krogi/mesto* (13 %). Besedno zvezo zanesljiv vir sem našla le eno (4 %), v 39 % primerov pa gre za politično, vladno, diplomatsko tematiko, ker naj bi vlada in politika predstavljali neko zanesljivost. Povečini gre za besedne zveze, sestavljene iz pridevnika in samostalnika (*v poučenih krogih*) in samo v enem primeru za stavek (*Uradno so sporočili*). Prevladuje torej pridevnik *poučeni* (26 %), sledi pridevnik *uradni* (17 %), potem pa merodajni (13 %), politični (13 %), diplomatski (9 %), vladni (4 %) in zanesljiv (4 %). Tudi samostalniki, ki jih ti pridevniki določajo po lastnosti, so lahko različni, vendar daleč prednjači samostalnik *krog* (kar 52 %), medtem ko se ostali samostalniki pojavijo samo enkrat. To so poročilo, vir, podatek, mesto, stran. V 3 primerih (13 %) pa se pojavi potrjevanje zanesljivosti na poseben, opisen način (*stališče vlade*, *poročilo velikega župana* in *uradno so sporočili*).

Kadar poročevalec navaja vir, ki informacijo podaja po kakem drugem viru in daje podatek, da je zanesljiv, gre za dvojno sklicevalnost (Kalin Golob 2003, 135). Primer zanjo sem našla v poročilu Slovenskega poročevalca (*Libanonski časopis »Vzhod«, ki se sklicuje na podatke, zbrane v parlamentarnih kuloarjih /.../*)

V primerih, ko gre za uradno informacijo, ki pa je zanesljiva, so uporabili glagole s splošnim vršilcem dejanja (*Vest o stališču vlade se v noti potrjuje*).

3.5.3.5 Drugi avtomatizmi

Slovensko poročevalstvo je poleg najpogostejših sklicevalnih avtomatizmov zaradi vpliva najpomembnejšega objektivnega stilotvornega dejavnika iste, podobne ali ponavljajoče se okoliščine razvilo še druge avtomatizme (Kalin Golob 2003, 137).

3.5.3.5.1 Navezovanje na okoliščine poročanja

3.5.3.5.1.1 Avtomatizem sočasnosti

Zaradi želje po aktualnosti in ažurnosti se je razvil avtomatizem, ki ga Korošec (1998, 14) v sodobnih časopisih ponazarja z zgledom: *Ko to poročamo, seja še traja*. Avtomatizem sočasnosti je povezan z razvojem tehnike, ki je omogočala, da se je dnevnik tiskal hkrati z dogajanjem, kar pomeni, da je ta avtomatizem povezan z dnevniškim izhajanjem. Poleg ažurnosti poročanja je pri avtomatizmu sočasnosti potrebno upoštevati še javno odgovornost poročevalstva, kar pomeni, da je dejstvo, da poročamo še pred iztekom/potrditvijo, znano vsem in se zato lahko že vnaprej predvideva, da informacija ni popolna ali potrjena (Kalin Golob 2003, 137–138). Avtomatizem sočasnosti sem iskala v izbranih 102 vesteh in 102 poročilih v Jutru in Slovenskem poročevalcu in našla 2 (1,96 %) primera, oba v vesteh Slovenskega poročevalca (*Doslej so našli že 6 trupel utopljenecv; Ker še preiskujejo, kam so bile te ure namenjene, za sedaj ne moremo o tem velikem odkritem tihotapstvu podrobneje poročati*). Izrazi, ki ponazarjajo sočasnost, so izraženi s časovnimi prislovi: *za sedaj, doslej*. Avtomatizma sočasnosti v današnjih časopisih ne zasledimo, je pa večkrat uporabljen pri poročanju za televizijo ali radio.

3.5.3.5.1.2 Napovedovanje obširnejših poročil

Kadar informacija o dogodku zaradi različnih vzrokov ni popolna oz. dovolj obširna, se o njej poroča v eni od naslednjih števil. Potreba po tem se je pojavila že v 70. letih 19. stoletja, sčasoma pa se je izoblikovalo nekaj zvez, ki ubesedujejo poročevalcev namen, da bo o dogodku natančneje poročal: *več o tem prihodnjič, o tem bomo poročali jutri* itd. (Kalin Golob 2003, 139).

Primere, ki bi napovedovali obširnejša poročila, sem iskala v izbranih 102 vesteh in 102 poročilih v Jutru in Slovenskem poročevalcu. Našla sem samo 1 (0,98 %) primer v vesti leta 1958 (*/.../ za sedaj ne moremo o tem velikem odkritem tihotapstvu podrobno poročati. **To bomo storili ob prvi priložnosti, ko bo zadeva razčiščena***). Napovedovanje obširnejših poročil je tudi v današnjem času bolj značilno za TV, radio in spletno novinarstvo.

Napoved obširnejšega poročanja o nekem dogodku se je v enem od naslednjih izdaj časnika nadaljevala z vestjo oz. avtomatizmom, s katerim se je poročevalec skliceval na lastno poročanje: *kot smo poročali...* (Kalin Golob 2003, 139). Taki sklicevalni avtomatizmi so izoblikovali nadaljevano vest oz. vest v nadaljevanju. Koširjeva tako vest določa kot vest, ki obvešča praviloma o velikem dogodku in je nesamozadostna, večinoma pa se pojavlja zaradi ažurnega poročanja (Košir 1988, 73). Nekaj primerov sklicevanja na lastno poročanje navajam tudi v za to prvotno namenjenem poglavju. 3.5.3.2.3 Sklicevanje na lastno poročanje na strani 77. V to poglavje sem sklicevanje na lastno poročanje ponovno umestila le zato, ker sledi napovedovanju obširnejših poročil.

3.5.3.5.1.3 Pojasnila za nepopolno poročanje

Tudi avtomatizem za nepopolno poročanje izhaja iz želje po ažurnosti poročanja in javne odgovornosti. Ker se žanrsko pojavlja predvsem v nadaljevanih vesteh, lahko tudi pri oblikovanju tega avtomatizma govorimo o postopnem razvoju vesti v nadaljevanju.

V 80. letih 19. stoletja se je kot opravičilo in opozorilo za nezadostno, pomanjkljivo poročanje razvila zveza *poročil/-a ni*, poleg njega pa še avtomatizem *vzrok D/S ni znan*, ki opozarja na nepopolno informacijo, za katero ni kriv poročevalec. Ta se pogosto uporablja tudi v sedanosti. Konec 90. let 19. stoletja se s podobno vlogo pojavita še poročevalska frazeologema *doslej še ni znano* in *na doslej nepojasnen način* (Kalin Golob 2003, 140).

V izbranih 102 vesteh in 102 poročilih sem našla 13 (6,37 %) pojasnil za nepopolno poročanje, od tega 11 (84,62 %) v vesteh in 2 (15,38 %) v poročilih. Največkrat – v 5 (2,45 %) primerih – se pojavi frazeologem *ni znano* (*Še ni znano, zakaj je šlo in kdo je streljal; Kako je nastal požar, še ni znano; Podrobnosti še niso znane; Za zdaj še ni znano, Podrobnosti o razgovorih niso znane*), v 2 (0,98 %) razširjena besedna zveza (*Vzrok dejanja še ni pojasnen*). V 6 (2,94 %) primerih pa je nepopolnost poročanja izražena v različnih

opisnih oblikah (*Ali se je nek dogodek zgodil, bo dognala preiskava; Dan obiska bo objavljen kasneje; Novi datum bo naknadno objavljen; Kako je prišlo do požara, bodo šele ugotovili; Ne moremo o tem podrobno poročati; Ime podmornice v poročilu ni*).

Opazila sem, da so pojasnila za nepopolno poročanje v večini primerov v povezavi s časovnimi prislovi: *še, šele, kasneje*, kar poudarja nedokončanost oziroma nepopolnost in napoveduje razjasnitev v prihodnjem času. V opisnih pojasnilih za nepopolno poročanje in napoved razjasnitve je največkrat uporabljen prihodnjik (*bo dognala preiskava, bo objavljen kasneje, bodo ugotovili* idr.).

Občasno želijo nepopolno informacijo tudi komentirati oz. nadomestiti z neko domnevo. To se danes v informativnih žanrih tiskanih medijev več ne uporablja, je pa bolj pogosto npr. za informativni program televizije. Poleg pojasnila za nepopolno poročanje se tu pojavi še besedno poročanje o nezanesljivosti, negotovosti (uporabljena je beseda *baje*).

Strup sta pila

V bivšem Jožefovem samostanu v Celju sta v soboto zvečer pila v samomorilnem namenu strup mlada zakonca/.../ Vzrok dejanja ni pojasnjen, baje so krive družinske razmere. – M.Č. (Slovenski poročevalec 1954, 20.8., 5)

3.5.3.5.2 Orientiranje znotraj časopisa

V sodobnem poročevalstvu so avtomatizmi, ki bralca usmerjajo po straneh časopisa, nekaj povsem običajnega: *več o tem na str...., podrobneje na str...* (Korošec 1998, 16). Pojavljajo se predvsem na prvih straneh dnevnikov, več pa je tudi kratkih vesti, objavljenih na prvi strani, ki se končujejo s takimi avtomatizmi (Kalin Golob 2003, 141). Orientiranje znotraj časopisa se je sicer pojavljalo že v prvih slovenskih dnevnikih. To so bile bolj besedne zveze, ki so usmerjale bralca k branju drugih prispevkov, predvsem takrat, ko so o kakem dogodku poročali v rubriki le zato, ker so o podobnih dogodkih zmeraj poročali v določeni rubriki (Kalin Golob 2003, 141).

Orientiranje znotraj časopisa sem iskala v 102 vesteh in 102 poročilih in našla 6 (2,94 %) primerov. 3 (50,00 %) so bili v vesteh in 3 (50,00 %) v poročilih. Leta 1921, na začetku izhajanja Jutra, je opazen osamljen primer orientiranja znotraj časopisa, pod naslovom na 1. strani je samo vabilo k branju podrobnejšega poročila: **PODROBNO POROČILO GLEJ NA**

DRUGI STRANI »JUTRA«. Sicer pa so si med seboj avtomatizmi za orientiranje znotraj časopisa podobni, največkrat so tudi v oklepajih. Najbolj pogost (4) je dvodelni stavek z glagolom glej v velelniški obliki: *podrobno poročilo glej na x strani in glej članek na x strani*. V dveh primerih gre za enodelni neglagolski stavek: *nadaljevanje na 3 strani*.

Večkrat se je moral kak članek zaradi dolžine nadaljevati na naslednji strani, kar so tudi napovedali (*nadaljevanje na 3. strani*). Na tisti strani je imelo nadaljevanje ponovljen naslov članka in na začetku omembo, da gre za nadaljevanje prejšnje strani. Zanimivo, da so včasih članek delili kar sredi stavka ali celo besede, vzrok za to pa je bil star način stavljenja in nujnega lomljenja časopisnih stolpcev.

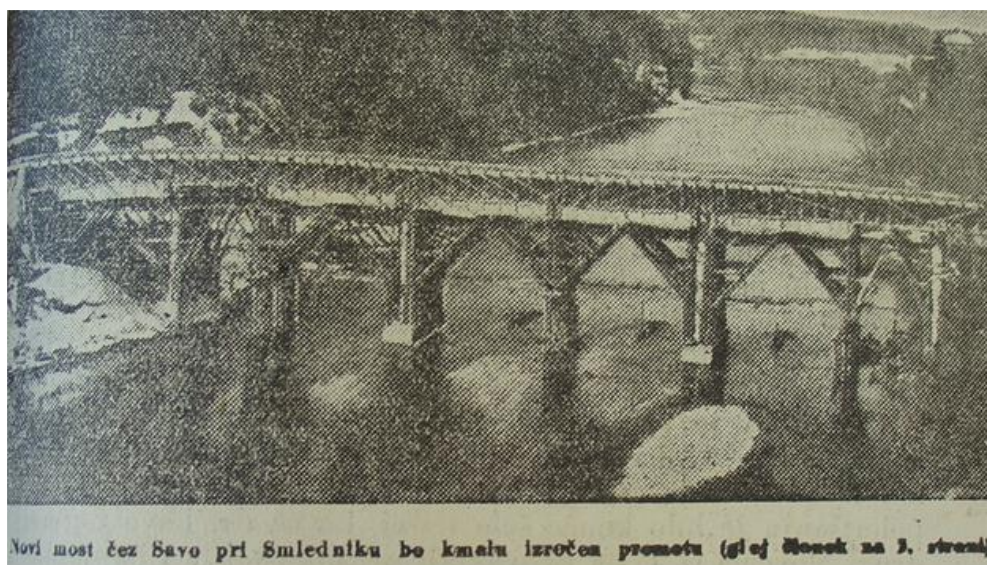
Enajst smrtnih žrtev iredentističnega divjanja v Trstu

Fašistični poslanec v rimskem parlamentu in eden izmed vodi- (Nadaljevanje na 3. strani)

(Nadaljevanje s 1. strani) teljev krajevne fašistične organizacije Colognati je poslal predsedniku italijanske vlade Pelli brzojavko, v kateri zahteva, da se cona A takoj izroči Italiji. (Slovenski poročevalec 1953, 7.11., 1 in 3).

Orientiranje znotraj časopisa postane še posebej priljubljeno v letu 1953. V Slovenskem poročevalcu je v tem letu pogosto tudi pod fotografijami na prvi strani vabilo k branju daljšega članka na eni izmed drugih strani dnevnika.

Slika 3.7: Primer orientiranja znotraj časopisa

Vir: Slovenski poročevalec (1953).

Vzroki za usmerjanje bralca na nadaljevanje znotraj časopisa so različni: aktualni dogodek, ki je na prvi strani samo napovedan; fotografija s prve strani ali predolg članek, ki se mora nadaljevati. V prvih dnevnikih so bile pogoste tudi opombe, ki so bralca usmerjale k branju prejšnjih številčk časopisa (Kalin Golob 2003, 141). Tovrstne opombe se med letoma 1920 in 1959 sicer občasno še pojavljajo, vendar gre bolj za razne opombe, pisma bralcev itd., ki se navezujejo na že objavljene članke. Danes predlogov za branje drugih številčk časopisa ni več, za orientiranje znotraj časopisa pa uporabljamo besedno zvezo: *več o tem na str.... oz. grafični znak (puščico), besedo stran in številko strani.*

3.5.3.5.3 Popravki (evfemizmi)

V javnem sporočanju moramo podajati resnične in natančne informacije, v primeru napake pa je potrebno na to javno opozoriti in napako popraviti. Za čimbolj olepšan popravek napake se v poročevalstvu uporablja evfemizem: *pomota se je vrnila*. Pogosto je dodan še pridevnik *neljub*. To besedno zvezo so uporabljali v Slovenskem narodu in Slovencu (Kalin Golob 2003, 137), medtem ko sem v Jutru in Slovenskem poročevalcu zasledila še nekatere druge primere.

V 102 vesteh in 102 poročilih med letoma 1920 in 1959 sem našla samo 3 (1,47 %) primere popravkov, 2 (66,67 %) v Jutru in 1 (33,33 %) v Slovenskem poročevalcu. V Jutru sta bila oba objavljena v rubriki Domače vesti (na istem mestu oziroma v isti rubriki kot prvotna novica), v Slovenskem poročevalcu pa gre za vest, ki popravlja napako v poročilu.

***Redakcijski skrat.** V včerajšnjem opisu 80 letnice gosp. Jožefa Benedeka nadučitelja, se pravilno glasi njegov priimek *B e n e d e k* in ne *Bedenek* (Jutro 1928, 21.3., 4)*

***V članku »Izlet v Lane« je tiskarski skrat (označila D. L. P). med drugimi manjšimi napakami spremenil motorizirano kočjo v avtorizirano (sic!), kar je vendarle predebel nesmisel in moramo to nerodnost popraviti!** (Jutro 1936, 11.12., 4)*

***Gradis je dal 11 milijonov (in ne 1 milijon) dinarjev** V članek »Skoraj za 5 milijard dela je opravil Gradis v preteklem letu« se je vrnila neljuba pomota (označila D. L. P). Namesto »tako so prejeli ljudski odbori na račun prvega polletja skoraj milijon dinarjev« v 5. odstavku mora biti pravilno »tako so prejeli ljudski odbori na račun prvega polletja s k o r a j 11 (enaajst) milijonov dinarjev«. (Slovenski poročevalec 1953, 10.1., 4)*

Popravki so večinoma objavljeni na enakovrednem mestu oz. v isti rubriki kot prvotna vest, ker rubrike še nimajo stalnih strani. Za popravke se uporabljajo najrazličnejši načini. V prvih dveh popravkih najdemo frazi *redakcijski skrat* in *tiskarski skrat*, s katerima opravičujejo tiskarsko napako. Na popravek v prvi vesti opozarja še besedna zveza *se pravilno glasi*, in popravljen, razprto napisan pravilen priimek. V drugi vesti se za napako želijo opravičiti kar štirikrat: *tiskarski skrat*, *manjša napaka*, *predebel nesmisel* in *moramo to nerodnost popraviti*. V tretjem najdenem popravku uporabijo evfemizem, ki je bil uporabljan že v 19. stoletju: *vrnila se je neljuba pomota*. Potem s stavkom *mora biti pravilno* napovedo pravo informacijo – s številko in z besedo. V vseh treh popravkih se za napako ne opravičijo, navedejo pa pravilne informacije.

Tako v Jutru kot v Slovenskem poročevalcu je pri objavi popravkov zmeraj jasno razvidno, za kaj gre. To mora biti razvidno tudi v današnjem času in usklajeno z veljavnim Zakonom o medijih, usklajeni z njim pa morajo biti tudi roki, v katerih so objavljeni popravki (Zakon o medijih, 26. in 27. čl.; Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o medijih, 26. čl.). Sicer pa so v Jutru popravki običajno objavljeni že naslednji dan po objavi prvotnega članka, kar je tudi v skladu z obema zakonoma, ki sta veljala v času izhajanja Jutra. Avstrijski »Tiskovni zakon«, ki je bil v veljavi do leta 1925 in je smiselno veljal na našem ozemlju, pravi, da mora odgovorni urednik »najkasneje v drugem listu, ki izide po stavljeni zahtevi ponatisniti, sicer bi zakrivil prestop« (Slovenski pravnik 1893). »Zakon o štampi« Kraljevine SHS, ki je izšel 6. 8. 1925 v Beogradu, pa v 27. členu poudarja, da se mora popravek natisniti v prvi ali drugi naslednji številki, v roku dveh dni od zahtevka, biti mora na istem delu časopisa in napisan z enakimi črkami (Zakon o štampi, 27. čl.). Podobno pravi tudi Zakon o tisku, ki je bil sprejet leta 1946 in je ostal v veljavi vse do leta 1960, torej v času izhajanja Slovenskega poročevalca. Določa, da se popravki objavijo najkasneje v drugi številki po zahtevi (Zakon o tisku, 10. čl.).

Danes v času računalnikov in razne druge elektronike tiskarskih napak v časopisih skorajda ni, pa tudi popravkov je zaradi strogih pravil in večjih možnosti preverjanja informacij vedno manj. Če napaka že nastane, 27. člen Zakona o medijih določa, da mora biti popravek objavljen v taki obliki in na takem mestu, da ima njegova objava enako vrednost kot članek ali prispevek, na katerega se nanaša. Popravek mora biti objavljen na isti strani znotraj iste rubrike, v enaki pisavi kot članek, na katerega se nanaša, in sicer v primeru dnevnikov najkasneje v drugi izdaji po prejemu popravka (Zakon o medijih, 27. čl.). Popravki v obeh

preučevanih dnevnikih so večinoma že na enakovrednem mestu. To je bilo težje izvedljivo v prvi polovici 20. stoletja, ker rubrike še niso imele stalnih strani, ampak so podobo časopisa sprti prilagajali. Zato za enakovredno mesto v Jutru štejem že isto rubriko.

3.5.3.6 Avtomatizirani obrazci vesti

Enaka, podobna, ponavljajoča se okoliščina, ki jo poročevalno besedilo ubeseduje, povzroča nastajanje obrazcev besedil, v katere se vstavljajo ustrezni podatki (Korošec 1998, 17). V Slovenskem narodu so se taki obrazci razvili v rubriki Domače stvari oz. Dnevne vesti, v kateri so poročali o ponavljajočih se dogodkih, ki se uresničujejo v življenju vsakega posameznika. Sem spadajo vesti o imenovanjih, osmrtnice, vesti o pomoči iz državne blagajne, o samomorih, požarih in naznanila (Kalin Golob 2003, 142).

Avtomatizirane obrazce vesti sem iskala v izbranih 102 vesteh Jutra in Slovenskega poročevalca. Zanimalo me je, ali so se v preučevanih dnevnikih še pojavljali avtomatizirani obrazci in ali se ti obrazci zaradi spremenjene podatkovne sheme vsebinsko kaj razlikujejo od tistih v 19. stoletju. Ugotovila sem, da avtomatiziranih obrazcev v pregledanih vesteh med letoma 1920 in 1959 ni, vendar pa dopuščamo možnost, da bi jih v okviru kakšne večje raziskave (in večjega raziskovalnega vzorca) našli. Za nekaj let se v Jutru pojavi samo avtomatiziran obrazec za objave v Uradnem listu, a kmalu izgine.

Iz »Uradnega lista«. »Uradni list« objavlja v 39. letošnji številki pravila o opravljanju izpitov za zvanje profesorja trgovinske akademije, uredbo o opravljanju prisege za vse uradnike in uslužbence v resortu ministrstva za prosveto ter uredbo o natečaju za sodnike sreskih, okrožnih in trgovinskih sodišč. (Jutro 1929, 14.4., 5)

Sicer pa se vesti, ki poročajo o dogodkih, za katere so v 19. stoletju obstajali avtomatizirani obrazci, večinoma objavljajo v rubriki Domače vesti. V tej rubriki torej poročajo o napredovanjih in imenovanjih, o porokah, samomorih, požarih, objavljajo vabila in osmrtnice (osmrtnico v taki obliki, kot se pojavlja tudi danes, sem v Jutru prvič zasledila 3. januarja 1922). V Jutru so prenehali objavljati informacije o pomoči iz državne blagajne, novost pa so poročanje o porokah in objave iz Uradnega lista. V Slovenskem poročevalcu se o objavah v Uradnem listu ne poroča več, pa tudi ne o porokah ter o napredovanjih in imenovanjih. Poročajo le še o novicah, ki spadajo v črno kroniko – o samomorih, požarih, pa tudi osmrtnice objavljajo od leta 1950 v grafični obliki, kot jo poznamo danes. Zanimivo je, da so v

današnjem času pogoste tudi kratke vesti o krajah in vlomih. Tega je v Jutru in v Slovenskem poročevalcu še zelo malo, ni tudi avtomatiziranih obrazcev za to. Poleg tega pri poročanju o tatvinah še ni povsod uveljavljeno načelo obrnjene piramide.

4 ZAKLJUČEK

Z jezikovno in stilno analizo Jutra in Slovenskega poročevalca sem v diplomskem delu analizirala poročevalski stil v informativnih žanrih (vest, poročilo) med letoma 1920 in 1959. Eno najpomembnejših vprašanj, na katerega sem želela dobiti odgovor, je bilo: *kdaj so se ustalili informativni žanri (vest in poročilo)?* Predvidevala sem, da sta se vest in poročilo kot žanr do leta 1959 v slovenskih dnevnikih že ustalila, saj sta bila pod vplivom dveh najpomembnejših stilotvornih dejavnikov – časovne stiske in enake, ponavljajoče se okoliščine. Pri določanju ustaljenosti žanrov lahko prihaja do težav, ker se lahko kljub uveljavljenosti žanra še vedno pojavljajo izjeme. Težko je tudi določiti, kolikokrat se mora opazovani element pojaviti, da ga lahko označimo za stalnega oz. uveljavljenega. Sama sem postavila kriterij, da mora biti v nekem obdobju element prisoten vsaj v 2/3 primerov in potem dosledno uporabljen vse do konca preučevanega obdobja, to je do leta 1959.

Podrobna analiza vseh analiziranih prvin vesti (oblika obrnjene piramide, časovno-prostorski vhod, vestiški pravzorec, vir, komentatorske prvine, dejavniki objavnosti, vzgojna funkcija) je pokazala, da se je vest kot žanr izčistila in ustalila po 2. svetovni vojni, in sicer v obdobju po letu 1956, torej v Slovenskem poročevalcu. Takrat imajo vse vesti vestiški pravzorec in le izjemoma vsebujejo komentatorske prvine.

Prav tako težko določljiv je bil mejnik pri analiziranju oz. določanju izčiščenosti žanra poročil. Na podlagi narejenih analiz poročil (oblika obrnjene piramide, časovno-prostorski vhod, 4K, podpis/vir, komentatorske prvine, dejavniki objavnosti) lahko trdimo, da so se poročila kot žanr izoblikovala po letu 1950, ko imajo poleg vseh drugih prvin tudi polno naslovje in povzemajo vire informacij. Zaradi poročevalske objektivnosti poročanja lahko namreč prelomnico za izoblikovanje žanra povežemo tudi s časom, ko so začeli navajati vire informacij (po tiskovnih agencijah). Takrat je podajanje informacij postalo bolj objektivizirano, vzporedno z žanri pa se je v istem obdobju (po letu 1950) razvila tudi ločevalna norma.

Vesti in poročila v Jutru in Slovenskem poročevalcu so imela večinoma en dan zamika, po 2. svetovni vojni tuje novice celo več (2, 3 ali 6 dni). V Jutru je časovno-prostorski vhod v vesti in poročila viden od leta 1925, a se takrat še ne ustali, se pa njegova prisotnost ves čas kaže (sploh v poročilih), kar pomeni, da se ustaljuje. Se pa lahko le delno strinjam z navedbami

avtoric (Kalin Golobove in Logar 2014, 367), ki pišeta, da se je časovno-prostorski vhod dokončno ustalil v času, ko so se izčistili tudi žanri, torej v obdobju po 2. svetovni vojni. S pomočjo podatkov, ki sem jih dobila z analizo besedil, bi lahko rekli, da se je časovno-prostorski vhod po letu 1951 ustalil le v poročilu, v vesti pa vse do konca izhajanja Slovenskega poročevalca ne.

Ker sem preučevala poročevalski stil dnevnikov, ki sta izhajala v zelo razgibanem času, polnem zgodovinskega in političnega dogajanja, sem bila pozorna tudi na morebitne zunanje dejavnike, ki bi vplivali na razvoj poročevalskega stila v vesti in poročilu. Fowler (1991, 222) piše, da so novice produkt ter da odražajo in oblikujejo prevladujoče družbene vrednote v določenem zgodovinskem obdobju. Takoj po 2. svetovni vojni, leta 1945, sem pričakovano zasledila manjše nazadovanje v razvoju poročil (pri vesti nisem opazila razlike), predvsem objavljanje poročil s 6 dni starim časovno-prostorskim vhodom v besedilo. V istem obdobju, po 2. svetovni vojni, pa sem opazila tudi (pričakovano) tematiko poročil, ki povečujejo državno komunistično in socialistično ureditev ter njene voditelje, pišejo o revoluciji in delavski tematiki. V prvem desetletju po 2. svetovni vojni je torej vrhovna politična oblast izbirala teme, a se je poročevalski stil neodvisno razvijal, saj je novinar lahko vseeno izbiral besede in obliko prispevkov (Nežmah 2012, 193).

20. stoletje je prineslo osvežene podobe časopisov, ki jih že v 20. letih popestrijo fotografije. Prva fotografija se je v Jutru pojavila že leta 1929, od leta 1934 pa je fotografij vedno več. Fotografija naredi časopis privlačnejši, slike pa lahko tudi nadomeščajo obširne opise dogodkov (Korošec 1998, 312). V Jutru in Slovenskem poročevalcu je povezava besednega in slikovnega sporočila s pomočjo vezalk še neustaljena, občasno fotografije tudi nimajo nobenega jezikovnega znaka, ki bi nakazoval povezanost besedila in slike. V vesteh Slovenskega poročevalca se leta 1950 pojavi neke vrste »nova oblika« vesti, v kateri ima fotografija vlogo naslova. Dnevnik Jutro in Slovenski poročevalec (16 strani) imata sicer bistveno večji obseg kot dnevniki v 19. stoletju. Jutro je izhajalo ponavadi na 10–16 straneh, Slovenski poročevalec pa je imel prav tako okrog 16 strani. Povečan obseg dnevnikov je pomenil večjo količino besedil, ta pa večjo avtomatizacijo, izpostavljanje informacij na vidnih mestih, vse to pa je povzročilo razvoj naslovja.

Čeprav v vesteh vse do konca izhajanja Jutra ostajajo izbesedilni panaslovi (raba se sicer manjša), pa se naslovje poročil po letu 1945 hitro razvija. Medtem ko ima večina poročil v

Jutru podnaslove oziroma v večini primerov podnaslovne sklope, se v Slovenskem poročevalcu že leta 1952 pojavijo polni naslovi, ki vključujejo nadnaslov, naslov, podnaslov ali podnaslovni sklop in sinopsis.

Izjemno pomembna pri analiziranju poročevalskega stila je tudi poročevalska sklicevalnost. Ločena analiza sklicevalnih avtomatizmov vesti po obdobjih je pokazala, da je tako v Jutru kot v Slovenskem poročevalcu na prvem mestu glagol *poročati*, v Jutru mu nato sledita *javljati* in *objaviti*, v Slovenskem poročevalcu pa *sporočati* in *prinašati*. Pri poročilih pa so glavni trije glagoli sklicevalnih avtomatizmov tako v Jutru kot v Slovenskem poročevalcu enaki: *poročati*, *pisati*, *objaviti*. V obeh dnevnikih sem našla še avtomatizme nezanesljivosti in zanesljivosti ter druge avtomatizme (pojasnila za nepopolno poročanje, orientiranje znotraj časopisa, napovedovanje obširnejših poročil, avtomatizem sočasnosti in popravke).

V diplomskem delu sem z analizo informativnih žanrov (vest in poročilo) torej potrdila tezo, da se je poročevalski stil z naraščanjem števila dnevnikov, s povečano količino informacij in z vedno bolj razvito tehnologijo, ki je omogočila krajši čas med dogodkom in objavo informacije, z leti vedno bolj razvijal in si specializiral jezikovna sredstva. Do leta 1959 so se kazale že marsikatero podobnosti z današnjimi časopisi (naslovje, sklicevalni avtomatizmi, napovedovanje obširnejših poročil, orientiranje znotraj časopisa, pojasnila za nepopolno poročanje, potrjevanje nezanesljivosti, ločevalna norma, časovno-prostorski vhod v besedilo (danes samo kraj), načelo obrnjene piramide). Dnevnika Jutro in Slovenski poročevalec sta bila v času svojega izhajanja torej že na stopnji razvoja, ki je bila pomembna za nadaljevanje razvoja poročevalskega stila v smeri sodobnih časopisov.

5 LITERATURA

1. Amon Smilja, 1990. Jutro (1920–45). V *Enciklopedija Slovenije 4: Hac - Kare*, ur. Marjan Javornik, 361. Ljubljana: Mladinska knjiga.
2. --- 1996. *Tisk in politika v Jugoslaviji (1918–1941)*. Ljubljana: FDV.
3. --- 2000. Struktura in značilnosti časopisja NOB. V *Vregov zbornik*, ur. Slavko Splichal, 11–20. Ljubljana: Evropski inštitut za komuniciranje in kulturo in Fakulteta za družbene vede.
4. --- 2004. Obdobja razvoja slovenskega novinarstva. V *Poti slovenskega novinarstva – danes in jutri*, ur. Melita Poler Kovačič in Monika Kalin Golob, 53–68. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
5. Bowles, Dorothy A., Diane L. Borden in William Rivers. 1993. *Creative editing for print media*. Belmont: Wadsworth Publishing Company.
6. Brankovič, Jure. 2004. *Slovensko časopisje med dvema blokoma (1947–1953)*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
7. Červ, Gaja in Monika Kalin Golob. 2012. Sporočanje vloge in raba dvodelnega členska *naj bi* z deležnikom na -l v sodobnem tiskanem poročevalstvu. *Slavistična revija* 60 (2): 131–147.
8. Erjavec, Karmen. 1999. *Novinarska kakovost*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
9. Fowler, Roger. 1991. *Language in the news: Discourse and Ideology in the Press*. London: Routledge.
10. *Jutro*. 1929–1945. Ljubljana: Konzorcij Jutra.
11. *Jutro: Dnevnik za gospodarstvo, prosveto in politiko*. 1920–1929. Ljubljana: Konzorcij Jutra.
12. Kalin Golob, Monika in Nataša Logar. 2014. Prostor v poročevalskem skupnem sporočanje krogu. *Slavistična revija* 62 (3): 363–373.
13. Kalin Golob, Monika. 2003. *H koreninam slovenskega poročevalskega stila*. Ljubljana: Jutro.
14. --- 2005. Novinarstvo in jezik(oslovje). V *Uvod v novinarske študije*, ur. Melita Poler Kovačič in Karmen Erjavec, 84–99. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
15. --- 2008. Naslovje v slovenskih tiskanih medijih od izbesedilnih panaslovov do interpretativnih čeznaslovov. V *44. seminar slov. jezika, literature in kulture, Zbornik predavanj*, ur. Mateja Pezdirc Bartol, 15–23. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri oddelku za slovenistiko FF.

16. Korošec, Anja. 2009. *Razvoj poročevalskega stila in žanrov v Slovincu in Slovenskem narodu po letu 1900*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
17. Korošec, Tomo. 1976. *Poglavja iz strukturalne analize slovenskega časopisnega stila*. Ljubljana: FSPN.
18. ---1998. *Stilistika slovenskega poročevalstva*. Ljubljana: Kmečki glas.
19. Košir, Manca. 1988. *Nastavki za teorijo novinarskih vrst*. Ljubljana: DZS.
20. Laban, Vesna in Melita Poler Kovačič. 2007. Poročevalska sklicevalnost v agencijskih besedilih. *Družboslovne razprave* 23 (54): 65–83.
21. Laban, Vesna. 2005. Žanri vestičarske vrste, običajno poročilo in anketa v dnevnem časopisju. V *Uvod v novinarske študije*, ur. Melita Poler Kovačič in Karmen Erjavec, 32–73. Ljubljana: Založba FDV.
22. Mencher, Melvin. 1997. *News, Reporting and Writing*. 7th ed. Madison: Brown & Benchmark Publishers.
23. Merljak Zdovc, Sonja. 2007. *Preteklost je prolog: pregled zgodovine novinarstva na Slovenskem in po svetu*. Ljubljana: FDV.
24. Metz, William. 1991. *Newswriting: from lead to »30«*. Englewood Cliffs: Prentice Hall.
25. Milosavljevič, Marko. 2003. *Novinarska zgodba*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
26. Nežmah, Bernard. 2012. *Časopisna zgodovina novinarstva na Slovenskem med letoma 1797 in 1989*. Ljubljana: Študentska založba.
27. Poler Kovačič, Melita. 2011. Osnove novinarske teorije in prakse. V *Uvod v novinarstvo: učbenik za študente prvega letnika študijskega programa Novinarstvo na FDV*, ur. Melita Poler Kovačič in Karmen Erjavec, 85–129. Ljubljana: FDV.
28. Reah, Danuta. 1998. *The Language of Newspapers*. London: Routledge.
29. *Slovenski poročevalec*. 1952–1959. Ljubljana: Slovenski poročevalec.
30. *Slovenski poročevalec: Glasilo Osvobodilne fronte Slovenije*. 1945–1952. Ljubljana: Slovenski poročevalec.
31. Slovenski pravnik. 1893. O popravkih po tiskovnem zakonu. *Slovenski pravnik* 9 (5). Dostopno prek: <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-GVWV073T/?query=%27keywords%3dtiskovni+zakon%40OR%40fts%3dtiskovni+zakon%27&pageSize=50&page=2> (8. avgust 2016).
32. Šmicberger, Djuro. 1998. Slovenski poročevalec. V *Enciklopedija Slovenije 12, Slovenska n-Sz*, ur. Marjan Javornik, 52. Ljubljana: Mladinska knjiga.
33. Toporišič, Jože. 1984. *Slovenska slovnica*. Maribor: Obzorja.

34. Vidovič Muha, Ada. 1971/1972. Oris dveh osnovnih pojavnih oblik sistema knjižnega jezika. *Jezik in slovstvo* 17 (6). Dostopno prek: <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-GH6IT1JX> (8. avgust 2016).
35. Vobič, Igor. 2006. *Mit novinarske objektivnosti*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
36. *Zakon o medijih (Zmed-UPB1)*. Ur. l. RS 110/2006. Dostopno prek: [https://www.uradni-list.si/1/content?id=76040#!/Zakon-o-medijih-\(uradno-precisceno-besedilo\)-\(ZMed-UPB1\)](https://www.uradni-list.si/1/content?id=76040#!/Zakon-o-medijih-(uradno-precisceno-besedilo)-(ZMed-UPB1)) (26. oktober 2006).
37. *Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o medijih (Zmed-C)*. Ur. l. RS 22/2016. Dostopno prek: [https://www.uradni-list.si/1/content?id=125809#!/Zakon-o-spremembah-in-dopolnitvah-Zakona-o-medijih-\(ZMed-C\)](https://www.uradni-list.si/1/content?id=125809#!/Zakon-o-spremembah-in-dopolnitvah-Zakona-o-medijih-(ZMed-C)) (25. marec 2016).
38. *Zakon o štampi*. Službene novine Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca 179/1925 (6. avgust 1925).
39. *Zakon o tisku*. Ur. l. FLRJ 56/46 (12. julij 1946).

PRILOGE

Priloga A: Razvoj vesti

OBDOBJE	VESTIŠKI PRAVZOREC		(KJE, KDAJ, KAJ, KDO, KAKO, ZAKAJ)		ČASOVNO-PROSTORSKI VHOD		ČASOVNO-PROSTORSKI VHOD Star 1 dan		ČASOVNO-PROSTORSKI VHOD Star 2 dni		NAVEDEN VIR		OBLIKA VESTI OBRNJENA PIRAMIDA		OBLIKA VESTI PRAVOKOTNIK		KOMENTATORSKE PRVINE	
	ŠT.	%	ŠT.	%	ŠT.	%	ŠT.	%	ŠT.	%	ŠT.	%	ŠT.	%	ŠT.	%	ŠT.	%
1920 – 1925	12	80,00 %	0	0,00 %	7	46,67 %	6	40,00 %	1	6,67 %	5	33,33 %	6	40,00 %	9	60,00 %	3	20,00 %
1926 – 1930	13	86,67 %	1	6,67 %	8	53,33 %	8	53,33 %	0	0,00 %	6	40,00 %	4	26,67 %	11	73,33 %	1	6,67 %
1931 – 1935	12	80,00 %	4	26,67 %	6	40,00 %	5	33,33 %	1	6,67 %	3	20,00 %	1	6,67 %	14	93,33 %	2	13,33 %
1936 – 1941	10	66,67 %	2	13,33 %	6	40,00 %	6	40,00 %	0	0,00 %	8	53,33 %	2	13,33 %	13	86,67 %	3	20,00 %
1945 – 1950	12	80,00 %	2	13,33 %	10	66,67 %	3	20,00 %	7	46,67 %	11	73,33 %	5	33,33 %	10	66,67 %	0	0,00 %
1951 – 1955	13	86,67 %	4	26,67 %	7	46,67 %	7	46,67 %	0	0,00 %	5	33,33 %	3	20,00 %	12	80,00 %	4	26,67 %
1956 – 1959	12	100,00 %	2	16,67 %	5	41,67 %	5	41,67 %	0	0,00 %	6	50,00 %	6	50,00 %	6	50,00 %	1	8,33 %

Priloga B: Razvoj poročila

OBDOBJE	(KJE, KDAJ, KAJ, KDO)		ČASOVNO-PROSTORSKI VHOD		ČASOVNO-PROSTORSKI VHOD Star 1 dan		ČASOVNO-PROSTORSKI VHOD Star 2 dni		NAVEDEN VIR		OBLIKA VESTI OBRNJENA PIRAMIDA		OBLIKA VESTI KRONOLOŠKO		KOMENTATORSKE PRVINE	
	ŠT.	%	ŠT.	%	ŠT.	%	ŠT.	%	ŠT.	%	ŠT.	%	ŠT.	%	ŠT.	%
1920 – 1925	15	100,00 %	10	66,67 %	10	66,67 %	0	0,00 %	10	66,67 %	10	66,67 %	5	33,33 %	1	6,67 %
1926 – 1930	15	100,00 %	14	93,33 %	14	93,33 %	0	0,00 %	11	73,33 %	8	53,33 %	7	46,67 %	1	6,67 %
1931 – 1935	15	100,00 %	13	86,67 %	13	86,67 %	0	0,00 %	11	73,33 %	12	80,00 %	3	20,00 %	0	0,00 %
1936 – 1941	15	100,00 %	15	100,00 %	15	100,00 %	0	0,00 %	15	100,00 %	9	60,00 %	6	40,00 %	0	0,00 %
1945 – 1950	15	100,00 %	11	73,33 %	2	13,33 %	6	40,00 %	6	40,00 %	10	66,67 %	5	33,33 %	0	0,00 %
1951 – 1955	15	100,00 %	14	93,33 %	14	93,33 %	0	0,00 %	11	73,33 %	9	60,00 %	6	40,00 %	0	0,00 %
1956 – 1959	12	100,00 %	12	100,00 %	12	100,00 %	0	0,00 %	11	91,67 %	12	100,00 %	0	0,00 %	1	8,33 %